

1998/1. - Tavasz

Ára: 250 Ft

folkMAGGazzin

XVII. ORSZÁGOS TÁNCHÁZTALÁLKOZÓ ÉS KIRAKODÓVÁSÁR

Gyimesi mozsikás-dinasztiák

Együtt

Bodza Klára Németh László-díjas

Nyári zenés-táncos-kézműves táborok

English table of contents on page 30

Fotó: Paula A. White

TARTALOM

- 3-4. Kiss Ferenc: A népzene, mint zenekultúránk...
- 4. Kóka Rozália: A „lápinta”
- 5. Kőrösi Katalin: A népzenei iskolától a NAT-ig
- 6-7. Tankó Gyula: Gyimesi mozsikás-dinasztiák
- 8. Hofer Tamás: Kalotaszeg...
- 8-9. Soós János: Együtt - bölcsőtől a koporsóig
- 10. Szalay Zoltán: Nyílt levél
- 11. Felföldi László: A Néptánc-antológia ürügyén
- 12-21. Hírek, információk
- 14. XVII. Országos Táncszínház Találkozó és Kirakodóvásár
- 15. A Népművészeti Egyesületek Szövetsége rendezvényei
- 16-17. Táncházak, klubok

Poszter - Orsós Kis János bogyiszlói primás és zenekara
Széphegy Katalin: Táncszínház Találkozó

- 18-19. Nyári zenés, táncos, kézműves táborok
- 22. Nagy Gábor: A „szögedi búrdudáról”
- 23. Pozsony Ferenc: Kriza János Néprajzi Társaság
- 24. Hollókői Lajos: Öt éves az Etnofon
- 25. PLANÉTÁS - Jelenlévő múlt
- 26-27. Lemezkritikák
- 27. Szerényi Béla: Padkaporos történetek
- 28-29. Sebestyén Ádám: Húsvét Andrásfalván
- 30. Sue Foy: Kivonat angol nyelvű ismertető
- 32. Juhász Katalin:
1848-49 az énekes és hangszeres népzeneben

Címlap - Michel van Langeveld: Szabó István széki primás

folkMAGazin®

1998 - Tavasz, V. évfolyam, 1. szám

KIADJA A TÁNCZHÁZ ALAPÍTVÁNY

Megjelenik évente háromszor

Fenntartók:

Táncház Egyesület,
Népművészeti Egyesületek Szövetsége

Támogatók:

Magyar Művelődési Intézet
Népművészeti Főosztálya,
Muharay Elemér Népművészeti Szövetség

Főszerkesztő: NAGY ZOLTÁN

Főmunkatárs: †BANKÓ ANDRÁS

Munkatársak:

BAKONYI ERIKA, BERÁN ISTVÁN
BESZPRÉMY KATALIN, GÖSI ANETT,
HÉRA ÉVA, IGYÁRTÓ GABRIELLA,
KOCZPEK IRÉNTÓTH KORNÉLIA

Szerkesztőség:

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.
Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153.

Tel./fax: 214-3521; 212-0264

E-mail: folkmag@c3.hu

Honlap: www.c3.hu/~folkmag

Nyomda: Cerberus Kft.

ISSN - 1218 - 912X

Annual subscription rates for one year:

20 US\$ (incl. p+p)

Bank account: OTP I. ker. fiók

MNB 11701004

Táncház Alapítvány, B 82678

Ezen lapszámunk a Nemzeti Kulturális
Alap Népművészeti Kollégiuma
támogatásával készült.

A népzene, mint zenekultúránk szerves része

1. A népzene, mint a táncház, azaz egy komplex szórakozási és művelődési forma legfontosabb eleme

Azt hiszem, abban mindannyian egyetértünk, hogy a táncház jelentőségét ma már evidenciának tekinthetjük. Az is nyilvánvaló, hogy közvetlen hatással van régóta a népzene- és a néptánc kutatás programjára, módszerére, tempójára, a közművelődés intézményrendszerére, a nemzeti tanterv kialakítására, a szórakoztatás és az idegenforgalom igényesebb vállalkozásaira, a könyv- és hanghordozó kiadásra, sőt a kortárs művészetek alakulására is, de még tán a médiumok sorvadt idegrendszerét is birizgálja olykor. Az ösztönös, spontán gyermekkoron már régóta túljutott a mozgalom, tavaly ünnepeltük születésének 25. évét. Bár a tudatosság kezdettől fogva jellemezte, úgy érzem, hogy a gyarapodást ma már nem bírja ésszerűen kezelni, így könnyen elherdálhatja azt, amit eddig teremtet. Szerintem csak összefogással tudunk innen továbblépni. Akkor, ha kialakul egyfajta szakmai szolidaritás, ha nagyobb érzékenységgel figyelünk mások dolgaira, s ha lehetőségeinkhez mérten segítjük, támogatjuk a másikat. Ha megszűnik a féltékenykedés, ha nem tartunk be a baráti és érdekszférakon kívül esőknek, ha tudomásul vesszük a szövetségen kívüliek autonóm elképzeléseit is. Mindezt persze nem a józan mérlegelés és kritika mellőzésével.

Mindenképpen pozitív eredménye a mozgalomnak, hogy 1990 óta saját civil szervezete (Tánc házi Kamara, majd Tánc ház Egyesület) működik, amelyet a MAG olvasóinak aligha kell bemutatnom.

Intézményesen a hajdani Népművelési Intézet, ma Magyar Művelődési Intézet volt hivatalosan arra, hogy a mozgalmat úgymond irányítsa, módszertani és gyakorlati segítséget nyújtson számára. Bár a kulturális vezetés a túrt kategóriába helyezte el a táncházakat, s a '70-es években kétkedésének hivatalosan is hangot adott számtalan monopolizált sajtóvitában (l. az *Élet és Irodalom* Fantomháború címen közismertté vált vitasorozatát a folklóról). Mindenesetre jobbnak látta, ha van egy jól ellenőrizhető szabadcsapata ennek a témának is.

Az *Intézet* táncházak felett bábáskodó munkatársai egyébként a folklór és a népi kultúra iránt elkötelezett, képzett, érdeklődő és segítőkész szakemberek voltak. Hamar kiderült, hogy a mozgalom felülről nem irányítható. Az *Intézet* vitathatatlan érdeme azonban, hogy megteremtette egy hosszú távú, tudományosan is átgondolt munka alapfeltételeit. Az MMI-nek a népzene terén betöltött szerepe az elmúlt nyolc évben fokozatosan megváltozott. Részben azért, mert a népzenei oktatásnak a fővárosban és vidéken egyaránt új fórumai alakultak ki, másrészt sok, addig ráhárult feladattól a Tánc ház Egyesület vagy a Népművészeti Egyesületek Szövetsége mentesítette. Az is közrejátszott még, hogy kialakult egy nagy tapasztalattal és elsősorban szakmai háttérrel rendelkező vállalkozói réteg, amely a népzeneben – jó értelemben véve – látja az üzlet lehetőségét is. Ezek gyorsaságával és rugalmasságával egy kincstári költségvetésből finanszíro-

zott, nehézkes apparátus nem tud versenyezni (lásd pl. lemezkiadás, fesztiválszervezés). Bőven marad azért a népzenevel kapcsolatos tennivalója az Intézetnek, s feltehetőleg felismeri megváltozott szerepkörét, megtalálja új funkcióit.

A táncházmozgalom talán az egyetlen olyan, alulról jövő kulturális megnyilvánulása az utóbbi negyedszázadnak, amit pártok nem tudtak kisajátítani maguknak. A demokrácia előtt kétségtelesen ellenzéki töltéssel rendelkezett, ma már azonban a tudatos értékörző szándék jellemzi, a hagyományok őszinte tisztelete és korszerű tartalmakkal való megtöltésének igénye nyilvánul meg benne. Érdekes, hogy a zene- és táncanyagok bővülésével, új dialektusok tanulásával a táncházak dallamkészlete nem hígult fel, a kommersz zenék bekerülését a közeg ösztönösen kivetí magából. A technika adta lehetőségeket, úgymint az olykor elkerülhetetlen hangosítást, az elektronikus hangszerek és a szintetizátor használatát, jobbára szerencsésen asszimilálta. Az talán negatívum, hogy a legtöbb tánc házból eltűnnek, kikopnak a művelődés járulékos elemei, szűnőben van a komplexitásuk, ami éveken át pl. a Kassák Klubot jellemezte. Ennek oka lehet, hogy a rendező szerveknek beszűkültek az anyagi lehetőségeik, nincs pénzük különböző előadókat hívni, kiállításokat szervezni, filmeket beszerezni.

Az idők folyamán a kétkedők és kárörvendők is kénytelenek voltak elhallgatni. A tánc ház nemzetközi modellé vált, sőt az idegenforgalom is integrálta. Már nem tekinthető ifjúsági szub-

kultúrának sem, mivel már a harmadik generáció nevelkedik rajta. A hét minden napján – beleértve vidéket és külföldet is – rendszeresen működnek olyan klubok és tánc házak, ahol a szórakozás alapjául vagy a magyar, vagy valamely más nép folklórkincse szolgál. Gondoljunk az ír, görög, zsidó, cigány, indiai, örmény, délszláv, kínai, stb. tánc házakra, kocsmákra, klubokra.

2. Népzeneoktatás és népzene a zenei képzésben

Vegyük az általános ének-zene oktatást elsőnek. A NAT népzenei vonatkozásai már alapjaiban vitatható-

ak. Bár az általános fejlesztési követelmények között célként megemlíti a zene megszerettetését, az élményből fakadó aktív éneklési kedv felkeltését, semmilyen támpontot, módszert nem ad a pedagógus számára. Az általános iskolai és gimnáziumi tankönyvekben hiába válogatták jó ízléssel a népdalokat és hiába látták el szakszerű magyarázó szöveggel őket (nemrégiben mindent átnéztem), az önmagában még kevés. A NAT teljesítményközpontú, követelményszerű és számonkérő jellegű. Ami mondjuk érthető egyes reál tantárgyak oktatásánál, vagy a nyelvtanulásnál, de ebben az esetben többet árthat, mint használ. Így minden kizárólag a tanáron múlik. Azon, hogy a főiskoláról kikerülve, ahol – néhány kivételtől eltekintve – szintén nem tanítottak neki semmit erről, van-e kedve, tehetsége, bátorsága, ideje kísérletezni. Érdemes lenne talán felkérni valakit, aki már elegendő tapasztalattal rendelkezik a népzene oktatása terén, hogy állítson össze egy módszertani segédanyagot, több alternatívát bemutatva, ének-zene tanárok számára. Népzene-szerető barátaimmal mi is sokat mesélhetnénk arról, mit jelent egy-egy renthagyó ének-, testnevelés-, vagy történelemóra a gyerekek számára, Sepsiszentgyörgytől

Megyeri István fotóján Kodoba Florin, Moldován Stefán és Koncz Gergely a Molnár utcában muzsikál.

Amszterdamiig. Ha közelről látják a tekerőlantot, dudát, dorombot, s a hozzáillő táncot, megértik a hangszerek működését, közösen tanulunk énekeket, megbeszéljük a szövegek olykor elmosódott jelentéstartalmait, beszélünk a dal keletkezésének közegéről, a paraszti kultúráról általában, elhelyezzük földrajzilag is a dal gyűjtési helyét, megvilágítjuk a történelmi hátteret, jelentősebb eredményeket érhetünk el. A tanárok, saját bevallásuk szerint egy óra alatt több érdeklődést és lelkesedést tapasztalnak, mint néhány év alatt együttvéve. Azt gondolom, hogy egy ilyen szemléletű zeneoktatás kialakítása nem anyagi kérdés, hanem koncepció kérdése. Minél fiatalabb korban szeretik meg a népzene-t a gyerekek, annál maradandóbb is nekik. Evidencia lesz később számukra, hogy vannak közösen énekelhető dalaik, melyek a történelmi múltban gyökereznek, így kifejezik identitásukat is, s ezt nem szégyellik majd felnőtt fejjel sem. Évek óta figyelem azokat a gyerekeket, akik néptáncot, népzene-t tanulnak az iskolában (pl. az *Alsóerdősor utcai Általános Iskola* tanulóit, vagy a *martonvásári* gyerekeket). Egészen más a viselkedéskultúrájuk, a társasági életük, mint azoké, akik csak a TV-n és a diszkókban nevelkednek. Megjegyzem, hogy ugyanúgy ismerik a modern könnyűzenei irányzatokat, mint kortársaik, lépést tartanak velük a divatos öltözködés terén is, de magasabb értékrend szerint szelektálnak.

Örvendetes és nem a rendszerváltás érdeme az a fejlemény, hogy több helyen alakultak kifejezetten népzenei iskolák. Két tanműhely emelnék ki ezek közül. Az Óbudai Népzenei Iskolát, amely már kazettát is jelentetett meg növendékeinek a közreműködésével, valamint a budafoki Nádasy Kálmán Művészeti Iskola népzenei tagozatát, ahonnan az utóbbi években mintegy húsz növendék nyert felvételt a nyíregyházi Tanárképző Főiskola ének-zene-népzene tanszakára.

A tanárok leginkább a népzenei mozgalom első és második generációjának muzsikusai közül kerültek ki. Módszereik különbözőek, mondhatni, egyediek. Tapasztalatokra építők, hiszen a népzeneoktatásnak mindeddig nem alakult ki szakirodalma, bár napvilágot láttak már olyan alpművek, példatárak amelyek segítik ezt a munkát. Közös jellemzőjük, hogy hangzóanyagcentrikusak, használják az adatközlőkről készült videofelvételeket is, és arra ösztönzik a diákokat, hogy a népzene-t eredeti környezetében is tanulmányozzák. Sok olyan növendék van, aki komolyzenei tanulmányok mellett végez valamilyen népi hangszeres szakot. Általános tapasztalat, hogy nincs káros hatással egyik stílus a

másikra. Példaként említtem itt meg azt, hogy Bulgáriában a zeneakadémista hegedűs, vagy fuvolista kitűnően játszik a komolyzene mellett népzene-t is gadulkán, vagy kavalon. Néhány évvel ezelőtt Nyíregyházán ének-zene-népzene szak indult. Az évenkénti nappali mellett négyévente levelező tagozatot is indítanak, amelyre több, már jól ismert, kitűnő népzene-sz jelentkezett. A tanításhoz szükséges szakirányú végzettség megszerzése érdekében, de nem kizárólag a papír miatt.

Vidéken is biztatóan alakul a helyzet. 40-50 olyan állami zeneiskoláról és művészeti iskoláról tudunk, ahol népzene-t is tanulhatnak a gyerekek (Pécs, Székesfehérvár, Salgótarján, Gyula, Aszód, Aba, Étyek, Hajdúböszörmény, Sáránd, stb.). A táncház illetve a népzenei mozgalom a felsőoktatásban is érezeti hatását. A szomorú csak az, hogy legkevésbé a konzervatóriumok és a Zeneakadémia különböző tanszakain !!

3. Népzene-kutatás, archívumok, zenei könyvtárak

Elég nehéz ezt a témát röviden összefoglalni, mivel ha vannak esetleg felmérések, nem hozzáférhetőek. Mindenesetre a megállapítható, hogy a tudományos kutatás az utóbbi években lelassult, a munkák publikálásaival késlekednek. Az *MTA Zenetudományi Intézete* mellett más műhelyekben is zajlik kutatómunka, pl. az *MMI*, vagy a tudományegyetemek keretein belül, esetleg helyi önkormányzatok vagy alapítványok támogatásával. Az eredményekről azonban ritkán értesülünk. Leállt az *Akadémiai Kiadó* is a vaskos kötetek kiadásával. Az új, digitális lejegyzési, rendezési módszerek lehetőségeit kevés helyen alkalmazzák. Az archívumok kincset érő tekercei a végső tönkremenetel állapotában vannak. Korszerű technikával, időtálló anyagokra való átmentésükre jóval többet kellene áldozni (pl. *Magyar Rádió, Néprajzi Múzeum, Zenetudományi Intézet, Hungaroton hangarchívuma*, stb.). A zenei könyvtárakban népzene-t hiába keres az ember, néhány agyonjátszott, régi *MHV*-s kiadású LP-n kívül semmit nem talál. A magángyűjtemények zöme tulajdonosuk halálával az enyészeté lesznek. Nincs egy intézmény, amely mindezek koordinálását felvállalná. Ha javaslattal élhetek, szerintem erre az *Európai Folklór Központ* (Bp. I. Corvin tér 8.) lehetne a legalkalmasabb.

Kiss Ferenc

(Az írás a Magyar Zenei Tanács felkérésére írt hosszabb tanulmány első része; folytatás a következő számban.)

Kóka Rozália: A „lápinta”

Húsvét délutánja volt. A falu fiatalsága ott tolongott a templom melletti terecskén a hatalmas rudakból, gerendákból ácsolt hinta körül. Szomorúan tébláboltam a vidáman pezsgő sokadalomban. Szívemet összeszorította a bánat, hogy még kicsi vagyok, csak hat éves, engem senki nem hintáztat meg. Milyen jó a nagyoknak!

A hintát még nagycsütörtökön állították a legények, hogy húsvét napjaiban a lányokkal hintázhassanak rajta. Most vidám kurjantások, sikkantások közepette ültek fel rá kettesével, hármassával.

A lányok combjuk közé szorították bő rokolyájukat, hogy a szél ne emelgethesse. Ha olykor mégis el-el libbent egyikémásiké, visongva kapdostak utána. A legények kidüllesztett mellettel beroggyantott térdekkel nekifeszítették talpukat a deszkának, hogy minél magasabbra lendüljenek. A nézők tréfásan biztatták a hintázókat:

– Magasabbra, magasabbra! Nem mertek átfordulni!

Én egyre jobban előre furakodtam a tömegben. Mindent akartam látni, hallani a nagy mókából. Valaki gyengéden megfogta a karomat, hátrább akart vonni, nehogy fellökjenek. Bosszúsan megrántottam a vállamat, s még előrébb nyomakodtam a bábáskodók gyűrűjében.

András és Zenó, az ifjú jegyespár került sorra a „lápintázásban”. Zenó az új ruháját viselte, amit édesanyám varrt neki az ünnepre. Én vittem haza nagyszombat. Még az egyforintos is a zsebemben lapult, amit a szolgálatomért kaptam. András csizmásan, fehér bő ujjú ingben, fekete lájbjiban feszített. Szépek voltak. A hinta mozgásba lendült. András karján kiduzzadtak az izmok,

arca vörösre gyúlt az erőfeszítéstől. Zenó görcsösen kapaszkodott két oldalt a rudakba. Egyre feljebb és feljebb repültek, majd a lentiek óriási üdvrivalgása közepette átfordultak a keresztrúd felett.

A számat is eltátottam a csodálatos mutatvány láttán. Képzeltben velük szálltam a magasban. Közben előbbre léphettem egyet-kettőt, mert a visszaérkező hinta homlokon talált. Hangtalanul nyúltam el a porban. Valaki felölelt, s hazáig futott velem.

Amikor magamhoz tértem, nagy vizes törölköző hűsítette sajtó homlokomat. Édesanyám, édesapám aggódva hajoltak fölém, rémülten kérdezgettek:

– Mi fáj kicsim? Hol ütötte meg?

Kábán válaszoltam.

Nagyobb bajom nem történt. Egy kicsit felrepedt a bőr a homlokom közepén, s vagy két hétig sötétkék karikák éktelenkedtek a szemem körül.

Napok múlva, amikor újra a térre merészkedtem, láttam, hogy a hinta rúdjaik közepén elfürészelte valaki. A csonka karok nevetésgélesen csüngtek a föld felett. Rövid eszemmel igen elégedett lettem. Lám, a nekem fájdalmat okozó bűnöst megbüntették!

Felnőtt voltam már, amikor megtudtam, hogy a hintát édesapám fűrészelte le. Azután a falunkban soha többé nem állították „lápintát”. Kikapott volna a divatból, mint annyi más Bukovinából hozott szokás vagy betiltották? Nem tudom, de azóta sokszor kértem lélekben bocsánatot az akkori fiataloktól, hogy elrontottam a multságukat.

A népzenei iskolától a NAT-ig

Az utóbbi időben nem tartozik a felkapott előadóművészek közé, minden idejét és energiáját a népzeneoktatásnak szenteli: keze alól immár énekesek generációi kerültek ki, s tankönyvből, a Magyar Népi Énekiskolából egyre több kis- és nagydíjak tanul. Közel két évtizedes pedagógiai munkásságát a Magyar Kultúra Napján, január 21-én Németh László-díjjal jutalmazták. Bodza Klárával, a budafoki Nádasy Kálmán Művészeti Iskola népzenei tagozatának vezetőjével kitérítéséről és a népzene-oktatás lehetőségeiről beszélgettünk.

– Mít jelent számokra a minisztériumi szintű elismerés?

– A Németh László-díj nagyon boldoggá tett, mert úgy érzem, hogy ez nemcsak nekem, hanem az egész szakmának szól, és ami talán a legfontosabb: bizonyítja a népzeneoktatás létjogosultságát. Különösen annak fényében, hogy tavaly minisztériumi felkérésre elkészítettük a NAT-konform népzenei tanterveket, amelyeket feltehetően néhány éven belül be is vezetnek a közoktatásban. A népzeneoktatás oly sok év küzdelem után végre polgárjogot nyer Magyarországon. Ebbe az irányba szerencsére már több kedvező jel mutatott, például az is, hogy 1992-ben a Magyar Népi Énekiskola I. kötetét megjelenése után, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium azonnal alternatív tankönyvvé nyilvánította.

– Könyvedet – amelyet Paksa Katalin népzenekutatóval közösen írtál – a szakma és a közönség egyaránt nagy örömmel fogadta. 1994-ben a II. kötet is megjelent, s jelenleg mindkettő újranyomás alatt áll. Tulajdonképpen hogyan született ez a hiánypótló munka?

– Paksa Katalinnal személyesen egyik előadás alkalmával ismerkedtem meg, ahol a magyar népdalok díszítéséről és a díszítések lehetőségeiről beszélt. Rögtön éreztem, hogy ez a téma hozzám is közel áll. Ezek után hamarosan elkezdtünk együtt dolgozni: ő az elméleti tudását adta, én meg a gyakorlatot. Módszertanunk lényege annak tudatosítása, hogy a népdalokat lehetetlen csupán kottából megtanulni, ezért a könyvet – eredeti felvételeket tartalmazó – hangzóanyag-melléklettel egészítettük ki. A kazettákról egyrészt megismerhető az öt magyar dialektusra jellemző sajátos előadásmód, másrészt a dalokat hallgatván az ember bele tud helyezkedni az adatközlők egyéni érzésvilágába is.

– Hogyan érvényesítetted ezt a mindennapi pedagógiai munkádban?

– Véleményem szerint a lányok el-

sősorban nem tölem, hanem a segítségével tanulnak, én inkább rávezetem őket a tanulásra. A zeneiskolában is eredeti hangfelvételek alapján dolgozunk, következő lépés a videó, de legtöbbit természetesen a helyszínen, gyűjtés közben lehet tanulni. A népdal sokkal több, mint egyszerű pódiumműfaj. Ha valaki igazán szépen akar énekelni, meg kell ismernie az adatközlő életét, rá kell hangolódnia az érzélemvilágára és egy kicsit bele kell bújni a bőrébe. A gyűjtés olyan élmény, ami semmi mással nem pótolható, ezért tanítványaimat is erre buzdítom.

– Maradjunk még egy kicsit a pedagógiai módszereidnél. A legszebben éneklő tanítványaidból alapítottad meg 1986-ban énekegyüttesedet, a TÁTIKÁT, akik 1990-ben elnyerték a Népművészet Ifjú Mestere címet.

– Lehet, hogy az elnyert cím hírnevet szerzett a csoportomnak, de nem ez volt az elsődleges cél. Számomra a csoportos éneklés elsősorban didaktikai kérdés, közösségformáló eszköz. Nem profi együttesek kinevelése a célom, hanem olyan csoportok létrehozása, ahol a lányok egymás tudásából erőt merítenek, egymástól bátorságot kapnak. A fiatalabbak is be-beállhatnak közéjük, kaphatnak kisebb szólókat, s ez óriási ösztönző erő lehet számukra. A Tátika sikerét mi sem bi-

zonyítja jobban, hogy mintájukra sorra alakultak a hasonló éneklő csoportok, például a Pántlika, a Galagonya, a Dúdoló a Vándor Vokál stb.

– Érdekes, hogy ennek ellenére sokáig nem készítettetek lemezt. Aztán egyszer csak 1996-ban megjelent a Bodza Klára és a Tátika című kazetta, majd 1997-ben ennek kibővített CD-változata. Miért vártatok ilyen sokáig?

– Nem a lemezkészítést, hanem a népi hagyományok őrzését éreztük fontosabbnak. Teltek az évek, a Tátika tagjai folyamatosan cserélődtek, hiszen a tagok a mindenkori növendé-

kekből lettek kiválogatva. Lassan megérlelődött bennünk, hogy ezt a sokéves munkát mégis meg kellene örökíteni. Ezzel párhuzamosan én is úgy éreztem, hogy tanárként is fel kellene mutatnom valamiféle szintézist. A lemez anyagának összeállítása e kettős törekvést tükrözi. Ennek megfelelően a dalok felét én éneklek, felét a lányok. Tulajdonképpen egy miniatúrát igyekeztünk összeállítani az öt magyar dialektus gyöngyszemeiből úgy, hogy közben a főbb műfajcsoportok (ballada, keserves, bölcsődal, szokásdal stb.) is képviselve legyenek. A lemezt egyébként harmincéves művészi és közéleti hűségű pedagógiai munkám összefoglalásának tekintem.

Kőrösi Katalin

Gyimesi mozsikás-dinasztiák

Táncalkalmak, táncok

A gyimesi csángómagyarok legfőbb szórakozási alkalma a tánc volt, egészen a hetvenes-nyolcvanas évekig. Napjainkban is él még egy sor táncos szórakozási alkalom, mint a fogadott tánc, bál, szindarabos bál, szüreti bál, serketánc, katonabúcsúztató, kalákatánc, radina, ajándék-szedő tánc, lakodalom, búcsú, kalibástánc stb.

Régebben harmincöt féle táncalkalmat tartottak számon, a harminc-féle táncból mára már csak a magyarost, csárdást, németest és a hejszát ismerik a fiatalok. Ezért dicséretes a gyimesközéploki nyári tánc-tábor 1992-től évente való megszervezése, ahol a részt vevő fiatalok – szakavatott mesterek irányításával – a helyi zenével és táncokkal ismerkednek. A tábor idejére újból feljön a napja a máshol ismert, több hanglemes-, kazetta- és videofilm-felvétellel rendelkező, világot járt gyimesi zenészeknek is: Halmágyi Mihálynak és feleségének, Adám Gizinek, Zerkula Jánosnak és feleségének, Reginának.

Sajnos, e neves zenészeket a hetvenes évek elejétől itthon csak katonabúcsúztatókra fogadják meg. A neves zenészek már idősek. A jelen íráshoz való adatok gyűjtése közben távozott el az élők sorából Pulika János, valamint Halmágyi Mihály gardonyos társa, Gizi néni. Elmentük nagy veszteség az egész magyar kultúra számára. A gyimesi csángó életének legfontosabb pillanataiban, születésétől haláláig jelen volt a zenész. Ott volt a radinában, a lakodalomban, az ajándéktáncban, a rengetek táncalkalmakon, de ott volt a katonakisérvön. Sőt, ha fiatal hűnyt el, a sírig kísérték zenével. Sajnos, a fiatalság már nem igényli otthon a saját zenéjét, s e valamikor pénzes mesterségből, a zenélésből nem lehet megélni. Mesterségből, irtuk, holott a mozsikások hivatásnak is tekintették azt. A hetvenes években Magyarországon elindult a táncházmozgalom, ennek szele átcsapott Erdélybe is. Ekkor jött fel újra a Halmágyiék napja, nagyon keresett lett a muzsikájuk. Országsszerte kaptak meghívásokat különböző rendezvényekre, csak épp otthon, a Gyimesekben zajlott fordított folyamat. Gombamód szaporodtak a modernkedő többtagú zenekarok, amelyek szép lassan kiszorították a mozsikát és a gardonyt. Lekicsinylően tekenyőzenekarnak mondták a hagyományos zenét játszókat. Akik ezt mondták, nem tudták, hogy ez a zenekarfelállítás jellemezte az egész Csíkot a múlt században, e század elején, sőt, az ötvenes években Felcsíkon még ilyen zenekarok zenéjére táncoltak. A gyimesi zenészek is erről a vidékről származnak. Tehát a zenélésből otthon már nem lehetett megélni, Halmágyi Mihály 60 évesen kénytelen volt állami munkát vállalni, hogy megélhessen. Ő, akinek családja 150 éven át a zenélésből élt. Ma már csak mutogatóban ruhélnak: táncházakban, fesztiválok, külföldi és hazai rendezvényeken. Az elismerés csak messziföldön jön meg. 1997 augusztusában a Magyar Köztársaság művelődési és közoktatási minisztere a Népművészet Mestere díjjal tüntette ki Zerkula János gyimesi népzeneészt.

Manapság az alkalmasszerűen összeverődött fiatal zenészek táncalkalmakkor már csak párat zenélnak a régi táncokból. A balkáni eredetű körtáncok közül immár csak a hejszát táncolják esetleg egyszer egy táncalkalommal, kimaradt a korobjászka, a kerekes, a tisztihejsza, a legényes, a csúfos, a hosszúhavasi. A Kárpát-medencei táncréteg táncjai közül még eltáncolják – főként lakodalmakban – a verbunkost, a lassúmagyarost, a sebesmagyarost, a lassú- és sebescsárdást. E két utóbbi átvette a lassú- és sebesmagyaros helyét a táncrendben. A valódi lassúmagyarost és az azt követő csoszogtatást már csak a 45-50 éves korosztály ismeri. A kettőst is csak a lakodalmak résztvevőinek fele, ha ismeri. Ennek is a sirülójét csak az idősebbek, vagy a táncsoportok tagjai járják hibátlanul. A közép-európai táncréteg táncjai közül – ezek a legújabb keletűek – ma már alig táncolnak valamit, teljesen kimaradtak a táncrendből. A hatvanas években még eltáncolták lakodalmakban, betartva a pontos sorrendet: hétéllépés egytoppantós, háromtoppantós, sormagyaros, talján porka, járomsírűlős, balánkáé, moldovai, csoszogtatós, keresely, sántanémetes és porka. E táncok mindegyikéhez egyéni, állandó dallam kapcsolódik.

A nagy zenészdinasztiák

Nem tudni pontosan, hogy mikor kerültek a Gyimesekbe az első zenészek, a szájhagyomány szerint az alkalmi táncösszejöveteleken nyírfa-kéreggel, furulyával, majd citerával zenéltek. Ezek a hangszerek a mai napig léteznek, főként a fiatalok használták kisebb összejöveteleken. A nagyobb táncalkalmakra – mint például a lakodalom – hivatásos zenészekre volt szükség. A lakodalom két-három napig tartott, furulyával, citerával és nyírfa-kéreggel nem lehetett két-háromszáz embert mulattatni. Az 1907-ben született Ambrus Fülöp-Hosszú, aki jómagya is muzsikált, mondta el az alábbiakat: „Nagyapám sokszor elmondta, hogy nagyobb alkalmakra Csíkból hoztak mozsikást és gardonyost, Szenttamásról a Dudujokat. Magdolna búcsújára es ők jöttek Csík felől, itt Naskalaton keresztül és lejöttek Szurdukon. Örökké egy sereg magyar (a székelyeket hívták így a gyimesiek) es jött velük. Mikor értek be a faluba, húzni kezdték és mozsikaszóval érkeztek. Akkor jobban tartották a kapcsolatot a falusiakkal (ti. a csíkiakkal), mert a csángók nagy része onnan jött és rokonságot tartottak megyézni jártak egymáshoz. Na, s hogy mondjam tovább: egyszer egy Magdolna előtti estefelé jöttek nagy mozsikaszóval Csíkból le az Antalok patakán a Dudujok, kérésre énekszóval egy csomó falusi, s a Szölekek dédnagyanyja, Kicsi Jánosné – nagy mulató fehérmép volt – kiszöki a kicsiházból s elkezdte járni. A kicsikút fedele fel volt emelve, s a vénasszony bészédett volt a kontya alá es supp!, belé a kútba. Jertek vegyétek ki, met itt tötöm a Magdolnát! – kiabálta. S a val kihúzták a vénasszonyt!”

Később a Gyimesekbe átjáró csíki zenészekből többen letelepedtek Gyimesben és Középlokon. A leghíresebb zenészdinasztiák Középlokon alakultak ki. A három híres zenészcsoport a Pulikák, a Halmágyiak és a Zerkulák. A két első egy közös ágából vált ki.

A Pulika név valamikor gúnynév volt, amely később vezetéknevé alakult, nagyon elterjedt volt Felcsíkon és Gyergyóban. A múlt századból származó adatok szerint Csíkdánfalván volt mozsikás Szeder Péter-Pulika, Csíkszenttamáson Pulika Mihály mozsikált és felesége gardonyozott. Gyergyóalfaluban is volt egy Pulika János nevű muzsikus. Ugyanebben az időben egy Zerkula nevű muzsikás húzza a talpalávalót Csíkszentmihályon. A hegedűt nevezik a Gyimesekben mozsikának. A mozsikás játékát kíséri gardonyon a feleség, leánytestvér vagy sógorasszony. A múlt szokás – főként a cigány zenészeknél nem –, hogy a gardonyt férfi ütötte volna. A szájhagyomány szerint az első Középlokra telepedett mozsikás Pulika György cigányember volt, teljes nevén Halmágyi György-Pulika. 1888-ban született és „valódi székely ruhában jött ide, fényes gombos bundája vót, itt es viselte ezt a ruhát, de aztán itt elcsángósodott. Átvette a csángóktól az énekjeiket és a gúnyát is, szokásaikat is” – mesélte Ambrus Fülöp. Ez család nélküli ember volt. Aztán nemsokára két testvére,

Mihály és Vidor is a völgybe telepedett, családostól. Mindhárman jó mozsikások voltak, de a legjobbnak Györgyöt tekintették. A század első felében ők voltak a Gyimesek-völgye legjobb, legfoglalkoztatottabb muzsikusai. Mindegyiküknek megvolt a saját stílusa, mégis nagy lakodalmakban ketten is muzsikáltak egyszerre. Ha fiatal halottat kísérték, a völgy minden zenésze felvonult – néha öten-haton is voltak – a temetőig, persze gardony nélkül. Pulika Mihálynak sok gyermeke volt. Felesége kitűnő gardonyos volt, gardonyozás közben énekelt is. Volt vagy négy leányuk, mind tudtak gardonyozni, de aztán egy sem folytatta a mesterséget, mert nem mozsikáshoz mentek férjhez. A mai legjobbak egyike, Halmágyi Pulika Misi éhből a családból került ki. Apjától tanult hegedülni. A másik testvérnek, Vidornak két fia volt. Az egyik, Miklós tudott mozsikálni, de nagyon fiatalon megromlott a hallása és nem folytathatta apja mesterségét.

A család második ági leszármazottja Pulika Péter. A harmincas évektől egészen a hatvanas években bekövetkezett haláláig a Gyimesek egyik legelismertebb muzsikusa volt: csángó feleséget vett magának, de az is nagyon jól tudott gardonyozni. Fia, János könnyűkezü muzsikus lett, sokan úgy tartották, hogy a lakodalmakban az ő muzsikájára lehetett

Zerkula János

Fotó: Michel van Langeveld

a legjobban táncolni. A felesége kísérte gardonyon. Három fiuk született, de nagy bánatára egyik sem követte őt a mozsikálásban. Ez egész életében bántotta. Viszonylag fiatalon halt meg, árván hagyva jószavú mozsikáját. Az ötvenes évektől egészen a kilencvenes évekig Középlokon három zenészcsalád uralta a porondot: Halmágyi Mihály és felesége, Gizi, Pulika János és felesége, valamint Zerkula János és felesége, Régina. Hogy azelőtt, 1938 és 1942 között kik mozsikáltak, megtudhatjuk Dincser Oszkár 1943-ban kiadott, Két csiki hangszer című könyvéből. A kötetből kiderül, hogy nemcsak Középlokon, hanem az egész völgyben, Csügesen és Kostelegen is voltak csángó zenészek, a legtöbben azonban Nagy-Gyimesben és Gyimesbükkön tevékenykedtek. A gyimesiek nagy részének azonban az volt a véleménye, hogy „azért a Pulikák és Zerkula húzzák a legjobban, benne van a vérükben”. Az alábbiakban a Gyimesekben – ide értve Kosteletket, Magyarcsügest és Gyepécét is – a harmincas-ötvenes években tevékenykedő zenészeket soroljuk fel. Java részük Pulikáéktól tanult mozsikálni. Gyimes: Sinka István-Kukli (cigány ember; Kopac Jancsitól tanult); Simon György Anuka (csángó ember; ő is Kopactól tanult); Anuka Pista (csángó); Antal András (csángó, de úgy szólították, hogy a nagy cigány); Gergely Pista, (csángó); Pecmon János (csángó, kántor; mozsikás); Argyilán János (Vékon Jancsi, román jövevény). Gyimesbükk: Sinka János-Cándra (cigány); Sinka György (a János öccse); Zerkula János (cigány, tőle tanult a két előbbi); Tatár Miklós-Tódi (csángó); Sánta Miklós (csángó); Ungurán Miklós (csángó); Oltyán András (csángó); Bogdán és Cándra (csángó és cigány, itt találkozunk az első férfigardonyossal, hisz a csángó zenészek feleségei nem értettek a gardonyozáshoz). Gyimesfelsőlók: Kicsi Korácsny (cigány). Megjegyzendő, hogy Felsőlók a legfiatalabb a három gyimesi község közül, itt alig volt zenész. Amennyire visszaemlékeznek a helybeliek, mindig Középlokról hívtak mozsikást. Kostelek: Gábor György-Gáboré; Vrencsán Gergely (csángó) és Oláh Tódor. Gyepece: Almási Demeter és Fekete László (csángók). Magyarcsüges: Gábor István (csángó). Megjegyzendő, hogy ezek a csángó zenészek többségükben Középlokon tanultak a Halmágyiaktól. Gyimesközéplók (már említettük, hogy itt alakultak ki a nagy mozsikásdinasztiák, mellettük azonban még csángó zenészek is mozsikáltak): Baliga Mihály (vak csángó ember; édesanyja gardonyozott); Ambrus Fülöp-Hosszú (csángó, sajátkészítésű hegedűvel mozsikált); Antal Zoltán (vak csángó ember; gardonyon mindig valamelyik Pulika lány kísérte).

A csángó zenészeket inkább esti táncokba hívták, a nagyobb mulatságokra mindig a Pulikákat, Zerkulát vagy a Halmágyiakat fogadták meg. 1997-re azonban teljes zenekar – mozsika és gardony – egy maradt: Zerkula János és felesége, Régina. A nagy zenészdinasztiák kihalóban vannak. Először Pulika Péter halt meg a hetvenes években, majd a fia, János. Családjában elnémult a mozsika. 1997 tavaszán meghalt a Halmágyi Misi felesége is, Adam Gizella. Temetésén nagyon sokan megjelentek, nem csak a közeli településekről, de rengetegen voltak Magyarországról is. Nagyon félt a haláltól, barátai révén Magyarországon kezelték több ízben, műtötték. Halmágyi még előelőveszi mozsikáját, de asszony nélkül, gardonykíséret nélkül már nem zenekar az övé. Csak a keserveseket tudja elhúzni, mert ahhoz nem jár gardonykíséret.

Hogy lett valaki mozsikás?

A nagy zenészcsaládokban a fiúgyermek korán kezébe vette a mozsikát. Pulika György már 7 éves korában megtanult három-négy nótát, s először a gyermekek vagy fiatalabb legénykék összejövetelein mozsikált. Ilyen összejövetelek voltak a serketánc és a gyermeklakodalom. Pulika Mihály is gyermekkorában tanult játszani az apja mozsikáján. Ezekben a családokban a család feje tanította az érdeklődő gyermeket, és minden álma az volt, hogy valakire majd ráhagyja hangszerét. Először a hegedű fogását tanította meg, majd két-három nótát megmutatott. Azt próbálgatta a gyermek. A mozsikát vásárolták, Csikszereében vagy Brassóban, vagy örökölték. A gardonyt gyimesi mesterek vették, faragták, a cigány zenészek nem foglalkoztak sem elkészítésével, sem javításával. Annyira féltették kezüket, hogy nehezebb munkát nem is végeztek. „Nagybátyámnak, Pulika Györgynek

voltak helyei, erdeje is. De ő olyan ember volt, hogy még egy szálkát se vágott volna el. Azé me az újjai finomak kellett hogy legyenek. Ő csak mozsikált. Neki béhozták a fáját es, a pityókát es. A nép nagyon szerette, úgyhogy ő a falujában csak mozsikált!” – mesélte Halmágyi Mihály.

A híres mozsikások tanítványokat, inasokat tartottak, cigányokat és csángókat egyaránt. A tanítványok napi 3-4 órát gyakoroltak, órabért fizettek és ott laktak, étkeztek a tanító mozsikásnál. Megtanulták a mozsika fogását, a vonó kezelését, majd hallásból megtanultak pár népdalt és ezt sokáig gyakorolták. Volt úgy, hogy ezek az inasok elkísérték a mestert lakodalomba, bállokba, de ezért nem járt nekik fizetés, hisz inaskodásnak számított. Sinka János-Cándra például 12 éves korától tanult mozsikálni és négy évig járt gyakorolni. Pulika Mihálynak voltak csángó tanítványai is: Fekete Laci Gyepécéből, Belkán Gábor Csügeséből, Cecus Karcsi és mások. A tanítványok először serketáncban, gyermeklakodalomban mozsikáltak vagy a mestert kísérték. Halmágyi Pulika Mihály első lakodalmát 15 éves korában mozsikálta: „Erőst félttem, de édesapám pénteken megbetegedett, az ételek el voltak készítve. Nem kaptak más mozsikást, nem lehetett visszamondani. Jöttek a részeg emberek. Édesanyám volt a gardonyos, ő rendezett, mondta mit kell csinálni. Ne itassatok azt a gyermekét, veszedkedett édesanyám. Na, valahogy sikerült. Ez volt az első lakodalmam. A Veres Bokoré.”

A mozsikás a faluban

A faluközösség befogadta a zenészeket a falustársaknak tekintette őket. Ha tánc közben elkiáltotta magát valaki: Húzzad, cigány!, ebben nem volt semmi leicsinylő. Így mondták egyébként a csángó zenészeknek is, sőt az egyik legjobb csángó mozsikást nagy cigánynak hívták. Már említettük, hogy a legelső Halmágyi székely viseletben érkezett a Gyimesbe, s még egy év sem telt el, mikor a csángó lakodalomban csángósan felöltözve mozsikált. Átvették nem csak a helyi viseletet, a szokásokat is: ugyanolyan házat építettek, mint a falu bármelyik közepes gazdája. Nagyobb gazdasági épületet nem emeltek, mert nagy állatot nem tartottak, nem kaszáltak, nem kapáltak. Jól megélték a mozsikálásból. Egész évben, kivéve nagyobbjében bőven volt pénzkereseti alkalom. Akkoriban a falubeliek kalákát szerveztek egymás megsegítésére. A tejet, tej-

terméket megvásárolták a zenészek, vagy sajtoló kalákát szerveztek. Minden ősszel pityókalopó, kenderlopó, gyapjúlopó kalákát csináltak, a falu ezzel segítette zenészeit. Ez úgy történt, hogy egy kedd vagy csütörtök estére kalákátáncot hirdettek, ekképpen: „Aki csütörtök este táncot akar keresni, Halmágyi Mihálynak pityókalopó kalákája lesz a Pál Gyurka Józsi vámházában”. Akik eljöttek, tarisznyában hoztak négyöt kiló pityókát. A zenész egyik jó embere ezt az ajtóban zsákokba gyűjtötte és így összejött a téli pityókaszükséglet. Ezért cserébe éjfél után 4 óráig mozsikált a zenész. Legutóbb 1992-ben szervezett ilyen kalákát Halmágyi Mihály. Gyengén sikerült. Dincser Oszkár ír le fent említett könyvében egy jellemző esetet a falu lakosai és a zenész kapcsolatáról: „Este fán Jancsiné írásba foglalta: Hátra hagyom. Én Este fán Jancsiné született Galaci Tyiva hátra hagyom Cándura Jánosnak, hogy én amikor meghalok, az én nótáimmal késérjenek el a síromig, negyedmagával. Tanuk előtt hátra hagyom, hogy fizetésül a mozsikásoknak agyanak egy veres csergét temetés után a tórba üessék le agyanak ennek és egy jó tiszteletet.

Gyimesbükk. 1922. okt. 28.”

Mozsikások híre a nagyvilágban

Szülőfalujukban már nem hívják őket zenélni. Nyaranta azonban Magyarországtól Kanadáig és Japánig mindenhol jönnék a szakemberek, érdeklődők. Jegyzik, szalagra rögzítik virtuóz mozsikálásukat. A gyimesi táncbórnak köszönhetően nyaranta egyszer feljön a mozsikások napja. A gyimesi fiatalok a máshonnan jöttekkel együtt tanulják újra a gyimesi táncokat. Évente többször elkísérik a különböző táncsoportokat külföldi rendezvényekre. Halmágyi Mihályék Németországig, Kanadáig is eljutottak. Több hangfelvételt, lemezeket, kazetták, rádió- és televíziós felvételek őrzik művészetüket.

Tankó Gyula

(Forrás: Hargita Kalendárium, 1998. Csikszereada)

Antal Zoltán

Fotó: Michel van Langeveld

KALOTASZEG: A NÉPMŰVÉSZET FELFEDEZÉSE

Kiállítás a Néprajzi Múzeumban 1997. december 12-től 1998. december 31-ig

A 125 éves Néprajzi Múzeum évfordulója alkalom a visszatekintésre és az egész magyar néprajztudomány történetének átgondolására. Ez a kiállítás ennek az átgondolásnak a része. A falusi embereknek tájak szerint pazar változatosságban voltak évszázadok óta nemesarányú, szépen megformált használati eszközei és ünnepi szerepű díszes tárgyai – ezt a falusi művészetet azonban „föl kellett fedezni”, hogy bekerüljön a köztudatba.

A tárgyakat formáló népművészetre talán legkorábban Kalotaszegen irányult a közvélemény figyelve. A 19. század derekán megjelent első ábrázolások után az 1873-as, 1885-ös, 1896-os nagy kiállítások mutatták be a kalotaszegi viseleteket, a festett bútorttal, díszes cserépedénnyel, szöttes-hímzett textíliákkal díszített lakásbelsősöket.

A századforduló körül néprajzkutatók mellett művészek, a gödöllői festők – Malonyay Dezső munkatársai – voltak azok, akik „A magyar népművészet” első, kalotaszegi kötetének összeállításában tették közismertté a kalotaszegi hímzést, faragást, viseletet.

A kiállításnak voltaképp két mondanivalója van. Bemutatja magát a kalotaszegi népművészetet, amely sok régi elemet őrzött meg a reneszánsz és a barokk idejéből, sőt korábbi korszakokból, és amely jól példázza a 19. század színes, zsúfolt népművészeti ízlésének kibontakozását is. A másik gondolatmenet: hogyan látták meg, fedezték föl a népművészet ezen megnyilvánulásait kutatók, művészek, amatőrök, műkereskedők. Hogyan változott a kiadványokban, múzeumi kiállításokon és műalkotásokban a kalotaszegi népművészet értelmezése, mi-

lyen történeti legendák, mítoszok kapcsolódtak hozzájuk.

A kiállítás utal arra is, hogy a kalotaszegi tárgyak hogyan kerültek be polgári, városi lakásokba, városi kelengyébe, Habsburg főberceg-kisasszonyok ruhatarába, Erzsébet királynő nyári villájába. De a kalotaszegi viselet hatása kimutatható a szomszédos románság viseletében is. A kiállítás rendezésében a Néprajzi Múzeum együttműködik a kolozsvári Muzeul Etnografic al Transilvaniei munkatársaival is. Ez az együttműködés ad remélhetőleg lehetőséget arra, hogy a Kolozsváron a századforduló körül folyt gyűjtő és dokumentáló munkát és a román kapcsolatokat is folidézzük.

Az öltözetek és a tárgyak mellett hangfelvételekről megszólal a kalotaszegi népzene, videoszalagokról láthatók az ünnepi szokások, táncok, melyeknek feldolgozott változatai a hazai és erdélyi színpadokon is láthatók. Az utolsó termék érzékelteti, hogy a kalotaszegiek maguk, egyes községekben a modern technikai és városias kényelem beiktatása mellett, jelképes

szerepben hogyan próbálják megőrizni a hagyomány egyes elemeit.

A kalotaszegi népművészetnek az a virágzó korszaka – amely többek közt Ady Endrét, Bartók Bélát megiblette – véget ért. Kalotaszeg hírnevével és az előző generációk üzleti tapasztalataival ma többnyire silány készítmények kerülnek nagyvárosi forgalomba. A kiállítás megnyitóján és talán később föllép azonban olyan kalotaszegi falusi együttes is, amely tudatosan saját faluja ünnepi hagyományait ápolja.

dr. Hofer Tamás

Jaskó István (Pitti) és felesége; Györgyfalva Busai Norbert felvétele

Együtt – bölcsőtől a koporsóig

A történelmi idők folyamán sokszor és sokan fardoztak Szék egységének és önrendelkezésének megtörésén. Kétségtelen, hogy a kísérletek a község erőteljes és egységes ellenállásának köszönhetően legtöbbször kudarcot vallottak és – ki hitte volna – egyre inkább erősítették a lakosság tudatos ragaszkodását a „régizhez”, vagyis saját szabályaihoz. A fokozott hagyománytisztelet, amely a feudális viszonyok közt az ellenállás fegyvereként alakult ki, átítatta a széki emberek öntudatát és gondolkodását, s a népszokások és a népművészet különböző területein még napjainkig is érezteti hatását.

Nagy örömmre szolgál, hogy budapesti és vidéki táncházakban, népzenei rendezvényeken, táborokban egyre több lelkes fiatalal találkozom, akik hallottak már Szék különvilágú folklórkincséről. A többségnek

azonban közelebbi fogalma arról, hogy ez miben is állna, már aligha van.

Írással (Havasréti Pál biztatására) talán a segítségükre lehetek, amikor a széki fiatalokat érintő, közösségi életükben nagy szerepet játszó, ma is fellelhető hagyományokról szólok.

Széken hetente két-három alkalommal rendeztek a falu legényei utcánkenti (Felszeg, Csipkeszeg, Forrószeg) táncmultságokat, ahova minden, fonóba járó (már konfirmált) lányt meghívtak azokkal a kislegényekkel, akik a konfirmálás utáni első évben lépték át a „nagyok táncá”-nak küszöbét. Az ő feladatuk volt csütörtök, szombat és vasárnap esténként a táncba hívogatók szerepét betölteni egy kerek évig, amíg a náluk egy évvel fiatalabb pajtásaik váltásra nem jelentkeztek. Nekik kellett beszerezni a finom itókákat,

értesíteni a zenészeket és a szünetekben (pihenés közben) vízzel fellocsolni a poros padlót. A „leginséget” nem adták ingyen!

Amikor elkezdődött a „pár” (táncrend), a lányok a padokon ülve várták, hogy a fiúk felkérjék őket táncolni. Természetesen minden lány a jóvágású, jól táncoló legényekre várt, ám ez nem mindenkinek sikerülhetett, viszont az illem úgy diktálta, hogy senkit sem szabad kikosarazni. Aki temperamentumából fakadóan mégis

ezt tette, három hétig kitiltatt a táncból. A zenészek leintése után döntésüknek hangos „kikiáltással” is nyomatékot adtak. Másnap az egész falu tudomást szerzett róla. Csak akkor bocsátottak meg a lánynak, ha bebizonyosodott, hogy a legény a kellesénél is többet ivott, vagy durváskodott, de ilyesmi nem fordulhatott elő, mert a legények megbízottai („cigányfogadók”) már a tánc elején eltávolították a „szabályszegeket”.

Széken mindig három táncház működött saját szabályaival, szokásaival, zenészeivel és megbízott vezetőivel. A „cigányfogadónak” élvezniük kellett az illető utca fiataljainak és azok szüleinek elismerését és bizalmát. Kiváló tánc tudás, munkabírási, jómodor, becsület és tisztesség fedte a követelményeket.

A lányok csak a saját utcájuk táncházába járhattak. A fiúk esetében ez már nem volt annyira kötött, mert előfordulhatott, hogy a felszegi legénynek Forrószegen volt a szíve választottja, ezért senki nem akadályozhatta meg, hogy ott találkozhassanak.

Ilyenkor illető szívélyesen fogadni a „másik utcából” érkezett legényt; egyrészt, hogy jóhíriüket keltse az ő táncházában, másrészt ők is szerettek volna szemügyre venni egy-két „másik utcából” való lányt. Ezért a

vendégszeretet mindig kölcsönös volt. A sűrű látogatósok aztán többnyire leánykéréssel végződtek, miután a szülők is nyugtázták végső beleegyezésüket. A két fél szűkebb családi körén kívül a „kikérés” időpontjáról senki nem szerezhetett tudomást, viszont annál nagyobb volt a meglepetés a leánykérést követő reggelen, amikor is a szülők minden alsó-felső jószomszédot finom „kérészi” süteménnyel és pálinkával köszöntöttek. A háromszori templomi hirdetés utáni vasárnapon sor kerülhetett a két napig tartó pompás lakodalomra is, ahol szinte az egész falu apraja-nagyja részt vett a nagy mulatságban. A lakodalomban már mind a három utca fiataljaira minden szabály nélkül egy asztalhoz ülhetett, és kíváncsian lesték egymás táncfiguráit, énekeltek kedves dalaikat.

Talán egy kezünkön is megszámolhatnánk „öreg kontinensünk” országainak ama településeit, ahol akkora segítőerő összpontosul egy lakodalom megtartására, mint a mezőségi Széken. Itt az emberek már ösidőktől fogva birtokolják egymás segítségét, ha az illető tevékenység meghaladja két ember tehetségét és erejét. Ilyenkor „kalákáznak”, vagyis közösen vetnek, aratnak, házat építenek, keresztelnek vagy temetnek. Egy ilyen közös munka, „odaállás” keretein belül jön létre a messze földön híres széki lakodalom is.

A leánykérést követő napok, hetek alatt a két „örömszülő” aligha foglalkozhat mással, mint a kétszáz páros (400 fő) lakodalomra való felkészüléssel. Ők már hetekkel a kijelölt időpont előtt vasárnaponként az esti harangszó után elindulnak „vendégeket hívogatni” a rokonokhoz, barátokhoz és minden olyan falubelihez, akiknek a lakodalman egykoron vendégeskedtek. Ilyenképpen a falu lakóinak nagy része felkerül a vendégsereg listájára. A meghívás csak személyesen és a vendég otthonában történhet, ahol elvárják, hogy nyomatékosan meghívják és szívesen lássák „lakodalomkészíteni” is, nevezetesen a férfiakat a hatalmas sátor felállítására, a nőket pedig tésztát gyúrni, kenyeret dagasztani, sütni-főzni és feltálalni.

„Készítőbe” menni üres kézzel ma sem illik, ezt bizonyítják a lakodalmas ház felé igyekvő, ünneplőbe öltözött asszonyok gazdag tartalmú, díszes terítővel (takaró-ruha) fedett kézikosarai is. Tehát a népes lakodalom ellátásához szükséges eledelek (tojás, hús, liszt, cukor, zsír, sonka, rizs) pótlására a lakodalomtartók nem kell felszámolják állatállományukat és a lisztesládájuk kiürítésére sem kerül sor. Néha úgy tűnt, hogy könnyebb lakodalmat tartani, mint abban sűrűn részt venni, hiszen nyaranként gyakran megesett, hogy tíztizenkészer is a megtisztelt vendégek sorait gyarapítottuk... Ám ennek a példátlan segítőkészségnek, egymásra-figyelni-tudásnak és érzésnek egészéből fakad a székiek belső biztonságérzete, tartása, kiállása, s nem ingoványon tenyésző gondolatvitele. Tőlük megtanulhatjuk, hogy a pusztai tudáshalmaz kötőanyaga az érzés.

A középkorban kialakult és máig megőrzött széki hagyományok arra engednek következtetni, hogy örökségünk nem teher, hanem hovatartozásunk, megmaradásunk alapköve. Kamatoztassuk hát mi is a magunk helyén a széki példát. Ránk férne az ebből származó haszonélvezet...

Soós János

Fotó: Michel van Langeveld

Nyílt levél Pálffy Gyulához és Vavrinecz Andráshoz

Tisztelt Barátaim!

Cikketek híre jóval megelőzte a megjelenését, ezért bát türelmetlenül vártam a folkMAGazin téli számát, hogy minél hamarabb olvassam a tavalyi dolgozatom margójára írt megjegyzéseiteket.¹

Annál nagyobb volt a meglepetésem, amikor kezembe került az említett cikk. Nem tudtam mire vélni azt a szőrszálhasogató, piszkáló hangnemet, amiben íródott. Hiszen olyan mulasztásokat kértek számon tőlem, amiket írásom – jellegénél fogva – nem tűzött ki célul maga elé. A dolgozat mindenképpen ismeretterjesztő céllal íródott, ezért – hogy csak egy párat említsek – sem a biányolt irodalomjegyzék, sem a bivatkozások, a jegyzetek nem elengedhetetlen fontosságúak. Annál is inkább zavart az említett hangnem, mivel tudom, hogy Ti jól ismeritek eddigi szakmai munkásságomat, és tudjátok, hogy a szigorúan tudományos céllal írt tanulmányaim (többek között a tavalyelőtt megjelent könyvem is²) igen alapos és jól dokumentált munkák. Azt sem igazán értettem, hogy miért ketten írtátok alá a cikket, illetve, ha már csakugyan ketten írtátok, miért nem vállalta ki-ki a maga megjegyzéseit, kritikáit. Jó lett volna tudni, ki mit biányol a dolgozatomban, illetve mely megjegyzések kinek tulajdoníthatók. Így csak találgatásokra szorítkozhattam: a zenével kapcsolatos kritikák valószínűleg András tollából valók, a táncdalok kapcsolatosakat pedig feltehetően Gyuszi fogalmazta meg. Nem értettem továbbá a cikk igazi célját sem. Ugyanis ha baráti megjegyzésekről van szó (idézek a cikk elejéről: „Mindannyian régi, jó és személyes kapcsolatban vagyunk a szerzővel [...]”), akkor vagy nem teregetjük a nyilvánosság elé őket, vagy ha igen, akkor sokkal diplomatikusabb, finomabb hangnemben tesszük azt, ügyelve arra, hogy a kritizált dolgozat szerzőjét ne sértsük meg. Ha pedig szigorú szakmai kritikáról van szó, amely azért jött létre, hogy az olvasók ne maradjanak téves ismeretekkel („azért tartjuk fontosnak megjegyzéseinket közreadni ugyanabban az orgánumban [...], mert ezt reményeink szerint elég sokan olvassák”), akkor viszont – pont az olvasók okulásá céljából – kijavítjuk a tartalmi hibákat a dolgozat egészében (újból idézek: „A hatásos közlemény második hasábjára elejéig jutva ennyi megjegyzés gyűlt össze. A többi «apróság» következetes végigsorolásától eltekintünk [...]”). Így azzal a szájizzel maradtam, hogy cikketek valódi célja az én dolgozatomnak (és ezáltal a szerzőjének) a lejáratása.³

Jóval később jöttem rá aztán a dolgok miéértjére. Kezembe akadt ugyanis egy két kazettából álló kiadvány,⁴ melyhez Pálffy Gyula írta az ismertető szöveget. A kiadvány nekem is megvan, mégis valahogy

megfeledkeztem róla. Bevallom, ha előbb a kezembe kerül, közre sem adom dolgozatomat a folkMAGazinban. Ugyanis rá kellett jönnöm, hogy a Gyuszi ismertetője, mint olyan, jobb az enyémmél.⁵ Mindazonáltal el szeretném mondani, hogy dolgozatomban főleg táncbázisok számára, illetve táncbázenészeknek íródott. Igyekeztem tehát a hozzájuk közel álló nyelvezetet, zsargont használni. Ilyenformán érthető, hogy miért ütköztetek meg, mint szakemberek, a „pongyola”, átgondolatlan, kevésbé tárgyyszerű (értsd: nem tudományos) megfogalmazásokon.

Mindezeket a gondolatokat nem mentegetőzésnek, nem is magyarázkodásnak szántam. Megjegyzéseitek egy részét én magam is jogosnak tartom, és mint ilyeneket, magamévá tettem őket. Olyanokról pedig, amelyekben véleményünk különbözik, valamint egy pár tárgyi tévedésekről inkább előszóban szeretném veletek beszélgetni-vitatkozni. Továbbá fel szeretném ajánlani a folkMAGazin szerkesztőinek a tanulmányom eredeti változatát, amiben – pont azért, mert tudományos igényű íródott – valószínűleg kevesebb kivétnevelőt találtok majd. Sajnos az is igaz, hogy egy ilyen jellegű írás csak keveseknek szól: csupán a szigorúan vett szakemberek értik. Éppen ezt szerettem volna elkerülni azáltal, hogy átírtam, és egy nagyobb tömeg körében népszerű folyóiratban jelentettem meg. Úgy látszik azonban, hogy nemigen van tehetségem az effajta ismeretterjesztő jellegű írásokhoz. Ezért, az első sikertelen próbálkozás után inkább lemondok e műfajról, olyanokra hagyva ennek gyakorlását, akik jobban értenek hozzá.

Szalay Zoltán

1 Pálffy Gyula, Vavrinecz András: „Néhány megjegyzés Szalay Zoltán Magyarpalatka és környéke táncainak kísérőzenéje c. dolgozatához...” folkMAGazin, 1997/3, Budapest

2 Szalay Zoltán: Felcsíki hangszeres tánczene, 1996, Csíkszereda

3 Egyébként hadd jegyezzem meg itt, hogy mindezek ellenére nem sértődtem meg, de rosszul esett és bosszantott a hangnem, amelyben megfogalmaztátok. Továbbá igencsak csodálkoztam, mert nem értettem, hogy miért tekintettek tudományos dolgozatnak egy ismeretterjesztő írást.

4 Mezőségi magyar népzene – Magyarpalatka Szerk.: Éri Péter, Kallós Zoltán, Kelemen László MK 18216-7, Hungaroton, 1995, Budapest

5 Meg kell jegyeznem, hogy meglévő, tudományos igényű tanulmányomat pont a folyóirat szerkesztői tanácsára gyúrtam át ismertető jellegű dolgozattá. Az átírás, amint a cikketekből is kiderül, nem igazán sikerült.

Megjelent
dr. Bánszky Pál

A képzőművészet vadvirágai

című könyve

136 színes reprodukcióval.

A mintegy 40 oldalnyi bevezető tanulmányt 100 népművészeti és naiv szemléletű alkotás bemutatása követi magyar és angol nyelven.

A kiadvány 2200,- Ft-os áron
megrendelhető:

Magyar Naiv Művészek Múzeuma
6000 Kecskemét, Gáspár F. u. 11.
Méri Erika, tel.: (06-76) 324-765

Bán Magdolna: Édenkert

A Néptánc-antológia ürügyén

Az „Antológia” a magyarországi színpadi tánc egyik leg-rangosabb és legörömtelibb eseménye. Ha nem volna a táncművészet különböző ágai között ez a mesterségesen fönntartott árokrendszer, talán együtt is örülhetnénk ennek a rendezvénynek. A három rendező szövetség összefogása révén a kétnapos eseménysorozaton – az Erkel Színház színpadán – együtt jelenik meg gyermek, ifjúsági és falusi hagyományörző folklórmozgalmaink elmúlt évi legszebb termése. Európai szinten példaértékű esemény ez. Nem egyedülálló a mi kelet-közép-európai régiókban, de mindenképpen jelzés, amely mellett elmenni szó nélkül nem lehet.

Sajátossága más európai régiók hagyományörző rendezvényeivel való összevetés révén derülne ki igazán. Alkalmom volna ez egyfajta számadásra, a színpadi néptáncmozgalom szakmai színvonalának elemzésére, az új színpadi termék esztétikai elemzésére, kritikájára. Most mégsem erre vállalkozom, hiszen az én folklorisztikai látásmódommal a jelenségnek csak egy oldalát tudnám megközelíteni. Sokkal összetettebb dolog ez, amelyben a folklorisztikai hűség alapvető, de nem kizárólagos szempont. Itt az újáteremtett folklórnak közösség-szervező elvként való megjelenéséről, ösztársadalmi vonzerejéről van szó, amely már nem hasonlít a 19. századi nemzeti mozgalmak folklórimádatához, a századvégi dzsentri sirva-vigadáshoz, sem a két világháború közötti hagyományörző mozgalmak (Gyöngyösbokréta, Regös cserkészlet, stb.) nemzetmentő törekvéseihez, sem a 2. világháború utáni újvilág-építő folklór mozgalmakhoz.

Mihez hasonlít hát? Hozzánk, a 20. század végén kortársként együtt élő emberekhez. Úgy tűnik, olyan társadalmi és kulturális jelenség ez, amely a hagyományos kultúra visszaszorulása nyomán, – az elit kultúra eredménytelen „össztársadalmisítása” miatt keletkezett vákuumban – alakult ki, a két kultúra határán. Bár a folklór színpadi formái fokozatosan integrálódnak a magas művészetekben, professzionális színvonalon létrejött műalkotásait lassan elismerik, ez mégsem minősíthető már egyszerűen a táncművészetben és a zenében időnként megjelenő folklórizmusnak.

Olyan összetett dolog ez, amely már nem nélkülözheti a sokoldalú, rendszeres elemzést, művészettörténet, folklorista, társadalomtörténet, antropológus stb. együttműködésével. Vajon hogyan lehet értékelni azt, amikor a mi régiókban több-kevesebb táncos, zenei és folklorisztikai fölkészültséggel folklorisztikus tánc-, ill. zenei alkotások sorát hozzák létre amatőr, félprofi és professzionális alkotók, s a „magasművészeti” formáknak és alkotóknak kijáró elismerést vívják ki. Vajon a „Bartóki modell”, vagy a magyar nóta, illetve az öntörvényű – a nemzeti és tágabb emberi közösséggé felelős – művészet, avagy a széles társadalmi kreativitás és a professzionalizmus, esetleg az amatőrízmus oldaláról érthetjük meg ezt a dolgot jobban.

Európában, főleg a keleti felén, sok helyen hasonló jelenséggel találkozunk. A magyarországi képlet sajátossága a folklór iránti tudományos, művészi és tágabb társadalmi érdeklődés szorosabb összefonódottságában, jobb együttműködésében és arányosságában, a művészi és folklorisztikus szemlélet jobb egyensúlyában ragadható meg. Hozzánk képest a volt Szovjetunióban és néhány más kelet-európai országban a mű-

vészi szemlélet túlsúlya a jellemző, amely a folklórt csak mint fogyatékos művészi megnyilvánulást értékeli. Felfogásuk szerint, a hivatásos művész feladata, hogy ennek alapján igazi művészi értéket hozzon létre. Ez az idealisztikus szemlélet nem ismeri fel, s nem is kíváncsi a folklór saját esztétikájára. Ennek kutatását, folklorisztikus hűséggel való bemutatását nem pártolja ugyanolyan mértékben. Ez sajnos sok helyen szinte tökéletes emlékezetkiesést okoz. A táncfolklór megismerése helyett ma már lassan csak a folklór színpadi képének tanulmányozására van mód.

Délkelet-Európában a folklór még a mai napig is testközelben érezhető, élő valóság. Itt a színpadi táncmozgalom gerincét a hagyományörző falusi együttesek, s legnagyobb eseményeit az egész palettát felvonultató nemzeti fesztiválok (pl. a bolgárok Koprivsticai fesztiválja) alkotják. A városi, ifjúsági együttesek a folklór – klasszikus színpadi formák szerinti – tetszetős színrevitelét tartják feladatuknak, s ritkán vállalkoznak mai társadalmi problémák megfogalmazására. Itt a folklórkutatás gazdag eredményeire szinte nem is támaszkodnak, hiszen a koreográfusok, együttesvezetők, táncosok közül sokan hazulról hozzák a táncismeretet. Ezzel együtt, a folklórmozgalmak hosszú ideig bőséges állami támogatást élveztek, s az állami oktatás és a kultúra minden szintjén gondoskodtak széleskörű propagandájáról.

Nyugat-Európában a korábbi hagyományos kultúrának a városi (céhes, iskolai, önkormányzati, testületi, egyesületi stb.) hagyományokban való továbbélése révén – a folklór revival mozgalmak néhány időszakától és példájától eltekintve (pl. a náci Németország) –, a társadalmi kezdeményezés szférájában maradtak. A már 100-150 éves múltra visszatekintő viseleti, táncos, népi színjátszó csoportok kialakították és máig fönntartják hagyományos bemutatóalkalmaikat, fesztiváljaikat, a helyi hagyományokba ágyazottan, s magasabb, tartományi vagy országos szinteken is. Itt a néptánc művészi feldolgozása (pl. Antonio Gades együttese vagy a Holland Táncszínház) magas színvonalat ér el, azonban szinte teljesen függetlenül a hagyományápoló társadalmi mozgalmaktól, a nemzeti keretekben folyó táncoktatástól.

Az itt vázolt kép – a nemzetközi szakmai szervezetek (CIOFF, IOV, FAMDT, ICTM stb.) tevékenysége, a nemzetközi szórakoztatóipar minden vonzó jelenséget integráló törekvése, a világdívatok összegező és uniformizáló hatása nyomán – Európában fokozatosan egységesedik. Ennek egyik megnyilvánulása, érdekes módon a magyar táncművészi jelenség is, ahogyan ezt az 1997. szeptemberi táncművészi konferencia is mutatta. Törekednünk kell, hogy a helyi színeket legjobban kifejező jelenségek, – mint az 1998. január 31-február 1-i Néptáncantológia is, – kellő támogatással fönntmaradjanak, s elnyerjék méltó helyüket az európai folklóresemények között. Ehhez az érdekelt alkotók, oktatók és szervezők összefogására, közös programok kialakítására és nemzetközi támogatásra van szükség, amelyet az Európai Bizottság, az UNESCO és nemzetközi szervezeteik adhatnak meg.

Felföldi László

A Budapest Táncegyüttes műsorán készült kép
Hasznosi Norbert felvétele

„TEDD KI A PONTOT!”

Idén áprilisban (Szent György napja környékén) immáron másodszer rendezi meg a Bartók Táncgyűttes Alapítvány és a Magyar Kollégium a "Tedd ki a pontot" elnevezésű II. Nemzetközi Legényes Versenyt a Budapesti Művelődési Központban. Mint a tavalyi verseny egyik zsűritagja, szívesen vállaltam a feladatot, hogy néhány szóban ismertessem az eddigi tapasztalatokat és a távolabbi terveket. A legényes verseny ötlete Martin György özvegyének, Borbély Jolánnak fejéből pattant ki, aki azt szerette volna, hogy a másfél évtizede elhunyt táncfolkloristának e méltó esemény is emléket állítson. Az évenként megrendezett Martin Emlékkülés velejárójaként zajlik le a verseny, amelynek házigazda szerepét a Bartók Táncgyűttes vállalta.

A szólótáncverseny témájának Martin György kedvelt táncstípusát, a legényest választotta a rendezőség. Ezen belül a jelentkezőknek mindig a kiválasztott vidék jellegzetes falujából, egy kiváló táncos egyéniség repertoárján keresztül kell bemutatni rátermettségüket. (Innen ered a verseny elnevezése is, hiszen a közép-erdélyi táncfolklorban ismeretes a pont, pontozás népi elnevezés, amely a férfítánc motívumát, folyamatát, de leginkább jól körülhatárolható, mindig a zenéhez illeszkedő szakaszát jelenti.)

Első alkalommal (1997-ben) a magyar nyelvterület egyik legkiválóbb kalotaszegi legényes táncosának, a magyarvistai Mátyás István „Mundruc”-nak a táncát választotta a rendezőség. Mundruc nemcsak tudásával emelkedett ki a többiek közül, hanem szinte atyai jóbarátja is volt Martin Györgynek, s a táncukat az ő anyagáról készült megírni táncos egyéniségvizsgáló monográfiáját. Mundruc nem csak szépen és motívumgazdagon táncolt, hanem teljesen tudatában is volt táncának minden egyes strukturális jellemzőjével, amit szépen, plasztikusan el is tudott magyarázni. Táncára egyaránt jellemző volt a könnyed elegancia, a pontos szerkesztés, a tökéletes ritmika és a játékosság. Keresve sem lehetett volna jobb egyéniséget találni Mátyás Istvánnál, hogy legényese a versenysorozat nyitó táncanyaga legyen.

A rendezők a kiírásban megjelölnek három táncfolyamatot, amelyet minden indulónak meg kell tanulni, s a különböző fordulóknak sorsot húznak, hogy éppen melyiket kell eltáncolniuk. A kötelező táncok előadása után kerül sor a szabadon választott táncfolyamat bemutatására,

amely egyénileg összeállított/improvizált folyamat ugyan, de mindig a megjelölt táncos motívumkincséből kell hogy, építkezzék.

Az első versenyen is e produkciók alapján választotta ki a zsűri (Diószegi László, Tótszegi András, Zsuráfszki Zoltán, Varga Zoltán és jelen sorok szerzője) a legjobbakat, akik különféle jutalmakban részesültek. A díjakat társadalmi szervezetek, intézmények, cégek és magánszemélyek ajánlották fel (Martin György Alapítvány, Budapesti Művelődési Központ, Magyarok Világszövetsége, Muharay Elemér Népművészeti Szövetség, Martin György Néptáncszövetség, Ady Endre Társaság, Kallós Zoltán Alapítvány, Magyar Kollégium, Duna Televízió, COMET Kft, Mezőgazdasági Könyvkiadó, Borbély Jolán, Marosi Júlia és Fehér Anikó). A nyertesek közül most csak néhányat emelek ki betűrendben: Fitos Dezső, Hajdú Flórián, Könczei Árpád és Lajkó Levente.

Idén szintén egy kalotaszegi táncos anyagát írta ki a rendezőség: a bogárteklai ifj. Fekete János „Poncsa” táncát kell bemutatni a jelentkezőknek. Poncsa egy generációval fiatalabb (1927-ben született) ugyan, mint Mundruc, de repertoárja megérdemli, hogy a versenyen szerepeljen. Előadasmódjára az erős dinamika, a ritmikai pontosság és az elemi őserő a jellemző, amely komoly fizikai felkészülést is megkövetel a versenyen indulóktól. Úgy gondolom, hogy ez nem elrettenti, inkább ösztökéli a még bizonytalankodókat. A továbbiakban a versenykiírás tematikáját bővíteni fogják a rendezők, s a Maros-Küküllő vidék és a Mezőség egy-egy táncos egyéniségének táncanyaga is be fog kerülni a versenybe.

Jómagam csak egy megjegyzést szeretnék tenni. Nagyon jó volt látni, hogy határon innen és túlról sereglettek a legények, akik szerették volna próbára tenni tudásukat. Szépen, precízen megtanulták a kötelező folyamatokat, s látszott, hogy az improvizált táncukban is figyelembe vették a megadott táncos építkezési elveit. Én csak (s ezt a zsűri nevében is mondhatom) az idősebbeket – az úgymond „házasokat” – hiányoltam, akik érett előadói stílusukkal, tapasztaltságukkal még tovább emelhették volna a verseny színvonalát. Hiszen ne feledjük, hogy éppen a kalotaszegi legényes az a tánc, ahol a megfelelő szerkesztési elveket az érett táncosok – a kb. 30 évesek – tudják elsajátítani. Egyszerűen jelentkezésre szeretnék biztatni mindenkit (határidő: március 15.), nem fogja megbánni.

Karácsony Zoltán

NÉPMŰVÉSZET IFJÚ MESTERE, 1998. PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Művelődési és Közoktatási Minisztérium az érintett szakmai, állami és társadalmi szervezetek támogatásával pályázatot hirdet. A pályázat célja, hogy elismerje és ösztönözze a fiatalok népművészet területén végzett alkotóművészeti tevékenységét, a magyar és nemzetiségi hagyományok ápolását és továbbfejlesztését. Pályázhatnak egyéni alkotók és alkotóközösségek az alábbi művészeti ágak kategóriáiban, 15-35 éves korig:

1. ELŐADÓMŰVÉSZET

- hangszeres népzene, népdal

A pályázónak max. 10 percnyi műsoranyagot kell bemutatnia legalább két dialektus területéről a felsoroltak közül: Dunántúl, Felföld, Alföld, Erdély, Moldva. Lehetőség szerint a népzene archaikusabb rétegeiből különböző karakterű dallamokat szólaltasson meg. Az énekes hangszerkísérettel is pályázhat, de legalább egy műsorszámot kíséret nélkül adjon elő. Hagyományörző és nemzetiségi előadó saját anyagával pályázhat.

- népmese

A pályázó tudjon hagyományos stílusban előadni legalább 10 mesét, melyből a zsűri által kiválasztottat kell elmondani.

- néptánc

A néptáncos pályázónak (egyének és párok) ismernie kell legalább két táncdialektus területéről (1. nyugati, 2. tiszai, 3. erdélyi) kiválasztott két táncstípus. Ezek ismeretét - a hiteles formakincs és a népi táncalkotás törvényszerűségeinek felhasználásával - kell 2-2 perces rögtönzés folyamán bemutatni.

2. TÁRGYI ALKOTÓMŰVÉSZET

hímzés, szövés, nemezélés, viselet, öltözet kiegészítő (csipke-készítés, gyöngyfüzés, lószőrfonás), faragás (fa, kéreg, szaru, csont), népi bútorművesség, népi mesterségek (kékfestő, kovács, rézöntő, szűcs, bőrműves, fazekas, mézeskalácsos, gyékény-, csuhé- és vesszőfonó), kiegészítő ágak (tojásfestés, gyermekjátékok), nagyméretű tárgyak, köztéri tárgyegyüttesek (játsszóterei plasztikák, építészeti és belsőépí-

tészeti megoldások), népi hangszerek, hangkeltő-eszközök, melyek megfelelnek a népi hangszerkészítés formai és funkcionális követelményeinek.

A felsorolt szakáganként maximum 5 egyedi (még nem sokszorosított) tárgyat vagy legalább 3 tárgycsoportot kell beküldeni. Az alkotó önálló tervekkel, illetve eredeti tárgyak újrafoglalásával pályázzon.

PÁLYÁZATI KÖVETELMÉNYEK VALAMENNYI KATEGÓRIÁBAN:

A pályázónak dolgozatot kell írnia választott művészeti tevékenységéről (annak tartalmáról, indíttatásáról, szemléletmódjáról, eddig végzett munkájáról, eredményeiről, mestereiről, gyűjtőmunkájáról, tevékenységének környezetéről, kihatásairól, terveiről stb., min.: 5 gépelt oldalon). A dolgozat benyújtása kötelező! Azt a pályázati anyagokkal együtt kell két példányban beküldeni a Magyar Művelődési Intézet címére. Értékelés után a dolgozatok a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárába kerülnek. Az előadóművészeti kategóriákban indulók a repertoárjegyzéket a jelentkezéssel együtt küldjék el! A tárgyi alkotóművészet kategóriában a pályázó dolgozatában ismertesse a beküldött munkák technikai megoldásait, rajzzal, fotóval is illusztrálja a legfontosabb részeket.

A PÁLYÁZAT ÉRTÉKELÉSE:

Az előadóművészek bemutatkozására, valamint a pályaművek zsűrizésére 1998. júniusában kerül sor. A zsűrizést követő értékelésről a pályázó értesítést kap. A Népművészet Ifjú Mestere cím odaítéléséről, a kiadható címek számáról a meghirdető szervek döntenek a felkért bírálóbizottság javaslata alapján. A címek és díjak kiosztására augusztus 20. alkalmából kerül sor. A pályamunkákat és dolgozatokat 1998. június 1-ig kell beküldeni:

MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET, NÉPMŰVÉSZETI FŐOSZTÁLY
1011 BUDAPEST, CORVIN TÉR 8., T.: 201-4492, 201-5164

„ŐSZELE ÉRIK BABÁM”

Népzenei verseny Egerben

Az esemény a „Szüreti Hetek Egerben” programsorozat része, időpontja: 1998. szeptember 5-6. A versenyre két, a magyar nyelvterület bármely tájegységéről származó, magyar vagy nemzetiségi összeállítással lehet pályázni. A verseny kötelező anyaga az alkalomhoz illő szüreti nóták bordsalók, mulató énekek. Kategóriák: I. Énekszóló és csoport (max. 10 p., kíséret lehet)

II. Hangszerszóló és együttes (max. 15 p., énekes lehet)

A versenyprogramot hang- v. videokazettán kérjük.

Gajdos Egyesület: **3301 Eger Pf. 550.** Telefon: 36/456-675, 36/422-400, 30/636-923, 30/350-608

Beküldési határidő: **1998. június 30.**

Z A
K I

Hangstúdió

népzenei és népzenei alapokra
épülő hangfelvételek
professzionális stúdiója.

Tel., fax: (36-1)118-1010, 118-7913

Mobil tel.: 06 30 50 50 29

Cím: 1085 Bp. Kőfaragó u. 12.

ETNOFON

NÉPZENEI KIADÓ
ÉS

FOLKLÓRARCHIVUM

Tel., fax: (36-1)118-7913

URL: w3.datanet.hu/~etnofon

e-mail: etnofon@mail.datanet.hu

Levélcím: 1055 Bp. Falk Miksa u. 16.

A KALÁKA ALAPÍTVÁNY pályázati felhívása:

Keressük a táncházak ördögét és boszorkányát!

Az idén huszonhat éves táncházmozgalom tiszteletére táncversenyt hirdetünk, amelyet a VI. Budapesti MATÁV Kaláka Folkfesztiválon rendezünk meg 1998. március 21-én a Petőfi Csarnokban. A versenyen mindenki indulhat, aki nem tagja hivatásos táncegyüttesnek és nem a tánc a szakmája. A versenyre a fesztivál táncházaiban szereplő magyar, balkáni és cigány táncrendekre lehet nevezni, melyekhez a Berkó együttes, a Falkafolk és a Ternipe szolgáltatják a muzsikát. A „Táncházak ördögei” és a „Táncházak boszorkányai” elismerő oklevelet és természetesen díjakat kapnak. A versenyt tavaly hirdettük meg először azon szándékkal, hogy évről évre megválasszuk a legjobb táncosokat, akik a következő versenyig őrzik címüket. A verseny minden alkalommal a tavaszi budapesti Kaláka Folkfesztiválon lesz megtartva. A legjobb táncost a zsűri, a táncvárosi muzsikások, a táncház vezetője és a közönség választja ki.

Nevezni írásban, a helyszínen lehet! Kérjük, hogy jelentkezéseket a táncrend megkezdése előtt legkésőbb egy órával adjátok le a versenybíróknál. A „Táncház Ördöge” és a „Táncház boszorkánya” címet valamennyi táncrendben kiosztjuk. A győztesek címüket jövőre megvédhetik, vagy az új ördögök és boszorkányok felbukkanásukkal azt tőlük megszerezhetik. Kérjük, a tavalyi ördögöket és boszorkányokat, hogy ha idén is nevezni kívánnak, címük igazolásul hozzák magukkal oklevelüket. Várjuk nevezéseket!

Fogarasi Lajos

A Civil Rádió népzenei és világzenei rovatai (FM 98 MHz):

csütörtök, páros hét 13.00-14.00 Hakuna Matata

szerk.: Miriam, Pákay Viktória, Tunde

csütörtök, páros hét 18.00-19.00 Kelta zenei óra

szerk.: Csernyus Lórinca

péntek, páros hét 18.00-19.00 Népzenei barangolások

szerk.: Várnagy Anikó

péntek, páratlan hét 18.00-19.00 Magyar népzene

szerk.: Botlik Zoltán

szombat 18.00-19.00 Indonéz népzenei óra

szerk.: Bernáth Atom Tamás

A Magyar Rádió Rt. I. Népzenei Versenye

A Magyar Rádió Rt. első alkalommal hirdette meg népzenei versenyét énekszóló, énekcsoport és hangszeres (hangszerszóló, hangszerpáros) kategóriában.

A versenyprogramot kazettán küldték be a jelentkezők, az öt népzenei dialektus valamelyikéről származó dalokat, dallamokat szerkesztett csokorba kötve. A jelentkezési határidőre (1998. január 15.) több száz versenyprogram érkezett. Széles rétegeket mozgató meg a felhívásunk, szándékainknak megfelelően nem csupán határainkon belül, hanem azon kívül is.

A selejtező nehéz és felelősségteljes munkája több héten át tartott. A szakmai zsűri (Olsvai Imre - elnök, Paksa Katalin, Szvorák Katalin, Sebő Ferenc, Rosta László) alapos mérlegelés és értékelés után a magas színvonalú versenyprogramok közül 18 szóló-énekes, 6 énekcsoport ill. énekkettős, 12 hangszerszóló illetve hangszerpáros továbbjutását javasolta az elődöntőbe.

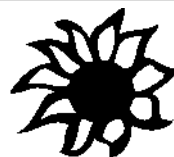
Az április 4-én és 5-én rendezendő elődöntőre így 36 versenyprogram kapott meghívást. A Bartók Rádió élő adásban

közvetíti az elődöntőket ezeken a napokon 14 órától a Magyar Rádió Márványterméből.

A döntőt május 24-én ugyancsak élő adásban közvetítjük a Márványteremből. Gratulálunk az elődöntőbe jutott versenyzőknek és a háttérben munkálkodó felkészítő tanáraiknak, valamint népzenei kollégáinknak!

Dévai János
szerkesztőségvezető,
Bartók Adófőszerkesztőség
Népzenei Szerkesztőség

PRO FOLK

HANGSZEREK,
TOKOK, KELLÉKEK,
JAVÍTÁS, PROGRAMIRODA

ÓVODÁKNAK ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: Budapest, VII. Dohány u. 7-1.
Tel./FAX: 351 3341 vagy 06 (30) 549 903
FAX: 2631 1339
E-Mail: profolk@tla.hu
Web Site: <http://www.datanet.hu/profolk-bt/>

Nyitvatartás:
hétfőtől péntekig 10:00 18:00 óráig

FELHÍVÁS

A békéscsabai Jókai utcai Általános Iskola speciális szükségletű nevelést igénylő gyerekek oktatásával, nevelésével foglalkozik. Évek óta gyógyterápiás céllal népi játék és néptánc oktatást folytat az enyhén értelmi fogyatékos gyerekek körében. Jelenleg már együttes formában dolgozunk, így alkalmunk nyílt a többszöri bemutatkozásra. Iskolánk költségvetése nem teszi lehetővé (a csoport tagjainak többsége szociálisan hátrányos családból származik), így esélyünk sincs arra, hogy egységes fellépő ruhát vásároljunk. Ezért tisztelettel kérjük azokat az együtteseket vagy magánszemélyeket, akik használaton kívüli kosztümrel, lábbelivel rendelkeznek, ajánlják fel számunkra. Keressék Paulik Lászlót vagy Szőke Imrénét az alábbi címen. Segítségüket nagyon köszönjük.

Jókai utcai Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Szakmunkásképző Iskola,
5600 Békéscsaba, Jókai út 22. tel.: 66/328-064

Tisztelettel: Duray Miklósné igazgató

XVII. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár

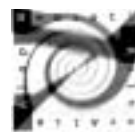
az 1848-as forradalom és szabadságharc 150. évfordulóján!

1998. március 14-15. Budapest Sportcsarnok

március 14. szombat
11.00-18.00
APRÓK BÁLJA
15.00: „Gyerekhangon '48-ról”
Egész nap: Kézműves foglalkozás
12.00-18.00:
Ínyenc Táncház
Népzenei Kamarakonzertek
19.00: „KELETI TÁNCVIHAR”
- nemzetközi néptáncprodukció -
22.00 - 05.00
ÉJSZAKAI TÁNCHÁZ az FMH-ban

március 15. vasárnap
10.00 - 24.00
TÁNC TANÍTÁS A KÜZDŐTÉREN
Gyermektáncház az edzőteremben
NÉPZENEI MŰSOROK
Folk-kocsmák
Kamarakonzertek
„Kossuth Lajos azt üzenté...”
Táncház-népzene '98
MUZSIKÁS
KALYI JAG
ÜNNEPI GÁLAMŰSOR
ÖSSZNÉPI MULATSÁG

Kétnapos KIRAKODÓVÁSÁR a küzdőtéren és a körfolyosón!

SOROS ALAPÍTVÁNY • „A BUDAPEST BANK BUDAPESTÉRT” ALAPÍTVÁNY • FŐVÁROSI IDEGENFORGALMI ALAP
MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUM • MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

A Galgahévíz környéki ligetes, erdős domboldalakon lovagolva, gyakran éri az embert kísértés, hogy térjen le az útról és a fák között kanyarogva, az ágak elől elhajolgatva, néha a ló nyakába dőlve haladjon tovább. Az érzés, ami ilyenkor meglegyint, mozgásba hozza a fantáziát.

Így jutottunk el a gondolatig, hogy természetjáró-lovás táborokat kellene csinálnunk itt a falu környékén. Ehhez kapcsolódott az, hogy táncos múltam tapasztalatait, ismer-

Betyártábor Galgahévízen

reteit, kapcsolatait nem szabadna parlagon hagyni.

Ezért nem az indiánok, vagy a honfoglalás kora, hanem a betyárok világa adja a keretet a táborunkhoz.

Elképzelésünkhöz támogatót is találtunk a galgahévízi székhelyű GAIA Ökológiai Alapítványban. A közös elképzelés kialakítása nem volt nehéz, mivel a vegyszermentes, környezetbarát gazdálkodás és a néphagyomány felől nézve nagyon hasonló képet mutat a mai életünk. Mindkét oldalnak fontos eleme a környezetünkkel és múltunkkal való harmonikusabb együttélés.

Terveink szerint, aki vállalja egy hétre a "betyárságot" velünk, az a táborunkban megtanulhat az erdőn, mezőn tájékozódni, nyomolvasni, nádkunyhót – mint szállást – építeni. Közelebb kerülhet a lovakhoz, elkészítheti legszükségesebb eszközeit. Betyármódra énekelhet az esti tűz körül, természetesen táncolhat élő tekerőlant zenére,

és persze játszhatja az érdektelenül elfelejtett népi sportjátékokat, valamint egy majdnem igazi éjjel-nappali rabló-pandúrt.

Hogy mindez maradandó élményt nyújtson, a környezeten és lovakon kívül mi magunk is mindent megteszünk. Vendégünk lesz Berecz András, Juhász Zoltán, a nótázáshoz minden alkalommal tekerőzik, cite-rázik Balla Tibor. A tánc és a lovaglás barátainkkal együtt az én feladatomban lesz.

Bár kissé romantikus, de mindenképpen rokonszenves figura a pusztában vágató, csárdában mulató, vagy pandúr üldözött betyár. Mi nem egyszerűen egy néptánc, egy természetjáró, egy lovas és egy népi kismesterség táborát vonunk össze, hanem mindezt egy életforma kereteibe foglalva szeretnénk érzésekkel, szabadsággal, tiszta levegővel feltölteni azokat, akik nem riadnak vissza a sátorban alvástól, a lovak melletti éjszakai őrökéstől. (L. Nyári táborok)

Balla Zoltán

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége munkatársat keres adminisztratív, rendezvényszervezői főállású munkakörbe. A népművészet iránt érdeklődő, számítógépes ismeretekkel rendelkező fiatalok jelentkezését várjuk. Érdeklődni a 214-35-23-as telefonon Igyártó Gabriellánál lehet.

„Élő népzene”

címmel új rádióműsort indított a Magyar Rádió népzenei szerkesztősége, együttműködve a Táncház Egyesülettel. A 25 perces adások kéthetente hétfőn 20.05-kor hallhatók a Kossuth Rádióban.

Népművészeti Eseménynaptár

- 1998 -

4.03-09. Tiszavárkony
Gyermek kézműves tábor
Jász-Nagykun-Szolnok M. Népm. Egy.
Tel.:56/436-052

4.10-16.
Óvodai kézműves foglalkozások
Jász-Nagykun-Szolnok M. Népm. Egy.
4.28-30.
Felnőtt kézműves foglalkozások
Jász-Nagykun-Szolnok M. Népm. Egy.
Május Budapest
Fazekas találkozó, verseny és konferencia
Fazekasközpont Tel.:407-40-98
Erdőbénye
I. Néptánc találkozó
Hegyaljai Mesterek Népm. Egy. Tel.:47/
398-131
Velem
Madarak, fák napja
Velei Stúdió Népm. Egyesület
Tel.: 94/360-294

5.01-03. Berettyóújfalu
Kirakodóvásár, bemutató, kiállítás
Bihari Népművészeti Egyesület
5.29-30. Debrecen
Pünkösdi vigasság, (gyermek)király választás
Hajdú-Bihar Megyei Népm. Egyesület
Tel.:52/413-977

5.30-6.01. Szentendre
Pünkösdi Sokadalom
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Június Miskolc
Borsodi Fonó
Borsod-Abauj-Zemplén M. Népm. Egy.
Fafaragó tábor a Zemplénben
Borsod-Abauj-Zemplén M. Népm. Egy.
Komplex gyermektábor
Hegyaljai Mesterek Népm. Egyesülete
Velem
Velei búcsú
Velei Stúdió Népművészeti Egyesület

6.06. Gébárt
Gébárti Kézműves Vásár
Zala M. Népm. Egy. Tel.:92/314-120

6.14-21. Jakabszállás
Országos díkőkészítő tábor
Duna-Tisza közti Népm. Egy. 76/477-052

6.18-21. Székesfehérvár
Szövő alkotótelep
Fejér Megyei Népm. Egy. Tel.:22/313-175

6.20-25. Tiszavárkony
Tanulj mesterséget!
Jász-Nagykun-Szolnok M. Népm. Egy.
6.29-7.04. Székesfehérvár
Fehérvári Csipkehét
Fejér Megyei Népművészeti Egyesület

Július Tiszabólna
Tiszabólnai Falunap
Borsod-Abauj-Zemplén M. Népm. Egy.
Zselykepuszta
Kézműves és Lovastábor
Győr-Moson-Sopron M Népm. Egyesület
T.:96/326-522

Kisgyőr
Komplex tábor felnőttek részére
Komplex tábor családosok részére
Hegyaljai Mesterek Népm. Egyesülete
Somogyvámos
Fafaragótábor
Somogy M. Népm. Egy. Tel.: 82/310-82
Debrecen
Országos szövőtábor
Hajdú-Bihar Megyei Népm. Egyesület
Velem
Velei Kézműves Népfőiskola Napja
Velei Stúdió Népművészeti Egyesület
Debrecen
Szakmai tábor vezetők részére
Hajdú-Bihar Megyei Népm. Egyesület
7.04-12. Szeged
V. Nemzetközi Népművészeti Fesztivál
Dél-Alföldi Népműv. Egy. T.:62/313-433
Baté
Fafaragótábor
Somogy Megyei Népművészeti Egyesület

7.06-11. Jakabszállás
Országos vertecspike alkotótábor
Duna-Tisza közti Népművészeti Egyesület

7.06-12. Kazincbarcika
XII. Csipkehét
Magy. Csipkekészítők Egy. T.:24/400-090
Szentkirályszabadja
Szövőtábor (felnőtt)
Veszprémi Kézm. Műh. T.: 88/326-167
Békéscsaba
VII. Békés megyei Felnőtt Népm. Tábor
V. Nemzetközi Fafaragó Tábor
IV. Országos Kosárfonó Mesterkurzus
II. Nemzetközi Hímzőtábor
Békés M. Népműv. Egy. T.:66/442-122

7.06-13. Berettyóújfalu
Felnőtt kézműves tábor
III. Fafaragó Tábor
Bihari Népművészeti Egyesület

7.10. Szeged
Népművészet a gyógyításban
Dél-Alföldi Népművészeti Egyesület

7.13-14. Jakabszállás
Szövő tanfolyam kezdőknek
Duna-Tisza közti Népművészeti Egyesület

7.13-19. Zalaegerszeg
Komplex népművészeti tábor
Zala Megyei Népművészeti Egyesület
Berettyóújfalu
Gyermek Alkotótábor
Bihari Népművészeti Egyesület

7.13-17.
I. Alkotótábor (14-18 évesek részére)
Apáról Fiúra Alapítvány
5201 Törökszentmiklós, Pf.:6.
7.18-25.
VI. Kézműves Sátortábor (7-14 éveseknek)
Apáról Fiúra Alapítvány
7.20-26 és 7.27-8.02.
Nomád tábor
Fejér Megyei Népművészeti Egyesület

7.27-8.01. Jakabszállás
Bács-Kiskun megyei hímző továbbképző
Duna-Tisza közti Népművészeti Egyesület
Augusztus Debrecen
Országos Börműves tábor
Hajdú-Bihar M. Népművészeti Egyesület
Velem
Mesterségek Ünnepe Velemben
Velei Stúdió Népművészeti Egyesület

8.03-09. Jakabszállás
Fafaragó és szövő továbbképző tábor
Duna-Tisza közti Népművészeti Egyesület

8.09-16. Tiszavárkony
Népművészet Ifjú Mestereinek tábora
Jász-Nagykun-Szolnok M. Népm. Egy.

8.10-16. Jakabszállás
Országos népi szobrászat alkotótábor
Duna-Tisza közti Népművészeti Egyesület

8.20-23. Budapest
Mesterségek Ünnepe
Népművészeti Egyesületek Szövetsége

Kiállítások

Február-Október
"Ösi Kézműves Mesterségek" című kiállítás
és szakmai bemutató
Hajdú-Bihar M. Népművészeti Egyesület
3.03-13.
Falusi Béla és Falusiné Terjék Éva habán
kerámia kiállítás
Somogy Megyei Népművészeti Egyesület

Április
Húsvéti tojásdíszítő pályázat kiállítása
Apáról Fiúra Alapítvány
4.04-5.03.
Fűz, gyékény, szalma, csuhé bemutató, vásár
Fejér Megyei Népművészeti Egyesület
4.15-től Debrecen (Tímárház)
Loontesz Zoltánné csipkeverő kiállítása
Hajdú-Bihar M. Népművészeti Egyesület
4.25-től Békéscsaba
Kocsor Imréné kiállítása
Békés Megyei Népművészeti Egyesület
5.01-6.01.
Rongyszöttek kiállítása
Fejér Megyei Népművészeti Egyesület

Június Hajdúszoboszló
Népművészeti kiállítás, bemutató és vásár
Hajdú-Bihar M. Népművészeti Egyesület
6.16-től Debrecen (Tímárház)
ifj. Szidor Jánosné szúrártetés kiállítása
Hajdú-Bihar M. Népművészeti Egyesület

7.15-8.15. Veszprém
Veszprémi Kézműves Műhely Kiállítása
Veszprémi Kézműves Műhely
Augusztus Zalaegerszeg
1848. emlékei a magyar népművészetben
Zala Megyei Népművészeti Egyesület
8.14-től Debrecen (Tímárház)
Gupcsóné Papp Katalin hímző kiállítása
Hajdú-Bihar M. Népművészeti Egyesület

TÁNCHÁZAK – KLUBOK

HÉTFŐN

Ír táncház

GREEN FIELDS

minden hétfőn 21 órától
Oktató: Balogh Melinda
Gyökér Klub - Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46.
Tel.: 302-4059

Indiai zenei klub

CALCUTTA TRIO

minden hétfőn 19 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ
Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-5504

Balkán táncház

RECE-FICE TÁNCZHÁZ

minden hétfőn 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 352-1572; 342-0312

KEDDEN

Magyar táncházak

MUZSIKÁS GYEREKTÁNCZHÁZ

minden kedden 17.30-18.30
Oktató:
Várkonyi Piroska és Bakonyi Ernő
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

GYIMESI ZENE

minden hétfőn 20 órától
Muzsikál: Ábrahám Judit, Dresch Mihály,
Kerényi Róbert, Nyíri László
Gyökér Klub-Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46.
Tel.: 302-4059

Cigány táncház

ROMÁNYI ROTA

minden kedden 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 352-1572; 342-0312

Ír népzene

ÍR TÁNCZHÁZ

havi három kedden 19.30-21.00
Oktató: Brónagh Crummey
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-0803

SZERDÁN

Magyar táncházak

TÁNCZHÁZ A FONÓBAN

minden szerdán 20 órától
Muzsikál az ÖKRÖS vagy a TÜKRÖS
együttes
Vendégek: minden héten erdélyi falusi

zenekarok

Fonó Budai Zeneház
1117 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300

Gyimesi, moldvai táncház

"GUZSALYAS"

TATROS EGYÜTTES TÁNCZHÁZA
minden szerdán 20.00-01.00
Oktatók: Fülöp Attila
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-0803

Balkán táncház

FALKAFOLK TÁNCZHÁZ

minden szerdán 19 órától
Oktató: Mihály Margit, dr. Papp Bea
Ferencvárosi Művelődési Központ 1091
Budapest, Haller u. 27.
Tel.: 216-1300

Ír-kelta népzene

M.É.Z. KLUB

minden második szerdán
Gyökér Klub-Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46.
Tel.: 302-4059

CSÜTÖRTÖKÖN

Magyar táncház

MUZSIKÁS KLUB

minden csütörtökön 20 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-5504

Moldvai csángó táncház

ZURGÓ TÁNCZHÁZ

minden csütörtökön
18.00-19.00 gyermektáncház
19.00-23.00 felnőtt táncház
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

Folk

VASMALOM KLUB

minden második csütörtökön 20 órától
Gyökér Klub-Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46.
Tel.: 302-4059

Délszláv táncház (makedon szerb, horvát)

TANAC TÁNCZHÁZ

minden hónap utolsó csütörtökjén
19.00-23.00-ig
Muzsikál a VIZIN zenekar
Táncoktató: Szávai József
Ifjúsági Ház
7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13.
Tel.: 72/330-211

PÉNTEKEN

Magyar táncházak

TÉKA TÁNCZHÁZ

minden pénteken
17.30-tól gyerektáncház, kézműves foglalkozás, tinitáncház
19.00-tól táncoktatás
20.15-24.00 táncház
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

MÉTA EST

minden pénteken 21.00-24.00
Gyökér Klub-Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46.
Tel.: 302-4059

KOLOMPOS TÁNCZHÁZ

minden második pénteken
17-től gyerektáncház
19-től felnőtt táncház
Táncoktató: Pál Mihály
József Attila Műv. Közp.
2120 Dunakeszi, Állomás sétány 17.
T.: 27/344-776

TÁNCZHÁZAK MÜNCHENBEN

Időpontok:
1998. április 24., június 19., július 17.
19.00-20.30 Aprók tánca
20.30-01.00 Felnőtt táncház
Muzsikál a Hegedűs együttes
Házigazda a Regös Táncegyüttes,
Durku István és Csilla
Mezőségi, széki, dunántúli, székelyföldi,
kalotaszegi, szatmári, szászcsávási táncok
München, Haberl str. 11.
Tel.: 49(89) 536530;
E-mail: hegedus@gamf.hu

NÉPI HANGSZEREK KÉSZÍTÉSÉT VÁLLALOM

zeneiskolák, szakkörök, zenekarok és
szólisták részére 3 hónapos határidővel.

Magyar pásztorfúruelyák
(alföldi és dunántúli típus),
erdélyi fúruelyák, kavalok, tilinkók,
bürökfuvolák, nádi dudák (zuzulók),
citerák és tekerők
kedvező áron - garanciával.

BALOGH SÁNDOR

zenetanár, népi iparművész
Cím - iskolaidőben:
Bp. IX. Gyáli út 33-35, Tel.: 280-44-46
Óbudai Népzenei Iskola: 388-83-81
Nyáron: 3580 Tiszaújváros,
Kossuth L. u. 18. Tel.: 06-49-344-161

Új belvyszín!

TÁNCHÁZAK – KLUBOK

BEKECS GYERMEKTÁNCCHÁZ

minden második pénteken 16 órától
 Ács Károly Művelődési Ház, Ráckeve
 Tel.: 24/385-220

CSÍK ZENEKAR TÁNCCHÁZA

minden hónap második péntekén
 Táncitanító:
 Haránt Eszter és Lukács László
 Erdei Ferenc Művelődési Központ
 6000 Kecskemét, Deák Ferenc tér 1.
 Tel.: 76/484-594

GAJDOS TÁNCCHÁZ

havonta egy pénteken 19 órától
 Táncoktató:
 Lisztóczy Mónika, Ágoston László

Megyei Művelődési Központ
 3300 Eger, Knézich K. u. 8.
 Tel.: 36/ 311-954

SZIKES BANDA TÁNCCHÁZA

minden pénteken 19 órától
 Táncoktató: Bistey Attila
 MDF Klub
 4400 Nyíregyháza, Luther út 4.

Délszláv tánccház (makedon szerb, horvát)

KOLO EGYÜTTES TÁNCCHÁZA

1. és 3. pénteken 21 órától
 Táncoktató: dr. Ember Tibor
 Művelődési Ház
 2316 Tököl, Kossuth L. u. 66.
 Tel.: 24/379-284

Balkán tánccház

RILA TÁNCCHÁZ

minden hó utolsó péntekén 19 órától
 Házigazda: MARTENYICA Együttes
 Fonó Budai Zeneház
 1117 Budapest, Sztregova u. 3.
 Tel.: 206-5300

Ír kelta népzene

M.É.Z. KLUB

kéthetente pénteken 20.00-23.00
 Postás Művelődési Központ
 1068 Budapest, Benczúr u. 27.
 Tel.: 322-7334

Görög tánccház

HAGYOMÁNYÖRZŐ

GÖRÖG KLUB

minden utolsó pénteken 20 órától
 Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház
 1138 Budapest, Dagály u. 15/a
 Tel.: 149-7761

SZOMBATON

Magyar tánccházak

KALAMAJKA TÁNCCHÁZ

minden szombaton
 17.00-18.00 Aprók tánca Fábán Éva
 vezetésével

Árus Béla (Méra)
 Fotó: Hlányánszky Tamás

19.00-20.30 Tánctanulás Redő Júlia és Pál
 Mihály vezetésével

20.30-24.00 Kalamajka tánccház

23.00-02.00 Össznépi vigadalom -
 vendégzenekarokkal
 Belvárosi Ifjúsági Ház
 1056 Budapest, Molnár u. 9.
 Tel.: 117-5928

KOLOMPOS

GYEREKTÁNCCHÁZ

Kéthetente szombaton 17-től
 Békásmegyeri Közösségi Ház
 1038 Budapest, Csobánka tér 5.
 Tel.: 243-2433

Oktató: Palkovics Zoltán

TILINKÓ TÁNCCHÁZ

páros szombatokon
 Házigazda az Alba Regia Táncegyüttes
 18.00 - 19.00 Aprók tánca
 19.00 - 23.00 Felnőtt tánccház
 "TÁNCCHÁZ"
 8000 Székesfehérvár, Malom u. 6.
 Tel.: 22/ 312-795

HEGEDŰS GYEREKTÁNCCHÁZ

havonta két szombaton
 Szókraténusz Játékmúzeum
 6000 Kecskemét, Gáspár A. u. 11.
 Tel.: 76/481-469

Görög tánccház

MASKARADES

minden hónap második szombatján
 18.00-tól koncert
 19.00-22.00-ig tánccház
 Csokonai Művelődési Központ
 1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
 Tel.: 307-6191

VASÁRNAP

Magyar tánccház

MÉTA TÁNCCHÁZ

minden vasárnap 19.00-24.00
 Házigazdák:
 Balogh M. Ágnes, Palkovics Zoltán
 Józsefvárosi Klub
 1085 Budapest, Somogyi B. u. 13.
 Tel.: 118-7930

PÉCSI NÉPZENÉSZEK TÁNCCHÁZA

minden 2. vasárnap
 16.30-tól Aprók tánca és játszóház
 19.00-24.00 Felnőtt tánccház
 Vasutas Művelődési Ház
 7621 Pécs, Dr. Váradi Antal u. 7/2.
 Tel.: 72/ 310-037

MEZŐ EGYÜTTES GYEREKTÁNCCHÁZA

minden vasárnap 10.00-12.00
 Cserepesház
 1144 Budapest, Vezér u. 28/b
 Tel.: 163-2656

TATROS GYEREKTÁNCCHÁZ

minden vasárnap 10.00-12.00
 Marczibányi téri Művelődési Központ
 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
 Tel.: 212-5504

"FOGÓCSKA" HEGEDŐS GYEREKTÁNCCHÁZ

havonta egy vasárnap 10.00-13.00
 Vezeti: Ertl Péter
 Almássy téri Szabadidőközpont
 1077 Budapest, Almássy tér 6.
 Tel.: 352-1572

Német nemzetiségi délután "TRACCSPARTI"

minden második vasárnap 16.00-22.00
 Házigazda: WAGNER KAPELLE
 Erkel Ferenc Művelődési Központ
 2092 Budakeszi, Fő u. 108.
 Tel.: 23/451-161

Ír - skót tánccház

M. É. Z. TÁNCCHÁZA

1. és 3. vasárnap 19 órától
 Táncoktató: Martin Hajdú György
 Virányosi Közösségi Ház
 1125 Budapest, Szarvas Gábor u. 3.
 Tel.: 155-0811

Görög tánccház

SIRTOS TÁNCCHÁZ

minden vasárnap 18 órától
 Almássy téri Szabadidőközpont
 1077 Budapest, Almássy tér 6.

A 40 éves Budapest Főváros Bartók Táncgyűttes (korábban VDSZ Bartók Béla Táncgyűttes)

jubileumi műsorai:

Március 22. és 28. SZFMH,
XI. ker. Fehérvári út 47.
"Fejanagy", "Legszebb táncaink"
Április 25-26. BMK,
XI. ker. Etele út 55.
II. Nemzetközi Legényes
Verseny
Május 2. SZFMH
Évadzáró műsor
a Somogy Táncgyűttessel
Május 9. 10.00-tól
BMK, XI. ker. Etele út 55.
Bartókosok Találkozója

Augusztus 1-24-ig
SZFMH (Folklor Színház)
hétfő, szerda, pétek, szombat
Augusztus 2.
Balatonlelle, Móló sétány
VI. Lellei Borhét
Augusztus 15.
Székesfehérvár, Európa-díjas
Együttesek Fesztiválja
Október 24. Tengőd (Somogy)
Nemzetközi Huszártalálkozó
December 12. Budapest
40 éves jubileumi műsor

MOLDVAI CSÁNGÓ FURULYA ÉS TÁNCURZUS

Közel 30 tánc, valamint tánczene tanítása furulyán és kaválon
1998. március 2-től május 11-ig. Tíz alkalommal minden
hétfőn 18.00-21.00 óráig (kivéve húsvéthétfőt) a Budai
Vigadó táncoktató termében (Budapest, I., Corvin tér 8.)
furulyán és kaválon tanít Legedi László István (Klézse, Bákó
megye), táncokat tanít Tündik Tamás és párja. A táncok alá
muzsikál Legedi László István és a Sültü zenekar. Hangszerek
vásárlása és felvételkészítő lehetőségek a helyszínen.
Információ, jelentkezés: Tündik Tamás
2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59.
Tel: 06-23/422-019 A kurzus díja: 3.000,- Ft

ZENÉS – TÁNCOS – KÉZMŰVES TÁBOROK

Országos Kólótábor

1998. június 16 - 20., Pécs
Magyarországi és horvátországi horvátok néptáncai,
népzeneje, dalai és népviselete
Információ: Sárosác Mihály, 7624 Pécs, Ifjúság útja
6.
tel.: 72/211-736

Betyártábor

1998. június 22 - augusztus 9-ig
Egyhetes turnusokban
Galgahévíz, Farkastanya, Erdészház
Befogadóképesség: 30 fő
Részvételi díj: 14.000,- Ft/fő
(étkezés, szállás sátorban, előadások, tanítások,
napi fél óra lovaglás oktatás)
Információ: Balla Zoltán, tel./fax: 28/460-014
GAIA Ökológiai Alapítvány, 2193 Galgahévíz, Fő
út 83.

II. Moldvai-Csángó Tábor

1998. június 28 - július 5-ig, Baja, Petőfi Sziget,
Ifjúsági Ház és Ifjúsági Tábor
Moldvai csángó táncok, gyimesi táncok tanítása,
daltanítás, kézműves foglalkozások, hangszeroktatás
Meghívott vendégek: Bálint Erzsébet, Hodorog
András, Legedi László István (Moldva, Klézse),
Timár Viktor, Timár János (Gyimes,
Hidességpataka), Sára Ferenc és párja, Kerényi
Róbert, Róka Szabolcs
Tatros, Zurgó, Öves és Sültü zenekar
Részvételi díj: nagyteremben, saját matraccal,
hálózsákkal: 6.000,- Ft, sátorhely: 7.000,- Ft,
4-6 ágyas szobákban: 8.000,- Ft
Étkezési lehetőség étteremben kb. 900,- Ft/nap
Határidő: 1998. május 15., tábordíj befizetéssel
Jelentkezés és információ:
Tündik Tamás, 23/422-019 Pánczél Tamás
20/251-650
2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59.

Méta tábor

1998. július 4 - 12., Magyarpolány
Részvételi díj: 6.500,- Ft (oktatás, szállás, táncház)
Étkezés: 600 Ft/nap/fő
Információ: Dénes István tel.: 60/394-219
Mohácsy Albert tel.: 30/640-079, e-mail:
meta@c3.hu

Szatmári Tánc Tábor

1998 július 5 - 12., Sárköz (Románia)
Szatmári és széki táncok tanítása, énektanítás,
estén-ként táncház, adatközlő és hagyományörző
együttesek
Teljes ellátás (napi 3 étkezés, szállás), melegvíz.
Gyermekfelügyelet, meglepetés
Szálláslehetőség falusi házaknál, külön juttatás
fejében
Részvételi díj: 7.500,- Ft/fő, illetve 250 DM/fő

Információ: Takács Zoltán

Tel: 00-40-94/851-273

Népzene és néptánc tábor gyerekeknek

1998. július 6 - 12., Kalotaszentkirály
Információ: Németh Ildikó, tel.: 00-40-64/121-388
Szép Gyula, tel.: 00-40-64/410-491

Szlovákiai népművészeti tábor

1998. július 8 - 11. Gombaszög - camping
Méhkeréki táncok - Németh Ildikó és Szabó Szilárd
Gömöri hangszeres népzene (hegedű, négyhúros brá-
csa, bőgő) - Varsányi Ildikó (Fél) és gömöri hagyó-
mányörző zenészek
Szöveg: Pribék Emőke és Gábor (Kassa)
Agyagozás: Gyetvai István (Fülek)
Nemezelés: Gyetvai Zsuzsa (Fülek)
Szállás csak saját sátorban!
Részvételi díj: cca. 100,- Sk/nap (étkezés nélkül)
Étkezés: cca. 120-140,- Sk/nap
Jelentkezés: Szlovákiai Magyar Folklor szövetség
Nám. 1. máj 10. 81557 Bratislava, Szlovákia

Téka gyermektábor

1998. július 8 - 16., Nagykálló-Harangod
Ének, zene, tánc tanítás, kézműves foglalkozások
Részvételi díj: (étkezéssel, foglalkozásokkal együtt)
14 éves korig sátorral 12.500,- Ft, sátor nélkül
11.000,- 14 éves kortól sátorral 14.500,- Ft, sátor
nélkül 13.000,- Lehetőség van sátrak bérlésére
korlátozott számban.
Információ: II. Rákóczi Ferenc Művelődési Ház
Stock Gyula, 4320 Nagykálló, Bátor u. 1. t.:
42/263-141
e-mail: teka@mail.datanet.hu

III. Keleti-mecsek hagyományörző táborok

1998. július 11 - 18.
Alsómocsalád, Kárász, Köblény, Magyaregregy,
Máza, Szalatnak, Szászvár, Vékény
Keleti-Mecsek Néptánc Tábor
Kis-Küküllőmenti és mezőföldi táncok tanítása
Oktatók: László Csaba (Székelykeresztúr), Török
Sándor (Bábolna); Kísér: az egri Gajdos zenekar
Vendég a Szászcsávási zenekar és Csik János

Keleti-Mecsek Gyermektábor

Gömöri táncok tanítása
Oktatók: Medvegy Vera, Hatvani Zsolt
Népi gyermekjátékok, kézműves foglalkozások,
nádsíp- és báb készítés, gyékényjátékok fonása, kézi
szövés, agyagozás, nemezelés
Oktatók: Pap Judit Elza, Tiberné Pap Csilla, Clausné
Barabás Renáta, Rumi László
Keleti-Mecsek Kézműves tábor
Nemezelés a népvándorlás és honfoglalás korabeli
mintakincs felhasználásával; Szövés, teknővájás és
más környékbeli kismesterségek megtekintése
Bőrözés, agyagozás, korongozás
Oktatók: Clausné Barabás Renáta, Rumi László,
Teimel Rezső, Mezei Ottó, Tiberné Pap Csilla, Pap

Judit Elza.

Információ: Császár Levente

7333 Kárász, Fűrdő u. 15.; Tel / fax: 72/420-074

Küküllőmenti népzene, néptánc tábor

1998. július 13 - 19., Magyarlapád
Szervező: Magyarlapádi Művelődési ház
Archívum Kulturális Alapítvány, Kolozsvár
Jelentkezés: Udmer Aiud, Jud. Alba
tel./fax: 00-40-58/881-258
Németh Ildikó
3400 Cluj, Str. Gh. Dima Nr. 22. Bl. E3, Sc. 3, Ap.
23.
tel.: 00-40-64/121-388
Székely György, Lopadea Noua, tel.: 155.
Belvárosi Ifjúsági Ház, Ötvös Györgyi
1056 Budapest, Molnár u. 9.
tel.: 117-5928, fax: 266-9349

Rece-vice tábor

1998. július 17 - 25., Balatonkenese
Információ: Rece-vice együttes - Ádám Albert
tel.: 251-4425

Székelyföldi tánc tábor

1998. július 18 - 25., Felsősófalva
Sóvidéki és kisküküllőmenti táncok tanítása
Oktatók: László Csaba, Bartha Ildikó, Fodor
Erzsébet, Mátéfi Csaba, Fodor Imola.
Népdaloktatás: István Ildikó, Bartha Ildikó.
Népzeneoktatás: vonós hangszerek (irányító: Sinkó
András), cimbalom.
Muzsikálnak: szenterzsébeti és szászcsávási
hagyományörző zenekarok, az Üstürtü és a
népzeneoktatók.
Meghívottak:
Pávai István, Kőnczei Csilla, Pozsony Ferenc.
Részvételi díj: 180 DEM
Jelentkezési határidő: 1997. július 1.
Bodó-Bán János, 2038 Sósút, Hegy u. 45.
tel.: 23/348-036 vagy 30/529-761 (mobil)
László Csaba
4180. Cristuru Secuiesc, str. Kossuth Lajos, B11/18.
(A szervezők a változtatás jogát fenntartják.)

Téka tábor

1998. július 18 - 26., Nagykálló-Harangod
Ének, zene, többféle tánc tanítás kezdőknek,
haladóknak, kézműves foglalkozások
Részvételi díj: felnőtteknek 9.000,- Ft + étkezési
költség
14 éves kor alatt 6.000,- Ft + étkezési költség
6 éves korig 3.000,- Ft + étkezési költség
4 éves korig térítésmentes, csak étkezési költség
Információ: Stock Gyula, II. Rákóczi Ferenc
Művelődési Ház, 4320 Nagykálló, Bátor u. 1.
tel.: 06-42/263-141
e-mail: teka@mail.datanet.hu
**Tisza-folk Alapítvány
népzenei és néptánc tábora**

Tiszakécske

Első turnus: 1998. július 25 - augusztus 8.

Második turnus: 1998. augusztus 1 - 8.

Néptánc, citera, furulya, tekerőlant, koboz tanítása

Oktatók: Báti István, Bódi György, Hajdú Ágota, Koncz László, Csider István, Mikó Anna, Gubucz Péter, Kastély Attila, Prigyei Pál, Szeri Szilvia, Némedy Csilla, Nagy Katalin, Sebők Lívia, Kovács László, Birinyi József, Haránt Eszter, Lukács László. Muzsikál a Csík zenekar.

(Néptánc tanítás csak a 2. turnusban)

Részvételi díj: 13.950,- Ft/fő/hét, mely tartalmazza a szállás, étkezés és az oktatás költségeit is.

Jelentkezési határidő: 1998. június 15.

Információ: Urbán Zoltán,

6060 Tiszakécske, Szabadság tér 1., tel.: 76/442-069

Nemzetközi táncház és zenés tábor

1998. július 25-augusztus 2., Jászberény

Tánc tanítás: jázsági (Kuli Orsolya-Kocsán László), szászcánvási (Urbán Mária-Szűcs Gábor), eleki (Németh Ildikó-Szabó Szilárd), Kalotaszegi (Tóth Ildikó-Farkas Zoltán)

Énektanítás: Juhász Erika, Agócs Gergely

Zenetanítás: megfelelő létszám esetén a Méta együttes vezetésével (vonós és fúvós hangszerek oktatása)

Részvételi díj (étkezés nélkül): 8.500,- Ft felnőtteknek,

5.500,- Ft 6-14 éves korig, 6 éves korig térítésmentes

Étkezés (ebéd, vacsora): 700,- Ft/fő/nap

A tábor helye: 5100 Jászberény, Víz u. 1. (Touring Hotel mellett); szállás: hozott sátrakban vagy kollégiumban 750,- Ft/fő/éjszaka

Jelentkezési határidő: 1998. június 15.

Információ: Jázsági Népi Együttes Háza

5100 Jászberény, Pf.: 116.

tel/fax: 06-57/411-294, 00-30/583-865

e-mail: jneszh@mail.datanet.hu

VII. Gyimesi tánc tábor

1998. július 25 - augusztus 2., Gyimesközéplek

Gyimesi és felcsiki táncok

Oktatók: András Mihály és András Irén, Bodó-Bán

János és Bodó-Bán Enikő, László Csaba és Bartha

Ildikó, Sára Ferenc és Varga Zsuzsa, Szalay

Zoltán és Antal Rozália, Sándor Judit és adatközlő

énekesek, István Ildikó és Simon Katalin

Sinkó András - hegedű, kontra, Timár Viktor -

furulya,

Antal Zoltán (Vak) - gardon, valamint más

adatközlők Muzsikálnak: Zerkula János, Halmágyi

Mihály, Timár Viktor, Antal Zoltán (Vak) -

Gyimesközéplek; Mihók Mihály (Buhai) -

Gyimesbükk; Sinka Sándor és zene-kara -

Csikszentdomokos; Palló zenekar, a Hargita Állami

Székely Népi Együttes zenekara és a zeneoktatók.

Meghívottak: Andrásfalvy Bertalan, András Lajos,

Pálfalvi Pál, Tankó Gyula.

Részvételi díj: 200 DM

Jelentkezési határidő: 1997. július 1.

Bodó-Bán János, 2038 Sósút, Hegy u. 45.

tel: 23/348-036 vagy 30/529-761

Szalay Zoltán

4100 Miercurea-Ciuc, Bul. Timișoarei nr. 28/3,

tel.: 00-40-66/123-760,

e-mail: szalay@tiszta.org.soroscej.ro

A szervezők fenntartják a változtatás jogát.

VII. Csángó fesztivál, európai kisebbség-gek

folkfesztiválja és konferencia

1998. július 27 - augusztus 2., Jászberény

Hagyományörző népművészek bemutató műsorai

Jászberényben és a Jázság más településein.

Külföldi együttesekkel nemzetközi és magyar tánc-

házak, énekversen

Konferencia, népművészeti kirakodóvásár,

sörfesztivál

Információ:

Jázsági Népi Együttes Háza,

5100 Jászberény, Pf.: 116.

tel/fax: 06-57/411-294, 00-30/583-865

e-mail: jneszh@mail.datanet.hu

Kalotaszegi népzene, néptánc tábor

1998. augusztus 2 - 9., Kalotaszentkirály

Szervező: Archivum Kulturális Alapítvány,

Kolozsvár

Kalotaszentkirályi Művelődési Ház

Jelentkezés: Németh Ildikó

3400 Cluj,

Str. Gh. Dima Nr. 22. Bl. E3, Sc. 3, Ap. 23.

tel.: 00-40-64/121-388

Belvárosi Ifjúsági Ház, Ötvös Györgyi

1056 Budapest, Molnár u. 9.

tel.: 117-5928, fax: 266-9349

Első Moldvában rendezett Csángó Tábor

1998. augusztus 2 - 9., Külsőrekecsin

(Fundu Racaciuni), Bákó megye, Moldova, Románia

Moldvai csángó táncok és énekek tanítása,

hangszerek oktatás,

kézművészet házaknál (szöveg, fonás)

Estéknél guzsalyas és tánc ház

Birka vagy ökörsütés, kirándulás

Szállás: sátorhely vagy családoknál való elhelyezés

(napi 240 Ft vagy annak megfelelő lej)

Étkezés: önálló módon vagy családoknál (napi 300

Ft vagy annak megfelelő lej)

Tábordíj: 5.000,- Ft

Határidő: 1998. június 13., tábordíj befizetéssel

Gyurka Mihály (Külsőrekecsin);

Tündik Tamás 2040 Budaörs,

Szivárvány u. 8. X./59. Tel.: 23/422-019

Mezőségi népzene és néptánc tábor

1998. augusztus 9 - 16., Válaszút

Szervező: Kallós Alapítvány

Jelentkezés: Németh Ildikó

3400 Cluj,

Str. Gh. Dima Nr. 22. Bl. E3, Sc. 3, Ap. 23.

tel.: 00-40-64/121-388

Belvárosi Ifjúsági Ház, Ötvös Györgyi

1056 Budapest, Molnár u. 9.

tel.: 117-5928, fax: 266-9349

II. Mezőségi adatközlő táncosok és zenészek

fesztiválja

1998. október 17 - 18., Szamosújvár

Szervező: Téka Alapítvány - Szamosújvár

Archivum Kulturális Alapítvány - Kolozsvár

Jelentkezés: - Németh Ildikó

3400 Cluj,

Str. Gh. Dima Nr. 22. Bl. E3, Sc. 3, Ap. 23.

tel.: 00-40-64/121-388

Tükrös tábor

Szervezés alatt

Információ:

Árendás Péter (30/249-519)

Új élő népzene 3. CD-MC

1. Méta együttes: Muzsika Ördögösfüzesről
2. Hajdú Kinga: Édesanyám úgy szeretett... (Ördögösfüzes)
3. Pikó és bandája: Ördögösfüzesi katonakísérő és fogásolás
4. Bakó Katalin: Száraz bokor a hegytetőn... (Mezőség)
5. Szeredás együttes: Széki lassú és csárdás
6. Maczkó Mária: Katonasírató (Galga-mente)
7. Boglya együttes: Muzsikaszó balladszik... (Szék)
8. Molnár Katalin: Beszögöttem Tarnócára... (Fédemes)
9. Micsik Béla: Bánási dalok
10. Boldogi Asszonykötés: A boldogi torony de messzire ellátszik...
11. Balla Tibor: „Magyapám dalai” (Alföld)
12. Bokros zenekar: Szabad a madárnak... (Csongrád megye)
13. Vándor Vokál: Esti dal (Bulgária, Pizin)
14. Benkő András: Románca (Moldva)
15. Bognár Szilvia: Áltató (Moldva)
16. Kerekes együttes: Kettős jártatója, sírülje (Gyimes)
17. Dűvő együttes: Egy pár tánc Erdőszombattelkéről (Mezőség)
18. Koncz-Árendás-Mohácsy: Palatkai bota és de-a lungu
19. Kristály Ágnes: Ama híres Bálbory... (Szentegyházasfalva)
20. Gajdos együttes: Bonchidai ritka és sűrű csárdás

TÁNC HÁZ-NÉPZENE '98 CD

1. Pikó és Bandája: Ördögösfüzesi lakodalmi tánc
2. Söndörgő együttes: Vrapcevo kolo
3. Vándor Vokál: Posle Mome
4. Dűvő együttes: Ketten (Méhkerék)
5. Csík Zenekar: Kecskeméti táncmuzsika
6. Szabó Zoltán: Bunyevác dudazene
7. Szokolay Balázs: Két Dráva-menti dallam
8. Benkő András: Seremoj, botosanka
9. Gajdos Zenekar: Bonchidai szapora
10. Bognár Szilvia: Csillagtalán sötét éjjel
11. Bolya Duó: Öreges
13. Kovács Nóri: Moldvai népdalok
14. Hejgető együttes: Oláhos
15. Boglya Zenekar: Kalotaszegi hajnali és szapora
16. Falkafolk együttes: Krsteno oro
17. Forgács Zsuzsanna: Csörög, börrög
18. Kristály Ágnes: S én kimenék...
19. Polgár Lilla: S látod babám...

MINŐSÉGI TEKERŐLANTOK

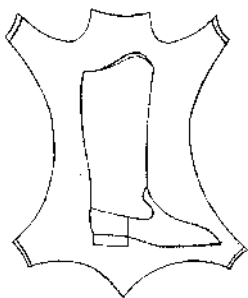
NÉPI TEKERŐK, TÖRTÉNETI HANGSZEREK
GARANCIÁVAL

NAGY BALÁZS

Tekerőlantkészítő • Hurdy-Gurdy Maker

1124 Budapest, Lejtő út 12/b. • Tel./fax: 319-8459

Tel.: 87/321-304

Néptáncosok,
néptáncsoportok, figyelem!
Puha- és keményszárú csiz-
mák, karaktercipők, közvetle-
nül a készítőtől!

Tanka Tamás

8300 Tapolca, Sümegi út 20.

*Hagyományörző
bolt*

Viseletek, szőttesek, néprajzi
és más könyvek, kották,
hangszerek, népzenei hang-
hordozók, játékok, szövökeretek,
gyöngy, gyapjú, bőr, kerámiák,
mézeskalács, fafaragások,
és még sok más.

Boros Miklós

1055 Budapest, Szent István krt. 23.
Telefon: 1533-027
Nyitva: 10-18 óra. Szombat: 10-13 óra.

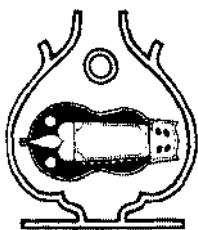
„Amerre én járok”

CD és kazetta a Gajdos zenekartól

A három évvel ezelőtt megjelent „Sírnak a csillagok”
című kazetta után idén március 15-ére új felvétellel
jelentkezik a népszerű egri zenekar. A kiadványon
a zenekar legújabb népzenei összeállításai és feldol-
gozásai is hallhatók.

Kapható Budapesten a FONÓ-ban és az ETNOFON
lemezboltban, Egerben a TOP 13 zeneboltban és
megrendelhető a zenekarnál.

Cím: 3301. Eger Pf. 550.

SZERÉNYI BÉLA

1037 Budapest, Fergeteg u. 11. • T/F: 250-7988

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK RÖVID HATÁRIDŐRE!

VONÓS ÉS PENGETŐS HANGSZEREK
JAVÍTÁSA, RESTAURÁLÁSA

hangszerkészítő népi iparművész,
a Népművészet Ifjú Mestere

APRÁJA

V. Nemzetközi Gyermek Néptáncfesztivál

1998. augusztus 14-15. Jászkisér

Információ: Lukácsi György, tel.: 57/450-208, 57/450-252

*

A múlt évben ötödik alkalommal találkoztak a Magyar Dudások az egri
Szüreti Napok idején. A Dudafesztiválok sorozata folytatódik:

1998. szeptember 11-13-án megrendezésre kerül az

I. Nemzetközi Dudátalálkozó

*

„A pántlika könnyű gúnya” mezősegi varottások és szőttesek

Kallós Zoltán magánygyűjteményéből című kiállításának

megnyitó ünnepsége volt 1998. február 1-jén 18 órakor a

Magyarok Háza kiállítótermében (1052 Budapest, Semmelweis u. 1-3.)

*

Óstinato – „Asszony példaképeim a magyar néptáncban” címmel Németh
Ildikó műsora volt 1997. december 11-én Martonvásáron az MTA

Mezőgazdasági Kutatóintézetében, 1997. december 12-én

Mosonmagyaróváron a Flesch Károly Kulturális Központban és

1997. december 13-án a Budai Vigadóban.

*

Román bál volt 1998. február 28-án a méhkeréki Művelődési Házban.

Néptáncantológiára gyűlték össze Békés megye táncgyűjtései

1998. március 10-én a gyulai Erkel Ferenc Művelődési Házban.

Az eleki Művelődési Házban román bált tartottak 1998. március 10-én.

*

Az Építők Kulturális Egyesülete a Vadrózsák Táncgyűttes élére művészeti
vezetőt keres. A közel 50 éves együttesben gyermek-, ifjúsági, felnőtt
és „Cavinton” csoport működik. Az állás betöltéséhez előírt szakmai
végzettség, több éves együttesvezetői múlt szükséges.

Fizetés megállapodás szerint.

1070 Bp., Dózsa Gy. út 68. T/Fax: 322-9741

*

1997-ben megalakult a RÉGI(J)ÓK Néptáncműhely

Inf.: B-B. J. 2038 Sósút, Hegy u. 45. Tel.: 30/529-761

*

Az múlt év végén a Nemzeti Kulturális Alap tisztújítása befejeződött.

A Népművészeti Kollégium új tagjai

– a szakmai szervezetek és a szaktarca döntése alapján –

Diószegi László (elnök), Borbély Jolán, Füzes Endre, Kiss Ferenc,
Kovács Ákos, Papp János, Pávai István.

*

A Téka együttes „Huszár gyerek, huszár gyerek ...” címmel készített
kazettát nemzeti ünnepünk 150. évfordulója alkalmából.

*

VI. Lellei Borhét augusztus 2-9-ig Balatonlellén. Esténként 7 órától néptánc
műsorok, népzenei koncertek, táncházak és kirakodóvásár.

Minden érdeklődőt szeretettel vár a Balatonlellei Hegyközösség.

A Magyar Tekerőzenekar hírei:

Az 1998-as évadban ismét új koncertprogrammal áll elő a
Tekerőzenekar. A program címe: „Vitézek az végeknél”, ami kb.
1-1,5 órás színpadi produkciót tartalmaz.

Ezévi koncertajánlatunk egy kicsit „katonásabb” az átlagosnál,
lévén, hogy a magunk módján tisztelgünk '48 emléke előtt.

A katonadalok mellett helyett kap a tőlünk megszokott dél-
alföldi muzsika, vagy akár Ballasi-vers feldolgozása, betyárbal-
lada, Zsuzsánna-ének és francia barokk zene is.

A „Vitézek az végeknél” című műsorunkat várhatóan július
végén hangfelvételen rögzítjük, és reményeink szerint őszől
már a kapható lesz a boltokban CD és kazetta formájában.

Új koncertprogramunk meghirdetésével egy időben új taggal
bővült a Magyar Tekerőzenekar. A fúvós szekció erősödött
Berán István csatlakozásával. Jelenleg a tekerőzenekar tagjai
a következők: Bartha Z. Ágoston, Bálint Károly, Berán István,
Borbély Mihály, Havasréti Pál, Horváth Károly, Juhász Erika,
Kóta Judit, Lipták Péter, Mesterházy Katalin, Romhádi Krisztián,
Szerényi Béla, Tárnoki Beatrix, Vaskó Zsolt.

PÁLYÁZAT

A NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE PÁLYÁZATOT HIRDET FÁVAL, KÉREGGEL, VESSZŐVEL ÉS SZIJÁCCSAL DOLGOZÓ ALKOTÓK RÉSZÉRE

Kategóriák:

I. Ágynemű és játéktároló (különösen, ha ez utóbbi maga is játék) kisbútorok készítésére, amely megfelel a korszerű lakáskultúra követelményeinek is.

Az ágynemű tárolóra a pályázat kiírói különösen ajánlják a baranyai, illetve a palóc etnikumra jellemző „kelen-gyészláda, illetve szökröny” szerkezeti és formai hagyományainak követését. A pályamű készülhet egy vagy több anyagból, független alkotók és csapatok munkáit is elfogadjuk.

II. Csapolt, esetleg nutolt technikával készülő nagy bútorok, bútoregyüttesek, valamint a fa természetes anyagát és formavilágát követő rönkbútorok, kerti garnitúrák kivitelezése. (Akár független alkotóként, akár csapatmunkában készüljön.)

A pályázatra beküldhetők 1995 után készült bútorok.

Beadási határidő: 1998. július 31.

Előzetes jelentkezés 1998. július 5.

(Népművészeti Egyesületek Szövetsége

1011 Budapest, Corvin tér 8. Tel./Fax: 1-214-35-23)

A legkiemelkedőbb színvonalú tárgyak, tárgyegyüttesek alkotóinak a bíráló bizottság 1 millió forintot ítél oda. A rendezőség kiállításon mutatja be a Mesterségek Ünnepe idején 1998. augusztus 15-30-ig a Budai Palota Országos Széchenyi Könyvtárában, továbbá az Országos Fafaragó Konferencia idején (október 9-11.). A kiállítás megtekinthető lesz szeptember 18. és október 15. között a szombathelyi Megyei Művelődési Központ kiállítótermében.

Budapest, 1998. február

Népművészeti Egyesületek Szövetsége

A NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE PÁLYÁZATOT HIRDET KÉZMŰVESEKNEK, NÉPMŰVÉSZEKNEK ÉS IPARMŰVÉSZEKNEK

FÉRFI ÉS FIÚ VISELET TERVEZÉSÉRE

A pályázat célja: olyan férfi és fiú öltözék (kabát, zeke, bekecs, mellény, nadrág, ing, fejfedő) készítése, amely alkalmas arra, hogy viselője megjelenítse általa a magyar és nemzetiségi népi kultúra hagyományait és megfelelően mindennapi és ünnepi megjelenésre. Az öltözék nem lehet hagyományos viselet rekonstrukciója, nem lehet színpadi jelmez és meg kell feleljen a mai korszerű öltözék követelményeinek. (Viselését ajánljuk például zenekaroknak, énekeseknek, kézműveseknek, népművészeknek és minden férfinak, fiúnak, aki a mindennapi megszokott mellett a népi hagyományokra épülő öltözéket is szívesen hordana.) Alapanyaga lehet: posztó, szövet, bársony, vászon, kékfestő vagy bőr, de nem lehet műszálas textil.

Pályázni csak új, még nem zsúrizott alkotásokkal lehet.

Kategóriák: I. Öltözetegyüttes

II. Önálló darabok (legfeljebb négy)

Beküldési határidő: 1998. július 31.

Előzetes jelentkezés 1998. július 5.

(Népművészeti Egyesületek Szövetsége,

1011 Budapest Corvin tér 8. Tel./Fax: 1-214-35-23)

A legkiemelkedőbb színvonalú tárgyakat, tárgyegyütteseket a bíráló bizottság 500.000 Ft-tal jutalmazza, s a rendezőség kiállításon mutatja be a Mesterségek Ünnepe idején 1998. augusztus 15-30-ig a Budai Palota Országos Széchenyi Könyvtárában, továbbá az Országos Fafaragó Konferencia idején (október 9-11.). A kiállítás megtekinthető lesz szeptember 18. és október 15. között a szombathelyi Megyei Művelődési Központ kiállítótermében.

Budapest 1998. február

Népművészeti Egyesületek Szövetsége

KÖNYVESPOLC

Megjelent Berecz András kötete

Magon kött énekesek iskolája 1.

Vallomások, párbeszéd, képek a hagyományos éneklésről

Közel húsz éve pakoltam be először úgy a hátizsákba, hogy „megyek népdalt gyűjteni”, — szépen éneklő nótafáktól, ritka és öreg dalokat — aztán egyre többször.

Énekelni- és mondanivalóm lett elég, de leírni valóm a sebtibe kölcsönként ceruzával vagy körömbeggyel vonatjegyre véselt és elveszett jegyzeteken kívül: semmi.

Amíg meg nem hallottam, hogy a dalok környezetében, a dalolás előtt és után mik hangzanak el. A daltól és a dalolástól. Elkézdtem leírni őket.

A saját tollammal, fehér papírra.

A „szögedi bürdudáról”

„(A dudások is elfogytak.)

Átalakul a világgal ez a város is, amely a nép-korzón régen nem ismeri a bokorugró szoknyát, a himzett pa-pucsot. A dohánygyári lányok, meg a paprikások fazo-nokat keresnek a divatlapokban, vasárnap módis szok-nyákban jelennek meg az utcán, selyemharisnyák után vergődnek s lakkcipővel kacérkodnak. A bubifri-zura se ritka. Az arcuk kozmetikája se mindig a friss levegő, sportjuk, fogyasztókúrájuk nem a marokszedés, ellenben a szemöldökük egyre keskenyedik. Kit érdekelne ezek után a duda, a régi magyar zeneszerszám?”

Ezen sorokat Sz. Szigethy Vilmos írta 1936-ban megjelent „A régi Szegedből az újba (Krónikák emberekről, dolgokról)” c. könyvében. Reálisan bemutatja a duda ismertségét, megbecsülését. Ezen gondolatmenete mára teljesen beigazolódtott, nem lehet már hagyományörző magyar dudást találni itt a Dél-Alföldön. Sőt már az egykori dudások leszármazottait is nehéz megtalálni. Ezen dolgok ellenére megpróbáltam minél többet megtudni a „szögedi nagytájon” élt dudások életéről, hangszeréről, és zenéjéről.

A Dél-Alföldön a múlt század második felében és a XX. században használatos duda általános jellemzői: a dudás a tömlőbe fújtatóval fújja a levegőt; rövid, hajlított bordó; faragott dudafej; kettős (bolhalyukas) sípszár, pipa; általában ólomból öntött, náddal felnyelvelt síp vagy sima nádsíp. A dudafej formázhat kecskefejet, kosfejet, menyecskefejet, férfifejet és ördögfejet. Derzsi Kovács Jenő szentesi tanár ezeket jegyezte le az 1940-es években Szentes utolsó dudásától, Erdei Imrétől: „A sípszár végít, a sípfejet akkurátusan kifaragtuk, ha bárányfej vagy akár kosfej vót rajta báránydudának hittük, ha meg kecskefej, akkor kecskedudának. Régebben még gyárba is csináltak dudát. Fiatalkoromba dógóztam én Tömös megyébe, a Tömös tötésin, ott láttam olyan dudát, akire női fej vót kifaragva. De az mán gyári munka vót. Szerb duda lehetett, de a sípja azért magyarul beszélt.”

Tehát a menyecskefejes dudát nem tartották Szentesen magyar hangszernek. Szentesen és szűk környékén főleg kosfejű dudákat használtak, az attól különböző hangszert nem ismerve, nem tartották rendes dudának. Mikor Pál Pista bácsinak, az utolsó magyar hagyományörző palóc dudásnak megmutattam egy szegedi dudás fényképét, akkor ő azt mondta, hogy az nem magyar, hanem szlovák dudás, mert a Felföldön a magyar dudák szájjal fújós, hosszú fabordós hangszerek, és a szlovákok használnak fújtatót. A helyi szokások hatása itt is érződik. Természetesen a menyecskefejes dudák régi magyar hangszerek (bár nem annyira mint, a kecskefejesek), sőt a Kárpát-medencében használt dudák közül talán a legfejlettebbek a fújtató, a rövid bordó, és a fém sípok miatt. Ezen instrumentumok főleg Szeged környékén terjedtek el, tehát Ásotthalom-Szeged-Kiszombor-Kübekháza által határolt területen. Az ilyen fejű hangszereket női névvel becézték, pl. Mariska, Mancsi, Kati. A szegedi Móra Ferenc Múzeumban több férfi-dudafej található, de teljes duda, vagy régi fénykép olyan dudásról, aki ilyet használt volna, nem. Sz. Szigethy Vilmos a következőket írja: „A fajtájai szerint kosfejű, kecskefejű és menyecskefejű van forgalomban. Férfifej sohasem díszít dudát.”

A dél-alföldi bürdudának mindig kettős, bolhalyukas sípszára van, szemben a palóc dudával, melyen ha létezik is, nem használják. A Dunántúlon volt bolhalyukas duda is, de a Moldvában használatos sípokon (duda, csimpolya) egyáltalán nem, ami lehetővé tette volna a moll jellegű dallamok játsszását

(mivel a duda főhangsora mixolid).

A dél-alföldi duda sípszárán a bolhalyukkal együtt hét dallamlyukat, valamint a másik furaton egy kontralyukat találunk. A sípszáron öt dallamlyuk és a bolhalyuk elöl, a dallam ok-távja (rikoltó) hátul, míg a kontra nyílása szintén elöl, a dallamlyukak mellett legalul helyezkedik el. A kontrát egy kis fa pipka, pipa (néhol „csikó”) hosszabbítja meg, az alsó kvárt megszólaltatására. A dallamlyukakat általában a bal oldalra, a kontralyukat a jobb oldalra furatra helyezik el, s a dudás bal keze van felül játék közben, még akkor is, ha ő maga balkezes. Fordított építésű hangszernél mindig a jobb kéz van felül a dallamsípon.

A sípszárba két síp került, amely készülhetett nádból, vagy ólomból és nádból (sokszor gyári klarinét nyelvből). Az biztos, hogy a fém síp nem régi találmány. A síp fém alapját, amire a nádnyelvet kötötték, önthették ólomból, vagy valamilyen fém cső (pl. réz) egyik oldalát reszelték le. A duda harmadik, baszszus hangot adó része a bordó. A régebbi hangszerekhez fából készített, a végén réztrombita-szerű toldalékkal ellátott hajlított bordót használtak, de később csak fém (általában alumíniumból) készítették. Ennek sípja kizárólag nádból készült. Fontos része a hangszernek a fújtató. Két, általában körte alakú falemezt erősítettek össze, közéjük ráncosított bőrt ragasztottak. Az egyik lemez kör alakú nyílására visszacsapó nyelvet helyeztek belülről, valamint ugyancsak egy szelepet a fújtatóból kiálló – a tömlőbe csatlakozó – rövid cső végére. A bordó és a fújtató két tőkével kapcsolódik a bőrhöz, tehát a tőkék bele vannak kötve a bőrzebe, és a két alkatrész csaposan illeszkedik beléjük.

A tömlőt általában kutyabőrrel készítették, esetleg kecske-, vagy birkabőrrel, de macska, nyúl bőrből nem. Erre egy példa: „Valahol a temetőszél felé lakott Bálint. Csupán és egyedül azért haragudott szörnyen, midőn a kocsmákban huncutságból ráfogták a dudájára, hogy az macska bőrből készült...” A menyecskefejes dudák tömlőjét általában ruha borította, „amint az illik is a nőszemélyhez” (van példa arra is, hogy nem volt ruha, de arra is, hogy kecskefejes dudát is felöltöztettek). Szentes környékén a kosfejes hangszerek (birkabőr, kecskebőr mészben áztatott, lekopaszított, majd timsóval bedörzsölt) tömlőjére még egy „címerbőr” is került, egy szép fekete vagy fehér bárnyóbőrrel. A dudás játsszás előtt felszítja a fújtatót az oldalára, majd hozzácsatlakoztatta a tömlőhöz. A tömlőt általában a bal keze alá vette, a fújtatót pedig a jobb alá. Ilyenkor a bordó a bal vállán nyugodott.

A Szentes-Szegvár környéki hangszerekre a kosfej, a fém bordó és a „címerbőr” (v. ruha), míg a Szeged környékiekre a menyecskefej (de lehet kecskefej is), a hajlított bordó és a ruhába bújtatott tömlő a jellemző.

A köztudatban a magyar dudát a palóc típusú dudával azonosítják, pedig a moldvai és a „szögedi” változat is létezik, s létezik.

Nagy Gábor

„Kecskedudas volt, vén magyar szatír,
Felöle hét határban vert a hír.
Lakzin, toron csak fújta egyaránt,
túlharsogta az életet, halált...
...A városba ment néha s a cigányt
leintette: magának muzsikált.
Oly göggel nézett a kocsmába szét,
Mint egy Homér. Mőgötte volt a nép,
A múlt, a puszták, egy magyar világ,
Ujjongva sirtak a melódiák.”

(Juhász Gyula: Ének Bukusza Tanács Ignácról)

KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG

- KOLOZSVÁR -

Székhelye, postacíme: Asociația Etnografică „Krizsa János”
3400 Cluj-Napoca str. Croitorilor nr. 15. Romania
Telefon: 40 (64) 432-593

1990. február 21-én Sepsiszentgyörgyön megbeszélést tartott a Romániai Magyar Néprajzi Társaság megalakítását kezdeményezők csoportja: Pozsony Ferenc, Gazda Klára, Zakariás Erzsébet és Könczei Csilla. A jelenlévők javasolták, hogy e társaság Kriza János nevét viselje. 1990. március 17-én Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeum épületében újból találkoztak a székelyföldi kezdeményezők. 1990. március 18-án Kolozsváron az Unitárius Egyház Esperesi Hivatalában került sor az alakuló gyűlésre, ahol a résztvevők összeállították a szervezeti alapszabályzatot, megfogalmazták és aláírták az alapítási jegyzőkönyvet. A romániai hivatalos bírósági bejegyzésre Kolozsváron, 1990. júniusában került sor. Tagságának száma: 175

A Kriza János Néprajzi Társaság tagjai Kolozsváron és Erdély más városaiban, településeiben élő szakkutatók, 1995 után csatlakoztak magyar-néprajz szakot végzett vidéken élő tanárok, néprajzi gyűjtést végző értelmiségiek.

Vezetőség: dr. Pozsony Ferenc (elnök), dr. Keszeg Vilmos (főtitkár), Virág Magdolna (pénztáros), Lakatos Géza (könyvelő), Salat Zakariás Erzsébet (a kiadványok felelős szerkesztője), dr. Gazda Klára (pályázatok irányítója), Tánczos Vilmos (Értesítő szerkesztője), Csók Abelinó (vándorgyűlések szervezője), Szabó Judit (Háromszék), dr. Balázs Lajos (Csík), Barabás László (Marosszék), Magyarai Etelka (Bánság), Fazekas Lóránd (Pártium) - területi felelősök.

A Kriza János Társaság célkitűzései: a romániai magyar népi kultúra szakszerű dokumentálása, terepkutatások eredményeinek feldolgozása és kiadása; a romániai magyar néprajzkutatók érdekvédelme; az erdélyi és a moldvai néprajzi kutatások összehangolása; az anyaországi és a szomszédos országokban

élő magyar néprajzkutatókkal, intézményekkel való kapcsolattartás; évi gyűjtőpályázatok kiírása; évkönyv megjelentetése; szakmai, módszertani füzetek kiadása; néprajzi archívumból, szakkönyvtárból álló dokumentációs és információs központ megteremtése; tematikus szakmai vándorgyűlések szervezése; szakkiallítások szervezése.

A Társaság eredményei: 1990-től kezdődően 27 tematikus vándorgyűlést szerveztünk Erdély kisvárosaiban és községeiben; 5 Évkönyvet jelentettünk meg (a hatodik megjelenés előtt); 8 módszertani füzetet, értesítőt adtunk ki; 2 forráskiadványt (egy moldvai csángó asszony folklórtudásáról szóló monográfiát, és egy marosszéki asszony emlékiratát) nyomtattunk ki a Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára sorozatban; Székházunkat az Illyés Közalapítvány segítségével vásároltuk meg, ahol több mint 4000 kötetből álló szakkönyvtárat és archívumot rendeztünk be; Dokumentációs Központunkban helyeztük el dr. Kós Károly, dr. Nagy Jenő és Vámszer Géza hagyatékát, valamint az 1990-től moldvai csángó falvakban végzett alapkutatásunk dokumentációját és az évi gyűjtőpályázatokra beérkezett dolgozatokat; Székházunkban időszakos szakmai kiállításokat szerveztünk: pl. Korondi gyermekhangszerek, Székelyföldi temetők kőírjelei, Gyimesi húsvéti himes tojások, Együttélési modellek Erdélyben, Folklór és kerámia, Moldvai csángók népművészete stb.

Fontosabb kutatási témáink: A moldvai csángók társadalma és identitása; Gazdaság szerkezeti átalakulás Erdélyben; Együttélési modellek multietnikus erdélyi közösségekben; Családszerkezeti vizsgálat romániai magyar nyelvterületeken; Az erkölcsi és a jogi értékrendszer változása a jelenkori erdélyi faluközösségekben; Az erdélyi arisztokrácia a jelenkori faluközösségek emlékezetében; Erdélyi magyar népművészet.

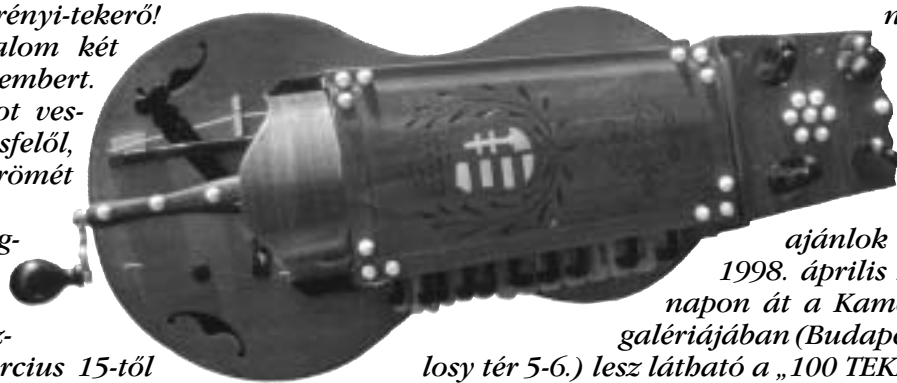
Összeállította: dr. Pozsony Ferenc, a KJNT elnöke

Tekerő-centenárium

Kedves barátaim, ismerőseim, valaha volt és leendő megrendelőim! Szeretném ezúton is megosztani mindnyájatokkal abbéli örömet, hogy elkészült a századik Szerényi-tekerő!

Egy ilyen jeles alkalom két dologra ösztönzi az embert. Egyfelől, hogy számot vessen önmagával, másfelől, hogy megossza az örömét másokkal.

Az előbbit már megtettem magamban, az utóbbit most van a sor. Ezért elhatároztam, hogy 1998. március 15-től kezdődően közületek, intézmények és nagycsaládosok számára HÁROM ÉVVEL EZELEŐTTI ÁRON KÍNÁLOM A TEKERŐIMET! Aki tebát hangszervásárlásra

adja a fejét, most tegye, mert a megrendeléseket május 31-ig tudom elfogadni.

Remélem, sokaknak megkönnyítem ezzel a tekerővásárlást és valóban örömet tudok szerezni. Akik pedig nem tudnak és nem is akarnak muzsikálni,

de kíváncsiak a hangszereimre, a tekerő történetére, készítésére, azoknak egy kiállítást ajánlok figyelmükbe.

1998. április 27-től egy hónapon át a Kaméleon étterem galériájában (Budapest, III. ker. Kolosy tér 5-6.) lesz látható a „100 TEKERŐ” című kiállítás, hangszeremből és gyűjteményemből.

Szeretettel várok minden kedves érdeklődőt!
Szerényi Béla

Öt éves az Etnofon

Egy érdekes, jó hangulatú összejövétel vendége voltam idén január 7-én. Kiss Feri és társai hívtak meg a Kőfaragó utcába, ahol kiadjuk és a ZA-KI Hangstúdió székel. Születésnapot ünnepeltek, minden nagyobb felhajtás és csinnadratta nélkül. Néhány nap múlva az elmúlt évek eredményeiről és terveikről faggattam Ferit. Bár naponta találkozunk, mégis előbukkantak olyan témák, amelyekről ritkán beszélgetünk. Ő a rá jellemző derülátással és enyhe iróniával válaszolt kérdéseimre. Itt most kicsit komolyabb és rövidebb formában közreadom beszélgetésünk érdemi részét.

Hollókői Lajos

H.L.: Hasonló ünnepléseknél megszokhatuk, hogy jelen van a sajtó és a TV. Nagyon rokonszenves volt, hogy most ez a buli nem róluk szólt. Nem luxus ez manapság, hogy kihagyták a hírközlő szerveket és a reklám lehetőségét?

K.F.: Nézd barátom! Egyrészt ez az esemény csak egy nagyon szűk réteg számára jelent hírértéket, ezt valljuk be egymásnak férfiasan. Másrészt egy sajtófogadás csak elrontotta volna a hangulatot. Akit érdekelt a dolog, az úgyis vagy jelen volt, vagy előbb-utóbb megtudja valahonnan. Talán épp téled, mert mintha azt mondtad volna, hogy írni akarsz rólunk.

H.L.: Sok neves személyiséggel találkoztam az este folyamán, pl. Makovecz, Novák, Cseh Tamás, Helyey László...

K.F.: Ne folytasd, mert biztosan kihagynánk valakit és az talán sértő lenne. Azokat az embereket hívtuk meg, akik vagy sokat segítettek terveink megvalósításában, vagy jó volt velük együtt dolgozni.

H.L.: De ők látszólag mind más gondolkodású emberek...

K.F.: Lehet, hogy igazad van. Megfigyeltem azonban, hogy munkájuk közepette a tehetséges és szuverén gondolkodású művészek is kénytelenek valamilyen szellemi áramlat mellé kapcsolódni. Ha nem is szorosan, csak úgy, mint a sergélyek, játékosan a szélirányhoz csapódva. Ebből egyesek konzekvenciákat szűrnek le és máris kész a skatulya: ez erre tart, a másik pedig amarra. Pedig erről szó sincs. Mindenki tudja pontosan, hogy hová tartozik és munkájával milyen értéket képvisel. Csak éppen az alkalmazkodás folytán, gyakran értékvesztés jön létre. Tehetségük viszont megsokszorozva tör fel, ha érzik a szabadság mámorító lehetőségét és nem a széllel kell lavírozniuk. Hozzánk azért járnak szívesen dolgozni ezek a látszólag különböző nézeteket valló művészek – a kezdőktől a profiig –, mert érzékelik egyből, hogy a minőség az elsődleges és nem a körítés.

H.L.: Na jó, Feri, te most akkor azt mondd ezzel, hogy feltaláltátok a maximális tolerancia elvét?

K.F.: Ezt „mások” találták ki – ne dühíts! Meggyőződésem, hogy a nézeteknek min-

denképp meg kell ütközniük egymással, más küzdőtereken. Abban is biztos vagyok, hogy ez a „Te is más vagy, te sem vagy más” propaganda egyszerűen hablaty, fából vaskarika, elterelő hadművelet. Mi több, irritáló. Mert nálunk soha nem az volt a probléma, hogy a széki parasztasszony nem tudott együtt utazni a metrón az indián törzsfőnökkel, vagy a zsidó bankárral. Akik ezt a reklámfilmeket csinálták, azoknak fogalmuk sincs a múlt és jelen, valamint a jövő összefüggéseiről. Sajnálom azért is, mert sok pénzt elherdálhattak erre és rossz irányba terelték vele a közhangulatot. Itt pusztán arról van szó, hogy az értelmiség és a tisztességes munkás emberek zöme – nem becsavágyból, vagy exhibicionizmusból – valami szépet, újat, maradandót és értelmeset szeretne létrehozni ebben az országban, saját népe javára. Ennek minden kétkedés ellenére, számtalan alternatívája lehet manapság. Mi, úgy is mint kiadó, úgy is mint szolgáltató hangstúdió, arra törekszünk, hogy ezek az alternatívák ne fussanak zátonyra, épségben partot érjenek.

H.L.: Ez igen! Már mindent értek?!?! Akkor most azt mondd meg, hogy mindezért mennyit dolgozol naponta és hogy győződ az anyagi vesszőfutást, a talponmaradást?

K.F.: Mit mondjak, úgyis ki fogsz röhögni. A feleségem szokta mondani, hogy „Drága hobbjaid vannak, drága Ferenc”. Ezzel a következőkre céloz: a hangstúdió véget nem érő fejlesztésére, az egészséget károsító kárpátaljai, vagy erdélyi gyűjtőutakra, a hajnalig, vagy több napig tartó hangfelvételekre, a táncszínházi kísérőzenék írására, a népzenei hangfelvételek gyűjtésére, archiválására és kiadására, az irodai adminisztratív munkára, egy exkluzív lemezbolt fenntartására, a computer és egyéb technikai vívmányok fejlődésének nyomon követésére, egy-egy kis „közéleti szereplésre”, a régi könyvek, lemezek és hangszerek gyűjtésére, az időrabló levelezésre, olykor saját lemez megkomponálására, stb. Nem ritka, hogy én is megkérdem magamtól: „Kiss Feri, ezt most mért is csinálod?” Azt el kell mondanom – talán önigazolásképpen – hogy ahhoz a gene-

rációhoz tartozom, amelynek szinte előről kell kezdenie egy új típusú értelmiségi lét kialakítását. Anyai nagyapám Kisvárdai porából küzdötte fel magát finnugor nyelvészprofesszorrá. Könyvtárát a bécsi Collegium Hungaricum vásárolta meg. Apám Ugocsa megyéből szegénylegényként szökött Magyarországra a szovjethatalom elől. Irodalomtörténész lett, majd megrokkant éppen akkor, amikor kinyíllhatott volna a pálya tudása előtt. Ritka értékű könyveit a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola vette meg. A filológus igényeihez így már gyerekkoromban hozzászóltam, de nekem végül is nem maradt családi könyvtár. Saját magam kezdem el előről, tudatosan egy általános és speciális témakörű családi könyvtár gyarapítását, és szeretném, ha a lányomnak mindez már meg is maradna. A másik dolog pedig az, hogy vállalkozó is vagyok, a saját bőrömet kell kockáztatnom. Viszont szabad maradhattam. Spórolt pénzünk nincs, a feleségem is tulajdonképpen a közös célért robotol. Hogy nem élünk rosszul, az neki köszönhető.

H.L.: Úgy értesültem, hogy most egy új Kft.-t csináltatok a hangfelvételek készítésére. Mért volt erre szükség?

K.F.: Túl bonyolulttá kezdett válni a dolog, mind a felelősség, mind a könyvelés tekintetében. Az Etnofon nevében számláztuk a hangfelvételeket, a lemezeladásokat, a kiadói munkát, a technikai fejlesztéseket, a saját zeneszerzői és muzsikusi munkavállalásaimat és még sorolhatnám. Miközben csak a stúdió mondható hármónk közös vállalkozásának. Az új formáció, a ZA-KI Hangstúdió Kft. csak a hangfelvételek készítésével foglalkozik ezentúl, így nem keverednek a tőkearányok, nagyjából egyenlően oszlik meg a felelősség közöttem, Péterdi Péter és Zakariás István között. Egyszóval áttekinthetőbb és korrektebb így minden.

H.L.: Az Etnofon azért marad továbbra is a te irányításod alatt, mint kiadó, illetve Zenei Társulás, meg miegyéb?

K.F.: Természetesen. Bővíteni is szeretném a tevékenységi körünket. Fialat, tehetséges zenekarok menedzselését is megpróbáljuk felvállalni, mivel hiába vártunk évekig ezen a téren is, hogy a káoszban valaki esetleg ezt megtegye. A másik elképzelésem, hogy jól képzett, tapasztalt és megbízható szakemberekből alakítsunk egy olyan gárdát, amely naprakészen tud multimédiás oktatási segédanyagokat produkálni a népművészet témakörében.

H.L.: Mindezeket még végiggondolni is fárasztó! És mégis mennyi időd jut pihe-nésre?

K.F.: Napi hat órát alszom intenzíven. Ebből hármat álmodom.

JELENLÉVŐ MŰLT

A PLANÉTÁS KIADÓ ÚJ SOROZATA AZ ÓVÓ-, TANÍTÓ- ÉS TANÁRKÉPZÉS SZÁMÁRA

A sorozat a népművészeti ágak közül a következő nagyobb témakörökkel foglalkozik: népi hangszerkészítés, hangszerhasználat, hangszeres zene, népdalkincsünk (dalok, kották, szövegek) néptáncaink (tánc típusok, táncdallamok, táncstílusok), népi kézműves mesterségek (motívumkincs, nyersanyagok, technikák). A sorozat, illetve az abban megjelenő könyvek kettős célt szolgálnak. Az egyik, hogy bizonyos kötetek mint a honismeret-népismeret tárgy tankönyvei jelelnének meg az iskolai oktatásban, a másik cél az, hogy az óvó-, tanító- és tanárképzés tankönyvei legyenek. Valamennyi könyv a kiváló szakemberekből álló szerkesztőbizottság javaslatai alapján kerül a sorozatba. Szintén a szerkesztőbizottság érdeme, hogy a témaválasztással a jelenlegi szakkönyvkiadatlóból évek óta hiányzó tankönyvek és szakkönyvek kaptak elsőséget.

Az iskolákban újra felfedezték a nemezkészítést. A művelet gyakorlatát írja le a két szerző, hogyan születik a nemez: a takaró, a szövet, a zsák, a sátor, a labda, a baba és még sok minden más.
Ára: 1.290,- Ft

ELŐKÉSZÜLETBEN:

Kósa László: Rövid magyar néprajz (Ki népei vagytok?)
Csupor István - Cs. Angyal Zsuzsa: Fazekaskönyv
Csókos Varga Györgyi: Fonás-szövés
Sárosi Bálint: Hangszerek a magyar népzeneben
Dobszay László: Magyar zenetörténet
Bodza Klára: Népzenei énekes könyv

A magyar népzene alapvető ismertetője, amely mind a vokális, mind a hangszeres néphagyomány jellegzetességeiről szól. Különösen fontos a tánczenéről szóló rész, mivel ennek kiváló szakértője és gyakorlója a szerző. Ára 2 db CD melléklettel: 1.990,-Ft

A hagyományban megőrzött játékok mai használatát segíti a könyv. Megtalálhatók benne az eszközös, a mozgásos, a szellemi, a párválasztó játékok és a mondókák. Mindez kiegészül a tanítás módszereivel.
Ára CD-ROM melléklettel: 1.790,-Ft

TOVÁBBI KÖTETEK:

Tárgyalkotó népművészet

Szerkesztők: Bellon Tibor - Fügedi Márta - Szilágyi Miklós
Alapműveltséget nyújtó könyv a címben jelzett témakörökből.

A tárgyalkotó népművészet korszakait, a táji csoportok stílusait, továbbá a textilművészet, a viselet, a kerámia és a fafaragás részleteit mutatja be. Ára: 2.900,- Ft

Pesovár Ernő - A magyar páros táncok

Az egyeduralkodónak vélt csárdáson kívül a páros táncok egyéb típusait is bemutatja a könyv, a küzdő karakterű párost, az ugrós párost, a forgós-forgató párost. Ára: 1.190,-Ft

A magyar nép és nemzetiségeinek táncgyománya
Szerkesztők: Felföldi László - Pesovár Ernő
Részletesen leírja a magyarság három jól elkülöníthető táncdialektusának táncait: a dunait, az alföldit vagy tiszait és az erdélyi dialektust. Ezeket egészítik ki a mai Magyarország területén élő nemzetiségek táncai: a németeké, a szlovákoké, a románoké, a horvátoké, a szerbeké.
A szöveges bemutatókhöz táncleírások tartoznak.
Ára CD-ROM melléklettel: 2.590,-Ft

Megrendelés utánvétellel:
Planétás Kiadó
1165 Budapest, Koronafűrt u. 44.

Az év minden jelentős ünnepét és szokását veszi sorra a szerzőpáros, különös tekintettel a máig is élőkre; az újévvel kezdődő ünnepek a vízkereszttel folytatódnak, majd sorra kerül a Szent György nap, a nagyböjt és a húsvét és így tovább Luca napig és a karácsonyi ünnepekig. Ára: 1.490,-Ft.

Üsztürü zenekar: Száraz fának muzsikája

Kitűnő ötlet az angol címben „village music”-nak nevezni ezt a kategóriát, hiszen mások – hasonló zenét játszva – a „folk”-ot vagy éppen a „world”-öt szokták használni, helytelenül. Kiemelném Jónai Endre költői angol fordítását, mely mindeképpen követendő példa.

A lemezt egy régi, már azt gondoltuk, kihálóban lévő sorozat folytatásának tekinthetjük, amelyben az Erdélyben tevékenykedő, vagy onnan származó táncmuzsikus zenekarok mutatkoztak be (Barozda, Bodzafa, Venyige stb.). A felvételeket a Fonóban készítették, meglepően rövid idő, mindössze három nap alatt, ami dicsérni való teljesítmény! Ahogyan a borítót nézem, sajnos az is hamarjában készülni látszik, nem sejtet ugyanis túlzottan átgondolt koncepciót. Gondolok itt a közös tablóra a százcsevásakkal, aztán a zenekar presszó után, Demeter Erika Maneszes Mártonra várva, a zenekar menetmuzsikálás közben, majd talán szénaboglyán ülve, vagy egy szénapadlason...

Az Üsztürüt bemutató szöveg lefordításához csak egy megjegyzés: tudom, hogy udvariasságból fordítjuk le magyar neveinket az angol helyesírásnak megfelelően, de nem mosolyognánk-e, ha ezt olvasnánk: Shankar Ravi, Menuhin Yehudi...? Idézem: „like Sándor Fodor Netti of Bács, the Kodoba family from Palatka, István Jámbor (Dumnezo) and Ferenc Mezei (Csángáló) from Szászcsévás, the late Ádám István (Icsán) of Szék and the late Árus Ferenc of Méra...” Ebben a fél mondatban is bizony keveredés van.

Azután, szeretném azonosítani a dalszövegeket is, de sajnos már a „2. Magyarzövát” nem egyezik a hátoldalon lévő sorszámmal, ott ugyanis ez az ötödik műsorszám. Természetesen értem, hogy a második énekes szövegről van szó, de a gyanútlan zenehallgatót ez megzavarhatja. Ráadásul kicsit zavaros a címe: „5. Palatkai négyes, szökös, gyors csárdás Magyarzövát”. (Talán ez annak az él-

ménynek lehet az emléke, hogy Kodobák szívesen látott muzsikusok Magyarzövát.) Úgy hiszem, nem kell folytatnom, hogy innen már sem a dalszövegek sorszámai, sem pedig a műsorszámok címei nem egyeznek.

1. Széki pár: lassú, csárdás és magyar – Kemény (száraz-)fába vágja a fejszét, aki széki muzsikával indítja műsorát. Ez az egyik legjobban felgyűjtött és publikált anyag, s a város több kiváló zenekart tudott elartani, ezért a mércét magasra teszem. Hangelatos, kitűnő összeállítás, bár talán – ízlés dolga – a zenekar lassan áll össze (egy dallam csak hegedűvel, majd hozzá a kontra és a bőgő). Amint megérkeznek, értjük is: intonálási gondok hallhatók a hegedű és a kontra összjátékán. A „Nem a világ, állj meg babám egy szóra” ének alatt csippan be (vált fel) először a hegedű hangja, így ezt a továbbiakban nem is említem. A széki lassú tétova és bizonytalan bőgőzése nem volt jellemző Icsánékra. Ilyen alap mellett nem csoda, hogy bizony alá-alá csúszik az ének, pedig a székiek inkább fölfelé intonálnak. A csárdásban a kíséret zötyög, pontatlan, a magyarban sok a tévesztett harmónia, a H-k sem tiszták, végül iskolás a magyar befejezése.

2. Verbunk, sűrű és ritka tempó – (Ez már nincs a Széki párban?) Számomra a verbunk túl közel kezdődik (3 mp), és a hegedű aláintonál. A sűrű tempóban a bőgő siet, a ritka tempóban pedig alacsony a felső C és D. Amit a zenészek ún. lehűzésnek hívnak, az túl rövid és sietős lett az eddig hallott több mint tizenégy perc széki zenéhez képest.

3. Cigány keserves, csárdás és csingerálás Szászcsévásról – Tisztességesen megtanult, jó összeállítás, kitűnő kontraritmizálás, csak a százcsevásakra jellemző elsodró játékmódot, illetve tempókat hiányolom a csárdásból és a csingerálásból.

4. Bonchidai barbunc, csárdás, sűrű csárdás és invirtita – A bonchidai zene-

kart hallgatva az jut eszembe, hogy így kell örömeztetni, s ezért lehet érdemes népzenevel foglalkozni. Az Üsztürü bonchidai összeállítását hallgatva, ez az örömeztetés még nem jön át. A sűrű csárdás előtt lelassul a csárdás, így a váltás meglepetése el van puszkázva. Az invirtitában a hegedű egy kicsit iskolás.

5. Palatkai négyes, szökös, gyors csárdás Magyarzövát – Tömör, kielégítő hangzás, jó átmenetek, érdekes párhuzam a magyarpalatkai és a magyarzövati „magyar” tánc között. Egy kicsit zavar, hogy a hegedű nem az énekes változatát muzsikálja az utolsó szakaszban. A sebes csárdásban a bőgő sietős a kontrásokhoz képest.

6. Kalotaszegi hajnali, csárdás, legényes és szapora – A hajnali túl táncosra, szimmetrikusra sikerült. Általában a kiállításoknál meg-megakadnak a tempók. A mester, Fodor Sándor hangvétele jól hallani, sajnos Berki Ferenc Árus hatásának nyomait nem leltem.

7. Szászcsévási szegényes, pontozó, verbunk, csárdás és féloláhos – Hangelatos, sodró, kitűnő összeállítás. Akár a lemez nyitó műsorszám is lehetett volna. Tisztán intonált stílusos éneklés.

8. Vajdaszentiványi muzsika: sebes forduló, csárdás és cigány csárdás – Nagyszerű örömeztetés, bár a cimbalomnak lehetett volna kiemeltebb szerepe, illetve kopogósabb, keményebb verővel is el tudnám hallgatni.

„Üsztürünek nevezik Székelyföldön azt a földbe szúrt ágaskarót, melyre a szántandó szénát, gabonát rárakják” – olvashatjuk a magyarázatot a zenekar első CD-borítóján. Azonnal látszik, hogy egy fiatalos, mosolygós, vidám tagokból álló, a falusi kultúrához szorosan kötődő zenekar albuma ez. Mindenkinek ajánlani tudom, hogy ne csak hallgassa, de táncoljon is az „Üsztürün száradó zenei gabonára”...

-smirgli-

Luca napján jelent meg a Fonó és a Harmónia Bt. gondozásában a Téka együttes Szántó Ferenc magyarbecei

primással és furulyással készített CD-je, a Mestereink sorozat első albumaként. Már a borító sejteti, hogy a lemez nem mindennapi anyagot tartalmaz: az archaikus jellegű, természeti környezetben készített, részben fekete-fehér fotók (Pataky Zsolt munkái) szemrevételezése után óriási csalódás érné az embert, ha a lemezt meghallgatva gitárral „cinkelt” feldolgozások ütnék meg a fülét. A borítón (mely Klebercz Gábor grafikust dicséri, aki ugyanúgy együtt gondolkodott a zenekarral, mint fotóművész tár-

MEGBECSÜLT BECE

sa) a Téka együttes háttérben maradása, a Mestereink felirat hangsúlyozása mind arra utalnak, hogy a zenekar a megfelelő módon, tehát alázattal közelít a népzenehez. Nem ők a főszereplők, hanem az adatközlő, akinek öccse, Szántó János is közreműködik kontrásként a felvételen.

A Téka tagjai, amikor több mint húsz évvel ezelőtt megalapították a zenekart, – saját bevallásuk szerint – nem tudták, hogy mit jelent a népzene azoknak, akik felelősen gondolkodnak fölé. Vonzották őket

a jó zenék, a jó bulik, ám – több társukhoz hasonlóan – az esztendőik során felerősödött bennük egy kötelességérzet, hogy tevékenyen részt vegyenek a kultúra megmentésében, az elkövetkező generációknak való átörökítésében. S ennek módja részben a népzene gyűjtése, részben a felvett dallamkincs élő megszólaltatása. E lemez – melynek anyaga két éve kazettán, kis példányszámban már napvilágot látott – ennek a sok éves munkának az eredménye.

Magyarbecei anyagot eddig – felvételen vagy rádiókoncerten – csak néhány táncmuzsikus együttes szólaltatott meg. Ökrös

(egyet ének nélkül, egyet Fábíán Évával), Egyszólam, Boglya (elnézést, ha kihagytam valakit) – egy-egy összeállítás erejéig.

A Téka a '93-ban megjelent első CD-jén becei zenével nyitott, a Szántó Ferencsel megjelent kazetta után kiadott lemezén pedig már két hosszabb becei összeállítást szolgáltatót meg. A Mestereink első lemezének – a sorozatban még egy Hodorog András moldvai furulyással és más adatközlőkkel készített kazetta is megjelent – külön erénye a változatosság: hallható rajta Szántó Ferenc szólóban és hegedűn kísért éneke, furulyajátéka, de elsősorban bandával kísért hegedűjátéka, ahol a Téka kíséretének autentikus voltát mestereik, a Szántó-fivérek hitelesítik.

Azt azért sajnálja az ember, hogy a CD nem tartalmaz kicsivel több muzsikát, mint

a kazetta. Igaz, 62 percnyi anyaga nem kevés, de még jó tíz perc zene ráfért volna, ráadásul a megjelentnél jóval több felvétel készült.

Bár táncmuzika zenészek már szinte a mozgalom beindulásától fogva játszanak együtt adatközlőkkel – s az 1978-as Élő népzene sorozat 6-os albumán Sebőék Székely Zsigmonddal és Kovács Tivadarral megszólaltatnak lőrincrévei, illetve méhkeréki zenét –, közös lemezek készítése csak az utóbbi időkben kezdett térnyerni. A sor 1989-ben Fodor Sándor lemezével kezdődött (Kalotaszegi népzene), majd az utóbbi időkben az Ökrös együttes két CD-t is készített vele – Kalotaszegi mulató énekek (1996. - ezen két adatközlő énekes mellett Sebestyén Márta és Berecz András is énekel), Netti (1997.). A Muzsikás együttes

magyar zsidó népzenei tartalmazó lemezén – Szól a kakas már (1992.) – pedig négy adatközlő játéka hallható.

A Téka albuma ezt a sort folytatja, s a jelen anyagi körülmények ellenére reménykedünk abban, hogy a Mestereink valóban sorozattá válik, s hogy más együttesek is előrukkolnak ilyen anyagokkal. S abban is, hogy a Fonó értékmentő munkájának gyümölcse eljut majd a nagyközönséghez, az Utolsó Óra keretében adatközlőkkel rögzített felvételeknek legalább egy része még életükben a boltokba kerül. Bíztható, hogy áldozatos munkájuk eredményeként már kezünkben tarthatjuk a magyarszovátai és a Kallós Zoltán-Ökrös CD-t, s az is jó jel, hogy a Kallós Archivum anyagából már jó néhány megjelent.

K. Tóth László

PADKAPOROS TÖRTÉNETEK

A világ fordulásáról

Legelőször is elnézést kell kérnem, kedves olvasó. Aki rendszeresen bújja a folkMAGazint, talán hiányolta egy kicsit az előző (decemberi) számban a padkaporos történetet. Akik még nem ismerik e sorozatot, azoknak elmondom, hogy a Dél-Alföld parasztnépzenejének állítok emléket gyűjtések lejegyzésével, zenéstörténetek közreadásával, amelyeken mindig az adatközlők magnószalagról lejegyzett szavai elevenednek meg. Egy-egy ilyen sztori 50-60, sőt 100 évvel ezelőtti eseményeket idéz fel. Ez alkalommal azonban – rendhagyó módon – egészen friss élménybeszámoló következik, mégpedig kivételesen én magam mesélem el.

Történt pedig, hogy 1998. február 22-én a Tekerőzenekar tagjaival gyűjteni mentünk a Dél-Alföldre, Tiszaalpárra és Bokrosra. Már ez a tény is önmagában furcsa, hiszen e sorozat is azért indult útjára, mert Magyarország utolsó hagyományörző tekerősei 1992-ben elhunytak. Csakhogy élnek ám még a klarinétosok! Név szerint Kovács „Küresz” Márton (77 éves) Bokrosra és Tari Rókus (85 éves) egy csongrádi tanyán. Azon kívül egy TEKERŐS: Hajdú József (85 éves) Tiszaalpäron. Igaz, 53 évvel ezelőtt volt utoljára a kezében tekerő, mert miután elvitték az orszok a hangszerét (és megjegyzem: őt magát is három évre), többet nem muzsikált. Ez a tény azonban nem akadályozza meg abban, hogy emlékezzen és meséljen. És nekünk ez a fontos.

Mindháromukhoz tizenöt éves barátság fűz minket, így a náluk töltött idő alatt a muzsikán kívül családról, egészségről, állatokról, földről, politikáról, mindenről szó esik. Rókus bácsi például egy történetével olyan bogarat ültetett a fejembe, amelytől azóta sem szabadulok: „Hát, gyerekek, komolyan mondom, megfordult a világ. Én nem tudom, hogy lesz, de jól van, az biztos. Most olvasom az újságban, hogy egy ló, egy igásló 250 ezer forint! A földet meg, azt úgy dobják az ember után. Ára nincs neki. Legénykoromban – nem hazudok, Marci is megmondhassa –, tizenkét ló árát se tudtam venni egy hold földet! Mára meg még tizenkét hold földért se adnak egy lovat! Hát hogy lehet így gádzalkodni?

Kovács „Küresz” Márton és Hajdú József

Az én apám annak idején tizennyolc hold földet művelt, harmadában. Annak a hat holdnak a terményibű mink megvöltünk, két tehenet, lovat tartottunk. Most van nekem hat hold földem a tsz-ben. Azután kapok én arany koronánként tizenöt kiló búzát! De még a tavalyit sem adták meg!”

Hát, bizony, Rókus bátyám, megfordult a világ.

Te, aki fiatalkorodban három napszámért muzsikáltál egy bált, és közben is csak úgy tömködték a zsebeidet azzal a pengővel, ma hat zsák búzát kapsz egy évben a tsz-től. Fordult a világ, Rókus, nagyon is érzem.

Ezen a gyűjtésen háromtoknál jártunk, három sokatpróbált muzsikusnál, de csak a mi kezünkben szólt a hangszer!!! Tudom, a lebé-nult ujjaid... és Küresz Marci izü-letei, szíve (a boros poharat még csak-csak, de a klarinétot már nem emelheti), és Hajdú Jóska is örül, ha járnai tud. A kedvünkért azért előszedted a klárnétot, kinyitot-tad a hatvan éve kisbicskával kifara-gott tokot, a „gyerekkoporsót”. Annak rendje, módja szerint be-áztattad egy vödör vízbe a hang-szert, és nekikezdtél egy nótának – de hát az ujjaid...

„–Na, itt van, kisleim, pró-báld ki te is!” – és gyorsan átadtad a sípot, beszaladtál bort tölteni és kitorölni egy könnyecseptet a szem-medből. És egy órával később is csak könnyeztetek, mikor Küresz

Marci házánál elmuzsikáltuk Marci nótáját.

„Hát, édes egy komám, beesteledett!”

Bizony, nagyot fordult a világ, Marci bácsi, Rókus, Jóska bácsi! Maguknak még fiatal korukban volt módjuk NÉPZENÉT játszani. Hogy is mondja Bartók? Népzene az, amit sokan, sokáig énekelnek. Maguk annak idején egy egészséges közösség hagyományok által rendezett zenei igényét elégítették ki. És, bár azt tapasztalják, hogy sem fiaik, sem unokáik nem ismerik ezt a muzsikát, mégis remény-séget látnak – bennünk.

Rókus, Marci, Jóska bácsi! Vajon mi mikor reménykedhetünk abban, hogy valamiféle elektronikus levélen (kukac pont hu istennyi-la) eljut hozzánk egy meghívás:

„Szombat este elvárjuk magikat bálát muzsikálni!”

Szerényi Béla

A húsvéti ünnepekhez és ünnepkörhöz fűződő népszokások Andrásfalván

Sebestyén Ádám: A bukovinai székelység tegnap és ma
Tolna Megyei Könyvtár, Szekszárd, 1989

Nagyböjt

Lezárult a farsang, megkezdődött a negyvennapos böjt. A vig napokat felváltották az egyszerű, csendes bétköznapi napok. A nagyböjt első napja „hammazószereda”. Hammazószeredára virradó éjjel a maneturában Cibre vajda és Konc király verekedik (először) – a néphit szerint. A verekedésből Cibre vajda kerül ki győztesen. Nagyszombaton este megint verekedtek és akkor Konc király győzte le Cibre vajdát. A gyermekeknek azt mondták, hogy a verekedők nagyon sok bicskát, kardot, fényes katicintát (régi császári zubbonygomb), revolvárt és fegyvereket szórtak el. Az apróbb gyermekek másnap elmentek megkeresni a verekedés helyét, össze akarták szedni az elszórt értékes tárgyakat, de természetesen nem találták meg a nagy csata színbelyét.

Cibre vajda, Konc király meséjének a néphitben való elterjedésével, pontosabban a nevük elterjedésével részletesebben kell foglalkoznunk. Cibre vajda a nevét valószínűleg a cibre levesről kapta. Ugyanis a cibre leves böjtös étel. A nagyböjtben elég gyakran szerepel az étrenden. Elegendő bizonyítéknak látszik, hogy a böjt első estjén Cibre vajda győzedelmeskedik Konc királyon.

Konc király néveredetének megállapításakor nehezebb a dolgunk. Bár itt is valószínűnek látszik az, hogy nevét a csontról, koncról kapta. Emellett szól az is, hogy a második verekedés győztese Konc király, vagyis a cibre levest, a böjtös ételt felváltja a húsos étel, vége a böjtnek. A konc szó jelentését, ill. eredetét más vonatkozású bizonyítékokkal igazolja, bizonyítja Gyallai Domokos.

A böjt első napja hammazószereda. Ezen a napon is élt még néhány farsangról visszamaradt, farsangot búcsúztató népszokás. Dél előtt 9-10 óra körül a farsangi bálban részt vevő legények egyik része (10-15 fő) felöltözött zsidónak. Maszkjuk rendkívül egyszerű volt: rongyos női ruhákba öltöztek, az álarcokat mindenki saját magának készítette rongyból, fekete posztóból. Kinyírták a szem, a száj, az orr helyét, majd piros posztóval beszegették. A zsidók két előljáró kíséretében mentek a bál díját összeszedni. „Nyürrögtek, nyávoztak, kérték a bál díját. Abol nem akarták megfizetni a díjat, ott a zsidók összeszedték a tojásokat, fészit, fűrészt, láncot, – amit megfoghattak, azt zálogba vitték. Aki nem váltotta ki az ellopott eszközt, azt eladták a zsidónak (kereskedőnek). Szóval a legények így cöndölösködtek végig a falun.”

Nagyböjt második napja kövércsütörtök. Ezen a napon elfogyasztották a farsangból maradt húsos, zsíros ételeket. Utána az edényeket kifőzték,

hamuval kilúgozták. A kilúgozott edényeket böjtös edényeknek nevezték. Ezekben húsvétig már csak zsírtalan ételeket főztek. Megjegyzem: voltak olyan házak, amelyekben külön vásároltak edényeket böjtös ételek céljára. Ezekben az edényekben zsíros ételt egész éven át nem főztek. Tehát a nagyböjtben, húsvétig már csak zsírtalan ételeket ettek. Böjtös ételként sokszor étrenden volt a guduba sült ptyóka, a vert tej, a hering, a savanyított olajos káposzta, az olajos hagyma, a faszulyka, a pitán, az álivánka, a cibre, a kuli, a palacéna és a ptyókagaluska. A hegyekből lejövő ruszoktól vettek egy-egy berbence (50-100 lit. fadézsza) juhtúrót, csinyált tejet is. Az étrendet változatossá tették az aszalványok: aszalt szilva és körte stb.

Virágvasárnap előtt leszedték a pimpót. A néphit szerint a szenteletlen pimpót nem szabad bevinni a szobába, mert a csirkék nem kelnek ki. Virágvasárnap megszenteltetik a pimpót, s azután gondosan elteszik. A szentelt pimpót természetfeletti erővel ruházzák fel. „A megszentelt pimpót nagy viharba még szoktuk gyűjtani, csak annyira, hogy a házat megfűstölje. Akkor nem csapott bé a házba a mēnkő” – állítják az öregebbek. Rontás ellen a gabonába is beleszurkodták.

Elérkezett a nagybét. Néprajzi szempontból az utolsó három nap: nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat a jelentős. Az emberek készültek a nagy ünnepre, a húsvétra.

Az asszonyok a hét elején elvégezték a nagyta-
karitást. Nagycsütörtökön előkészítették a tojásfestéshez, a tojásírásához szükséges anyagokat. A legények összeállították a cserkabalát és a lapintát. Nagypénteken az asszonyok elkészítették a húsvéti tojásokat és a madarkát. A madarka törzsét piros-, vagy írott tojásból készítették. A tojás tartalmát festés előtt ügyesen eltávolították. A fej, a fark és a szárnyak helyén a tojás héját 7-8 mm átmérőjűre kilyukasztották. A madarka fejét téztából vagy kenyérbélből formázták, majd behelyezték a helyére. A farkot és a szárnyakat harmónikaszerűen bajtogatott papírból készítették. Behúzták a kinagyított lyukakba, majd legyezőszerűen szétterítették. A kész madarkát cérnával felerősítették a lámpatartóra. Egész éven át, a következő húsvétig a lakás díszéül szolgált.

„A férfiak ezeken a napokon má' földel nem dógozhattak, met az Úr Jézus a földbe' vót éjjenkor” – tartották az öregek. Ezen a napon nagyon sokan

nem ettek. Sokan az utolsó három napon kis száraz kenyérral és vízzel táplálkoztak. Több családnál kizárólag csak kókist (pattogatott kukorica) ettek. Azt az alapvető szabályt, hogy nem szabad jóllakni, mindenki kivétel nélkül betartotta.

Nagyszombaton este, a feltámadás után már meg lehetett enni a zsíros ételt. Ilyenkor minden háznál jó zsíros, húsos galuskát vacsoráztak. A bosszú böjt után jól „bévettek a galuskából, min' Bece a szenteltből”. (Ez a szólás-mondás azért járja, mert Bece – szegény ember lévén – egész nagyböjt alatt a leggyengébb tápértékű böjtös ételeket ette, amikor a szentelt ételeket hazavitték, mohón enni kezdett. A túl zsíros ételeket a legenygült szervezete nem tudta feldolgozni. Az étel megártott neki és belepusztult az evésbe. Természetesen ez csak Becével fordult elő.)

A nagyszombat esti feltámadás után megszenteltetik az ételeket, tojásokat, sonkát, kolbászt, fonnott kalácsot és tormát. Az asszonyok húsvét napján nem főztek ebédet, a húsvéti ebéd a szentelt ételekből állott.

Húsvét

Húsvét délutánján a fiatalok kellemes szórakozásokat kerestek. Sokan sétálni mentek az Arben lunkájába, sokan a házuk előtt felállított cserkabalán, lápintán játszottak. E játékszerek körülbelül egy hétig állottak. Egész éven át nem volt szabad használni azokat.

Húsvétbétfő

Mielőtt rátérnénk a tojásírás részletes ismertetésére, beszélnünk kell a tojásajándékozás körülményeiről, a húsvétbétfőn lezajló nagyon érdekes népszokásokról. Amikor a díszített piros, ill. írott tojások elkészülnek, várják leendő gazdájukat. A húsvéti tojás ajándékozási módja Andrásfalván merőben más, mint az ország többi részében. Az andrásfalviak nem szoktak locsolkodni. Az öregek nem emlékeznek, hogy lett volna a maiboz hasonló locsolkodás. Viszont az egyértelműen megállapítható, hogy az I. világháború befejezése után szórványosan már megtalálható. Nagy a valószínűsége annak, hogy a háborúból hazatérő katonák hozták magukkal e szokást. „Ha az utcán ment egy leján, a legények háturról odaoroszkoztak, s egy kandér, vaj csébér vizet a nyakába lottyintottak.” De a locsolkodás nem vált általánossá, csak az utcán terjedt szórványosan, a házakhoz nem ment locsolkodni senki.

A gyermekek korán reggel, vilámodottkor (virradatkor) megjelentek a szomszédok, rokonok, ismerősök házában és köszöntőt mondtak. Bementek a házba és elkezdték a rigmust. Ezekben a rigmusokban legtöbbször Krisztus szomorú történetét mondják el, de találkozunk a tojáskéréssel is. E köszöntő elmondása csak a református lakosság körében dívott. Jellemzője a zsoldárszerűség. A katoli-

kus lakosság rigmusolás nélkül ajándékozta a tojásokat a rokon-, szomszéd- és keresztgyermeknek.

A reformátusok apróbb gyermekei rövid verset mondanak:

„Kévánunk köntéknék, hogy az Úr megálgya,
Ez szent ünnep régvel békességét aggyon!”

„Én kis morzsa,
Gyenge rózsa,
Gyenge déjácocská,
Én most jöttem hírmondani,
Krisztus kirájt hirdetni.
Váccsák még a leánykikot
Égy szép piros tojásval,
Mind Krisztus urunk megvátotta
Széjës e világot vérivel.”

Az idősebbek, a 8-10 évesek már valamivel hosszabb verset mondanak:

„Gécsémáné kertbe' Krisztus megfogaték,
Írástudók által főpaphoz viteték,
Kégyetlen zsidóktól ottan ítélteték,
Ob ártatlan Jézus ártatlan szent teste,
Kinek piros vére keresztját megfeste,
Gyilkosok fégyvere ezt gyakran kereste,
Hogy eképpen lenne Krisztusnak eleste.
Sírtnak az egek, homájosodtanak,
Nap, Hold és csillagok nem világittanak,
Hogy látták halálát menny s föld kirájának,
Pokol ordittozva őjës gyászba borult,
De mü áldást várunk a feltámadott Úrtól.”

Amikor befejezték a rigmusolást, a háziaktól egy-két piros vagy írott tojást kaptak ajándékba. Az írott tojást általában a keresztgyermeknek tartogatták. Az andrásfalviaknál a húsvét, és a húsvét másodnapja a rokonlátogatások ideje. A látogató család ilyenkor számba vette, hogy a meglátogatott sógornak, komának hány gyermeke van. Minden gyermeknek vittek egy-két írott vagy piros tojást. Húsvétbétfőn este a legények csoportokba tömörültek, „éjen marhaszarvával küirtöltek, bádikokkal doboltak” – emlékeznek az öregek. Késő este a lányos házak kapuját ellopták, összecserélgették, vagy elrejtették. De ilyenkor az is vi-gyázhatott a kapujára, akinek haragosa volt a legények között. „Vót, aki hajnalig őrizte a kapuját – bár lánya nem volt. Réggel felé gondolta: most má villámodik, tán csak nem lopják el! De réggelre el-tűnt a kapuja” – emlékezik egy hajdani fiatal legény. „A lopott kapukból sok esetben messze künn a határban aklot, juh karámot építettek.” A haragosok kapuját nem építették bele a karámba, azokat a Hámori tóba dobták.

„A Hámori tóba úgy belétték,
hogy a kapu eldobója kalákát
küllött híjon, hogy kivégyék.” Az is előfordult, hogy a zsidó (kereskedő) háza tetejére „lajtorján” hordták fel a szomszédja szeke-rét. A székely góbék a háztetőn ugyanúgy összeállították a sze-keret, mintha a földön volna.

TABLE OF CONTENTS

- Page 3-4 Summary on the situation of folk music in Hungary written by Kiss Ferenc for the Hungarian Music Council. This is part of a report on the current status of the táncház movement and its supporting institutions and associations, the archives, libraries, music schools and elementary schools where folk music exists as part of the curriculum, teachers training programs, publications, record companies, etc.; with an emphasis on the period since the change in the government.
- Page 4 Kóka Rozália writes about another Easter custom of old; that of building large swing in a square near the church in town. The boys of the village would take the girls for a swing on Easter afternoon. These swings were built especially for the occasion on the Thursday before Easter, and then were taken apart after the holiday.
- Page 5 A conversation with Bodza Klára. The directors of the folk music program at the Nádasy Kálmán School of the Arts in Budafok talk with Bodza Klára about the recent award which she has received for her work teaching folksong over the past 20 years, her teaching methods, the text book which she and ethnomusicologist Paksa Katalin wrote, and the performing group which she directs and founded, Tátika.
By Kőrösi Katalin
- Page 6-7 The musicians of Gyimes. A historical account of the dances, dance tradition and musical family dynasties of the Gyimes Valley, a remote area nestled high in the Carpathian mountains on the eastern edge of Transylvania. Legend has it that the musicians from the neighboring region known as „Csík” (Székely villages in the area surrounding Csíkszereda - or in Romanian Miercurea-aciuc) starting going to Gyimes sometime starting in the late 1800's, bringing their violins and hit cellos (gardon) with them. This article was first published in a yearly journal from the Csíkszereda area and is written by Tankó Gyula, who not only teaches school in Gyimes but is also a native of the area.
- Page 8 Kalotaszeg: the discovery of folk art. At Budapest's Ethnographical Museum, there is currently an exhibit of folk art from the area of Transylvania called Kalotaszeg. This exhibit which will be open throughout 1998, presents the extraordinary folk arts of that ethnographic region, while celebrating the role they have had in the „discovery” of the folk arts in Hungary and offering a historical look at how they have been presented in the arts over the years.
dr. Hofer Tamás
- Page 8-9 Together, from the cradle to the grave. An account of the customs from confirmation through the wedding and ways that the people help one another throughout life in Szék (a village in the Mezőség region of Transylvania). Though this particular village is an icon of Budapest's táncház movement, few people know what life in this village really means. By Soós János (from Szék)
- Page 10 ...and the war drags on...
Letter to Pálffy Gyula and Várvinecz András from Szalay Zoltán: Mr. Szalay's reaction to the aforementioned two gentlemen's reaction to an article by Mr. Szalay (on dance music of Magyarpalatka) which appeared in folkMAGazin last year.
- Page 12-21 Information, announcements, táncház-es, clubs, etc.
- Page 13 Hungarian Radio's Folk Music Competition The 36 winners of the first round of Hungarian Radio Rt's 1st folk music competition will be broadcast live on April 4th and 5th, 1998. The winners of the final round of the competition will be broadcast live on Hungarian Radio on April 24th. The winners for the first round of the competition were selected from several hundred entries by a jury of professionals in the field (Olsvai Imre, Paksa Katalin, Szvorák Katalin, Sebő Ferenc, Rossa László). See Hungarian announcement for names of the 36 finalists.
- Page 14 17th National Dance House Festival & Market
- Page 16-17 Táncház-es and folk clubs
- Page 18-19 Music, dance and handicraft summer camps
- Page 24 A conversation with Kiss Ferenc upon celebration of the Budapest recording company, Etnofon's 5th birthday. This prolific company which serves a relatively wide range of Hungarian popular and folk music has recently re-organized themselves with their recording studio under the separate name of „Za-Ki Hangstúdió”. Kiss Ferenc comments here on everything: Etnofon, his work, his life, his family and his sleeping patterns.
By Hollókői Lajos.
- Page 25 Jelenlévő Múlt (the present past) Announcing a series of books by Planétás Publications. The series is devoted to Hungarian folk arts including titles on folk music, folk dance, customs and crafts. See the Hungarian for specific titles offered in the series. These books are, of course, in Hungarian.
- Page 26 A review of the Úszitürő Ensemble's recently released recording
- Page 26 Comments on the new recording presenting Szántó Ferenc, fiddler and flute player from the Transylvanian village of Magyarbecse. This is the first recording in a new series called, „A Mestereink” (our masters) and has been released through the combined efforts of Fonó Records and Harmónia Bt. The Téka Ensemble and Szántó János (Szántó Ferenc's brother) also play on this recording: thus presenting authentic village musicians accompanied by a revival band from Budapest. This is an example of a situation both common and sought after within the táncház movement, wherein folk musicians from the city search for „informants” who can supply authentic material for their music and then end up playing together with them.
K. Tóth László
- Page 28-29 Easter Customs of Andrásfalva Andrásfalva is in the area of northeastern Transylvania called Bukovina. Here is an article telling about traditions from there as they were, probably during the period between the two world wars. It starts with the period of fasting following carnival and goes through Easter Monday. For example on Easter Monday evening, the boys would steal the gates from the girls' yards, then taking them to the edge of town and building a corral for the sheep with them, putting them in a nearby lake or on the roof of the jewish family in town.
By Sebestyén Ádám

Sue Foy

KÖVETKEZŐ LAPZÁRTA: 1998. JÚLIUS 10.

1998. augusztus 20-23.

Népművészeti Egyesületek
Szövetsége

Országos Szezonnyitó
Táncházi Mulatság

1998. szeptember 19.
Almássy téri Szabadidőközpont

Fotó: Széphegyi Katalin

Szabadtéri Néprajzi Múzeum SZENTENDRE

Postacím: 2001 Szentendre, Pf. 63.

tel: 26/312-304, 310-686, 315-724, 315-723 Fax: 26/310-183

e-mait: remit@gandalf.elte.hu

Április 5.

Téltemetés-tavaszköszöntés

Április 12.

Húsvétvasárnap

Április 13.

Húsvéthétfő

Április 24.

Walesi folklór csoport vendégsze-
replése.

Április 26.

Szent György napja

Május 1.

Majális

Május 2.

Anyáknap kiállítás

Május 3.

Szent Flórián napja

Május 18.

A Múzeumi Világnap és a Termé-
szetvédelem Napja alkalmából:
„Az ember és a természet kapcsola-
ta”

Máj. 30-31-jún. 1.

Pünkösdi Sokadalom

Június 14.

Aprójószágok a ház körül

Június 28.

Péter-Pál napja

Július 10-12.

KŐVIRÁG - Ásványok és kőzetek
szabadtéri bemutatója és vására.
Nemzetközi ásvány-, kőzet-, fosz-
szília- és csigabörze.

Július 26.

Szent Anna napja

Augusztus 20.

Szent István napja

Szeptember 12-13.

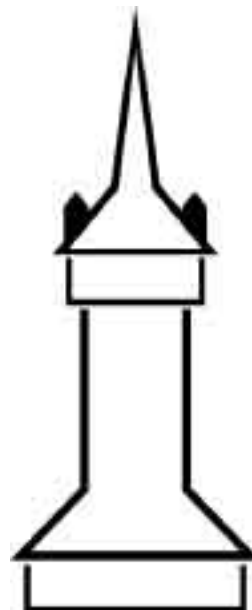
A Bor Ünnepe

Szeptember 20.

„Kossuth Lajos azt üzenté...”

Szeptember 25.

Új állandó kiállítás nyitása:
hajdúbagosi lakóház és a nagykő-
rösi képfestő műhely.

Nyitvatartási idő:

Március 31-től november 2-ig
naponta 9-17 óráig.

A pénztár belépőjegyet 16.30-ig ad ki!
Zárva: minden hétfőn, kivéve:
április 13. húsvéthétfő, június 1. pünkösdhétfő,
május 18. Múzeumi Világnap

Belépődíj:

Felnőttek: 250,- Ft
Nyugdíjasok és diákok: 100,- Ft
Családi jegy: 600,- Ft
(2 szülő, 2 vagy több gyermek)

1848-49 AZ ÉNEKES ÉS HANGSZERES NÉPZENÉBEN

Történelmünk tükröződése a folklórban IV.

A történelmi ismeretek megőrzésében és átörökítésében a hivatalos történelemtanítás mellett nagy jelentősége van a kollektív népi emlékezetnek, a dalnak, a mondának és más folklór jellegű alkotásoknak.

Jókai Mór 1879-ben a „Szabadság a hó alatt” című regényében a következőképpen fogalmazza meg ezt: „Én célszerűbbnek találnám dalra tétetni a verset; énekelve hamarabb behat a népbe, mint nyomtatva, s akkor aztán terjed mezőről mezőre tovább, a kaszások, az aratók, a fuvarosok elhordják faluról falura, s amit énekelnek, az örökké megmarad. A finn népdalokban megmaradt a nemzet története, emléke, szabadsága, azt nem lehet elkobozni. A Marseillaise maga egy hadsereg volt Franciaországban.”

Nem kétséges, hogy Jókai a finn népdalokról szólva a magyar szabadságharc katonadalaira, a Kossuth-nótára gondolt s a Kossuthot, Klapkát, Garibaldit váró többi dalra. Történelmünk nagy alakjain és eseményein végigtekintve azt láthatjuk, hogy a folklórban épp az 1848-49-es forradalom és szabadságharcához kapcsolódó anyag a leggazdagabb, amelynek nagy része az 1848-tól 1861-ig terjedő időszakban keletkezett. Ezt követően Kossuth haláláig főleg az ő személyével kapcsolatos hazatérésében reménykedő, illetve 1894-ben bekövetkezett halála után az őt sirató, emlékéit ápoló jellegű, szövegek és tárgyak a jellemzőek.

A szabadságharc hősei közül a néphagyományban Kossuth Lajos áll a középpontban. A többi jelentős személyiségről a dalokban viszonylag kevés említés történik. Alakja mármár mitikusá vált, s kultusza az egész nemzetre kihatott. Azt tudjuk, hogy ő volt az első olyan közéleti személyiség, aki nemcsak a hivatalos plénum előtt bizonyította kiváló szónoki tehetségét, hanem a köznép tömegeire is nagy hatással volt. Másrésztől a folklór sajátos alkotásmódjának jellemzője, hogy a legfontosabb eseményeket és személyeket kiválasztva csak a leglényegesebb vonásokat ábrázolja. „Szabadságharcunk nagy drámájának bonyodalmas szövevénye helyett a nép a maga naiv lelkével csak e vihar legrapatikusabb kitöréseiből, csak néhány hatalmas mozzanatából rakkosgatja össze azt a képet, a melyet századokkal daczoló közvetlenséggel róttak lelkébe az arra legmélyebben ható tényezők.” – írja Katona Lajos irodalomtörténész és népköltészetünk jeles kutatója a századelőn.

Visszatérve a népdalokhoz, nagyon izgalmas probléma, hogyan, milyen forrásokból táplálkozva keletkeztek, s hogyan változtak a hagyományozódás során, vagy az aktuális történelmi szituációnak megfelelően. Nos, a dalok nagyobbik része, különösen a dallamok korábbi keletkezésűek. Sok dallam már a kuruc korából ismert, s az eredeti szöveget amelyről már

szó esett egy korábbi cikkemben. Az ország-szerte zajló toborzások során közismert verbunkosokat, katonadalokat énekeltek eredeti, vagy aktualizált szövegekkel. A következő ormánsági katonadal jóval korábbi keletkezésű, szövegét sem alakították át, mégis a hagyomány úgy tartja, a szabadságharc eseményeiről szól. Érdekes rácsodálkoznunk a balladai tömörségű tökéletesre csiszolódott szövegre, amely néhány sorban a katonasors minden viszontagságát képes megjeleníteni.

*Ütik a rézdobot
Állják a verbunkot
Lovam nyereg alatt
Magam fegyver alatt*

*Kard az oldalamon
A lovamon nyereg
Menni költ galambom
Az Isten áldjon meg*

*Fölöttem kard fordult
Piros vérem csordult
Sirass édesanyám
Sirass kedves rózsám*

*Megbotlott pejlovam
Szép hazám határán
Lovam a vásáron
Magam a rabságon*

*Fújdogál a szellő
Magyar hazám felől
Sokat gondolkodom
Régi rózsám felől*

A dalok másik része a forradalom és szabadságharc alatt ismert költők és zeneszerzők tollából született. Ilyen például az Egressy Béni szerzte Klapka induló, vagy a közismert „Süvegemen nemzetiszín rózsá” kezdetű vers, amelyet Arany János írt és többféle dallammal is népszerű lett.

A „Bach-korszakban” az elnyomás éveiben „elhalkult a Kossuth-nóta”, tilos volt a hazafias dalok nyilvános éneklése, azonban a hazafiúi találegonyság a szigorú rendelkezéseket igyekezett minden lehetséges módon kijátszani. Így például olyan `48 előtti dalokat énekeltek, amelyeknek szövege ugyan nem tartalmazott konkrét utalást a `48-49-es eseményekre, mégis hazafias mondanivalót rejtett. Ennek egyik szép példája a „Bécs várostól nyugatról keletre” kezdetű dal, amelynek legnagyobb folyónkhoz kapcsolódó szövege ma is aktuális mondanivalót hordoz.

*Bécs várostól nyugatról keletre
hidegen fúj a szél
Bánatot hoz a magyar nemzetre
mert véle vihar kél
Bécs városa hinné-e valaki
érted mennyi magyar vér omla ki*

*Duna vized miért oly keserű
Árkok mért van tele
Mert Pozsonynál sok keserű könnyű
Hullott abba bele
Duna Duna be sok magyar könnye
Hullott immár cseppjeid közé le.*

*Duna Duna de sok magyar könnye
Hullott immár cseppjeid közé le
Duna Duna be sok magyar vére
Omlott hajdan partjaid szélére
Vér folyt belém hajdan most könny pereg
Mert a magyar most is csak kesereg*

A dal első ismert lejegyzése Tóth István kiskunfélegyházi kántor tollából az 1820-as évekből származik. Fogarasi János „Népszerű magyar nyelvtan” című 1843-ban megjelent könyvének függelékében már verbunkosként szerepel. Énekes népi változatát Kodály Zoltán az Esztergom megyei Pilismaróton találta meg, de dallamának mezőszéki ördögösfüzi férfi-tánc változata is ismert. A dallamot Vujicsics Tihámér is feldolgozta „Alföldi képek” című művében. A szöveget olvasva egyet kell értenünk Káldy Gyulával, a `48-as dalok múlt század nyolcvanas éveiben megjelent első gyűjteményének szerkesztőjével, aki dalunkkal kapcsolatban a következőket mondta akadémiai előadásán: „minden nagy s világra szóló esemény előre veti árnyékát, így a század húszas, harmincas, negyvenes éveiben keletkezett egyes énekek is már a jövő nagy eseményeit sejtetik velünk.”

A fent idézett népdalok meghallgathatók az Egyszólam, illetve a Kalamajka együttesek előadásában más `48-as dalokkal együtt az ETNOFON és a Pax Pannoniae Kft. közös kiadásában az ünnepre megjelent „Megütik a dobot” című kazettán és CD-n.

Juhász Katalin